

Evaluatie
Nederlandse
gedragscode
wetenschappelijke
integriteit

COLOFON

2024 Evaluatiecommissie Nederlandse gedragscode
wetenschappelijke integriteit

© Sommige rechten zijn voorbehouden /

Some rights reserved

Voor deze uitgave zijn gebruiksrechten van toepassing zoals vastgelegd in de Creative Commons licentie. [Naamsvermelding 4.0 Nederland]. Voor de volledige tekst van deze licentie zie <https://www.creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.nl>

De evaluatiecommissie werd ondersteund door een
secretaris vanuit de KNAW.

Koninklijke Nederlandse Aakademie van Wetenschappen
Postbus 19121, 1000 GC Amsterdam
Telefoon + 31 20 551 0700
knew@knew.nl
www.knew.nl

Vormgeving: Ellen Bouma

Deze publicatie kan als volgt worden aangehaald:
(2024). *Adviesrapport. Evaluatie Nederlandse gedragscode
wetenschappelijke integriteit*. Amsterdam,
Evaluatiecommissie NGWI.

COMMISSIELEDEN

Prof. dr. Ineke Sluiter (voorzitter), hoogleraar Griekse taal- en letterkunde en universiteitshoogleraar, Universiteit Leiden; oud-president KNAW

Prof. dr. Lex Bouter, emeritus hoogleraar Methodologie en integriteit, Vrije Universiteit Amsterdam en Amsterdam UMC

Dr. Lotte Krabbenborg, universitair hoofddocent Publieke participatie in wetenschap, Institute for Science in Society, Radboud Universiteit

Prof. dr. Aad van der Lugt, hoogleraar Neuroradiologie en Hoofd/Hals radiologie en afdelingshoofd Radiologie & Nucleaire geneeskunde, Erasmus MC

Prof. dr. Marijtje van Duijn, hoogleraar Statistiek, Rijksuniversiteit Groningen

Prof. dr. Muel Kaptein, hoogleraar Bedrijfsethiek en integriteit, Rotterdam School of Management, Erasmus Universiteit; partner KPMG

Prof. dr. mr. Jonathan Soeharno, hoogleraar Rechtspleging in rechtsfilosofisch perspectief, Universiteit van Amsterdam; advocaat (Of counsel) De Brauw Blackstone Westbroek N.V.

Prof. dr. Vinod Subramaniam, voorzitter College van Bestuur, Universiteit Twente; hoogleraar Biofysica

Mr. dr. Welmoed van der Velde, lector Maritime Law, NHL Stenden; plv. voorzitter Tuchtcollege voor de Scheepvaart

Prof. dr. Peter Werkhoven, chief scientist TNO; hoogleraar Multimodal Interaction in Virtual Environments, Universiteit Utrecht

Ondersteuning van de commissie door:

Dr. Marie Beauchamps (secretaris)

Dr. Chantal Bax

Ir. Arie Korbijn

Onafhankelijke reviewers (op persoonlijke titel benaderd):

Prof. mr. Janneke Gerards, hoogleraar Fundamentele rechten, Universiteit Utrecht

Dr. Sonja Jerak-Zuiderent, universitair docent Social Studies of Science, Technology and Care, Amsterdam UMC, en prof. dr. Jeannette Pols, hoogleraar Anthropology of Everyday Ethics, Amsterdam UMC en Universiteit van Amsterdam (gezamenlijke review)

Dr. Nicole Koenderink, research manager Postharvest Technology en vertrouwenspersoon wetenschappelijke integriteit, Wageningen University & Research

Prof. dr. Thom Palstra, hoogleraar Solid State Chemistry, Universiteit Twente; vertrouwenspersoon wetenschappelijke integriteit, NWO-i

Prof. dr. ir. Jeroen de Ridder, hoogleraar Politieke epistemologie, Vrije Universiteit Amsterdam

Dr. Rob van der Sande, emeritus lector Eerstelijnszorg, HAN University of Applied Sciences

INHOUDSOPGAVE

COMMISSIELEDEN	3
LIJST MET AFKORTINGEN	6
VOORWOORD	7
SAMENVATTING	8
SUMMARY	10
> DEEL 1: INLEIDING, ACHTERGROND EN WERKWIJZE	12
1. INLEIDING	13
1.1 ACHTERGROND VAN DEZE EVALUATIE	13
1.2 OPBOUW VAN HET RAPPORT	14
1.3 BEGRIPSBEPALING	15
2. TOTSTANDKOMING EN KENMERKEN VAN DE NGWI EN HET BIJBEHORENDE KLACHTSTELSEL	16
2.1 TOTSTANDKOMING VAN DE GEDRAGSCODE EN HET KLACHTSTELSEL	16
2.2 INSTEEL EN OPZET VAN DE NGWI	17
2.3 HET KLACHTSTELSEL	18
3. WERKWIJZE VAN DE EVALUATIECOMMISSIE	20
3.1 CONSULTATIE VAN HET VELD	20
3.2 LITERATUURONDERZOEK	22
3.3 BESLUITVORMING	22
3.4 REVIEW	22
> DEEL 2: BEVINDINGEN VAN DE EVALUATIECOMMISSIE	23
4. KENMERKEN VAN EEN GOEDE GEDRAGSCODE	24
5. ONTWIKKELINGEN BINNEN WETENSCHAP EN MAATSCHAPPIJ WAARTOE DE NGWI ZICH MOET VERHOUDEN	25
6. INTERNATIONALE ONTWIKKELINGEN OP HET GEBIED VAN WETENSCHAPPELIJKE INTEGRITEIT	28
6.1 WISSELWERKING TUSSEN DE NGWI EN INTERNATIONALE CODES	28
6.2 HERZIENING VAN DE EGWI	28
6.3 INTERNATIONALE AANDACHTSGEBIEDEN RELEVANT VOOR DE NGWI	29
7. WAARDERING VOOR DE NGWI	33
7.1 STERKE STRUCTUUR	33
7.2 KRACHT VAN DE PRINCIPES	33
7.3 MEERWAARDE VAN DE NIEUWE ONDERDELEN VAN DE CODE UIT 2018	33
7.4 DUIDELIJKE FOCUS	33
7.5 EÉN CODE VOOR HET HELE ONDERZOEKSVELD	34
7.6 POSITIE VAN DE NGWI BINNEN HET STELSEL VAN CODES	34

8. SUGGESTIES VOOR VERSTERKING IN DE AFZONDERLIJKE HOOFDSTUKKEN VAN DE NGWI	36
8.1 TITEL	36
8.2 PREAMBULE	36
8.3 REIKWIJDTE	37
8.4 PRINCIPES	39
8.5 NORMEN VOOR GOEDE ONDERZOEKSPRAKTIJKEN	40
8.6 ZORGPLICHT VAN INSTELLINGEN	43
8.7 NIET-NALEVEN VAN DE NORMEN: MAATREGELEN EN SANCTIES	45
8.8 VORMGEVING VAN DE NGWI	47
> DEEL 3: BEANTWOORDING ONDEZOEKSVRAGEN EN AANBEVELINGEN	48
9. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN UIT HET INSTELLINGSBESLUIT	49
10. AANBEVELINGEN	54
10.1 AANBEVELINGEN AAN DE OPSTELLERS VAN DE NGWI UIT 2018	54
10.2 AANBEVELINGEN AAN ONDERZOEKSINSTELLINGEN	55
10.3 AANBEVELINGEN AAN OCW	55
BIBLIOGRAFIE	56
BIJLAGE 1: INSTELLINGSBESLUIT	58
BIJLAGE 2: BRIEVEN OCW	61
BIJLAGE 3: TOPIC LIST VOOR CONSULTATIE	65

LIJST MET AFKORTINGEN

- ALLEA: *All European Academies*
- CWI: Commissie wetenschappelijke integriteit
- EGWI: Europese gedragscode wetenschappelijke integriteit 2023 (de ALLEA-code)
- FFP: Fabricatie, falsificatie, plagiaat
- GAI: *Generative Artificial Intelligence*
- KiM: Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid
- KNAW: Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen
- LOWI: Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit
- MARIN: *Maritime Research Institute Netherlands*
- NGWI: Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit 2018
- NIN: *Netherlands Institute for Neuroscience*
- NIOD: Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies
- NIOO: Nederlands Instituut voor Ecologie
- Nivel: Nederlands Instituut voor Onderzoek van de Gezondheidszorg
- NKI: *Netherlands Cancer Institute*
- NLR: Nederlands Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium
- NFU: Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra
- NSCR: Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving
- NWO: Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek
- OER: Onderwijs- en examenregeling
- RKI: Rijkskennisinstelling
- SCP: Sociaal en Cultureel Planbureau
- TNO: Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek
- TO2-federatie: samenwerkingsverband van topinstituten voor toegepast onderzoek: Deltares, MARIN, NLR, TNO en WR
- UNL: Universiteiten van Nederland
- VH: Vereniging Hogescholen
- VNO-NCW: ondernemersvereniging met brancheorganisaties en bedrijven als lid. Behartigt de belangen van ondernemingen van uiteenlopende grootte en verspreid over alle sectoren
- VSNU: tegenwoordig UNL
- WR: Wageningen Research

VOORWOORD

Wetenschappelijke integriteit is het fundament van de wetenschap. Het is bepalend voor de kwaliteit van onderzoek en voor het vertrouwen dat de samenleving mag hebben in de wetenschap. Bij de opleiding van jonge onderzoekers wordt er aandacht aan besteed, maar het onderwerp is nooit afgerond: elke dag moeten onderzoekers eerlijk, zorgvuldig, onafhankelijk, transparant en verantwoordelijk te werk gaan. Dat is een opdracht aan iedere individuele onderzoeker, maar evenzogoed aan het team, de onderzoeksgroep en de organisatie.

Vaak is het duidelijk hoe je integer onderzoek moet inrichten, maar minstens zo vaak rijzen er vragen. In zulke omstandigheden is het verkennende gesprek cruciaal: het gesprek tussen collega's, tussen onderzoekers en leidinggevend, promovendi en begeleiders, en onderzoekers en hun niet-wetenschappelijke partners in het onderzoek. Integriteit is een werkwoord.

Juist die gesprekken zijn cruciaal als het gaat om preventie en educatie. Nederlandse onderzoekers hebben de *Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit* (NGWI). Die vormt een belangrijk ankerpunt voor zulke gesprekken. En als er toch iets misgaat, is de NGWI ook de basis voor de beoordeling van vermeende en de sanctionering van vastgestelde schendingen. De NGWI is voor het laatst herzien in 2018. Dit jaar heeft een commissie het functioneren ervan geëvalueerd. De NGWI is een dynamisch document dat aangepast kan en moet worden als dat nodig is. Sinds 2018 zijn er tal van ontwikkelingen en debatten geweest. Beter dan voorheen begrijpen we dat wetenschappelijke integriteit zich moet handhaven in een veel groter krachtenveld: sociale veiligheid heeft er invloed op, vragen van diversiteit en inclusie eveneens, de manier waarop wetenschappers beoordeeld worden, en vragen van kennisveiligheid. En dan zijn er nog de grote wetenschappelijke ontwikkelingen: wat zal de invloed van generatieve kunstmatige intelligentie zijn op wetenschappelijke

integriteit en de mogelijkheden om die te toetsen en te handhaven? Wat betekent dit alles voor de NGWI?

De commissie heeft zich breed georiënteerd op haar taak, door literatuuronderzoek, een brede consultatie van allerlei groepen die met de NGWI te maken hebben, en intensieve debatten en kennisuitwisseling. De NGWI wordt algemeen gezien als 'gewoon een goede code'. Toch is er nog versterking en actualisering van de code mogelijk. De commissie adviseert dan ook om een schrijfcommissie in te stellen ter herziening van de NGWI onder handhaving van het vele goede dat erover te zeggen valt.

De commissie ziet graag bij herziening de focus op wetenschappelijke integriteit gehandhaafd; het bredere krachtenveld, zoals hierboven geschetst, moet benoemd, maar niet binnen de code gereguleerd worden. Verder pleit de commissie voor versterking van de didactische en preventieve functie van de code. Dat kan door de nadruk te leggen op positieve standaarden van integer onderzoek, de waarde van het gesprek op de werkvloer, en het feit dat de verantwoordelijkheid voor wetenschappelijke integriteit geen zaak is van de individuele onderzoeker alleen, maar ook een collectieve en gemeenschappelijke – waarbij steeds ook de individuele academische vrijheid bewaakt moet worden. In het praktijkgerichte en toegepaste onderzoek wordt veel samengewerkt met partijen buiten de wetenschap: wat betekent dat voor ons begrip van de belangrijke principes van onafhankelijkheid en transparantie? En hoe kijken we aan tegen samenwerkingen en nevenfuncties, die in dit context heel belangrijk kunnen zijn voor het onderzoek? De commissie adviseert explicitering van dergelijke punten. Ook de zorgplichten van de instellingen verdienen nadere uitwerking. En de inrichting door de overheid van het hele stelsel van wetenschappelijk onderzoek kan de wetenschappelijke integriteit eveneens positief of negatief beïnvloeden.

De commissie heeft met volle inzet aan deze evaluatie gewerkt. Wij hopen dat die zal bijdragen aan de verbetering van de code en daarmee aan de bijzondere kwaliteit van het Nederlandse onderzoeksbestel.

Juni 2024, Ineke Sluiter (voorzitter evaluatiecommissie)

SAMENVATTING

De *Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit* (NGWI) geeft principes, richtlijnen en normen voor goede, integere wetenschapsbeoefening. De code ondersteunt de zelfregulering van onderzoekers en onderzoeksinstituten en heeft een belangrijke didactische en preventieve functie. In de herziene NGWI van 2018 werden ook mechanismen opgenomen om naleving te waarborgen. De NGWI biedt een toetsingskader aan de hand waarvan vermeende schendingen van de wetenschappelijke integriteit kunnen worden beoordeeld en, indien nodig, gesanctioneerd. Een bijzondere vernieuwing was bovendien het hoofdstuk over de zorgplichten van de onderzoeksinstituten. Het benadrukt dat de verantwoordelijkheid voor wetenschappelijke integriteit niet uitsluitend op de schouders van de individuele wetenschapper rust.

De NGWI is bedoeld als een dynamisch document dat aangepast kan worden aan veranderingen in wetenschap en/of maatschappij. Op dit moment valt daarbij te denken aan een ontwikkeling als generatieve kunstmatige intelligentie, of aan recente debatten over sociale veiligheid en diversiteit en hun relatie tot wetenschappelijke integriteit. De vraag is of de gedragscode afdoende is toegerust om met dergelijke ontwikkelingen om te gaan. Daarnaast is het belangrijk om na te gaan hoe de vernieuwingen van de NGWI van 2018 uitwerken in de praktijk. Daarom is er een evaluatie van de code uitgevoerd namens de opstellers van de NGWI: de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW), de Universiteiten van Nederland (UNL), de Vereniging Hogescholen (VH), de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), de Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (NFU) en de TO2-Federatie (Deltares, MARIN, NLR, TNO en WR).

De onafhankelijke commissie die deze evaluatie uitvoerde heeft zich gebaseerd op literatuurstudie, raadpleging van een breed palet aan NGWI-gebruikers en intensieve

onderlinge kennisuitwisseling en beraadslagingen. Uit de consultatie is gebleken dat er veel waardering is voor de NGWI. Het is positief dat een en dezelfde code alle wetenschappelijke disciplines en alle typen wetenschappelijk onderzoek omvat. Ook is de NGWI een essentieel instrument om het gesprek over wetenschappelijke integriteit te bevorderen en biedt hij een procedureel kader voor het klachtstelsel. Verder heeft de code een duidelijke, logische structuur en breed gedragen principes. Waardevol is daarnaast de aandacht voor de zorgplichten van de onderzoeksinstituten en een heldere focus op wetenschappelijke integriteit.

Bij alle waardering ziet de commissie ook ruimte voor doorontwikkeling van de code. Daarbij verdienen ook wetenschappelijke en maatschappelijke ontwikkelingen zoals hierboven genoemd, aandacht. De commissie adviseert de opstellers van de code dan ook om een schrijfcommissie in te stellen die de NGWI 2018 kan reviseren, met behoud van de sterke punten ervan. De commissie doet concrete suggesties voor deze revisie.

De NGWI sluit aan bij de *Europese gedragscode wetenschappelijke integriteit* (EGWI). In de meest recente versie van deze Europese code is er extra aandacht voor het belang van een gezonde onderzoekscultuur, diversiteit en inclusie, *open science* en collectieve verantwoordelijkheid. Deze thema's zijn ook voor de Nederlandse gedragscode relevant. De zorgplichten van onderzoeksinstituten omvatten immers de bevordering van een gezonde onderzoekscultuur en het nemen van collectieve verantwoordelijkheid. Toch is de eerste aanbeveling van de commissie dat de te herziene NGWI zijn focus op wetenschappelijke integriteit moet behouden. De NGWI moet niet in detail aanverwante onderwerpen zoals sociale veiligheid, academische vrijheid of diversiteit en inclusie behandelen. De commissie adviseert om de relevantie van dergelijke thema's voor wetenschappelijke integriteit in de code te benoemen, en voor het overige te volstaan met verwijzingen naar andere codes en regulerende documenten op de betreffende terreinen.

Het belangrijke hoofdstuk over zorgplichten kan verder ontwikkeld worden. De commissie adviseert om de actieve bevordering van een gezonde onderzoekscultuur centraal te stellen. De vertrouwenspersonen kunnen een grotere rol krijgen in de versterking van het lerend vermogen van de instelling door knelpunten kenbaar te maken aan de bestuurders. Het is van belang dat instellingen het gesprek over wetenschappelijke integriteit op

de werkvloer stimuleren. Wetenschappelijke integriteit is ook een collectieve en gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van onderzoeksgroepen. De commissie adviseert om nader aandacht te schenken aan de verhouding tussen individuele, collectieve en institutionele verantwoordelijkheden voor wetenschappelijke integriteit, mede in relatie tot academische vrijheid. Bij klachten over wetenschappelijke integriteit hebben instellingen ook verantwoordelijkheden als werkgevers. Werknemers moeten in zo'n geval bijstand krijgen, ook juridisch. Ten slotte is het belangrijk dat instellingen de invulling van hun zorgplichten ten aanzien van wetenschappelijke integriteit regelmatig monitoren. Dit betreft ook de zorgplicht voor afdoende transparantie over nevenwerkzaamheden en belangen.

De commissie adviseert nadere uitwerking van bepaalde onderdelen van de code om recht te doen aan de volle breedte van het onderzoeksveld. Het gaat specifiek om de toepasbaarheid en waarde van het principe van onafhankelijkheid in praktijkgericht en toegepast onderzoek en andere vormen van samenwerking met niet-wetenschappelijke partijen. Diezelfde onderzoekscontext noopt ook tot explicitering van kwesties rond openbaarmaking van resultaten en data, en de omgang met nevenfuncties, die een duidelijke meerwaarde hebben bij praktijkgericht en toegepast onderzoek. Daarnaast raadt de commissie instellingen aan om aandacht te besteden aan het optreden van wetenschappers in het publieke debat, zodat duidelijker wordt wanneer hun uitspraken onder de reikwijdte van de NGWI vallen.

Instellingen beschikken over commissies wetenschappelijke integriteit (CWI's) voor de behandeling van klachten over vermeende schendingen. De evaluatiecommissie adviseert om te blijven investeren in de kwaliteit van CWI's. Daarnaast meent ze dat CWI's de ontvankelijkheid van klachten strenger kunnen beoordelen. Na een CWI-uitspraak kunnen betrokkenen terecht bij het Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit (LOWI) voor een *second opinion*. In de NGWI kan duidelijker uitgelegd worden dat dit een onafhankelijk advies betreft, geen hoger beroep. Verder is het wenselijk dat de jurisprudentie en 'moresprudentie' van zowel de CWI's als het LOWI beter worden ontsloten, zodat het veld er makkelijker van kan leren en instellingen klachten consistenter kunnen afhandelen.

De commissie heeft op basis van internationale vergelijking geconstateerd dat vanuit een oogpunt van preventie en didactiek zelfregulering van wetenschappelijke integriteit beter lijkt te werken dan regulering door wetgeving. In het laatste geval wordt het thema wetenschappelijke integriteit sterk gejuridiseerd en is de zo gewenste functie van preventie en educatie voor een belangrijk deel verdwenen. De commissie meent dat de NGWI voeding moet blijven bieden aan het belangrijke gesprek over wetenschappelijke integriteit op de werkvloer. De didactische en preventieve functie van de NGWI kan nog versterkt worden door uit te gaan van positieve standaarden voor goede en integere wetenschapsbeoefening. De lijst van standaarden kan mogelijk worden ingekort. De commissie realiseert zich het spanningsveld tussen de verschillende functies van de code: het bieden van standaarden die als ideaalbeeld fungeren, en tegelijkertijd het geven van houvast bij klachten over vermeende schendingen van de wetenschappelijke integriteit. Waar mogelijk moet de code helderheid verschaffen over dit onderscheid. De commissie doet voorts enkele aanbevelingen om de gedragscode toegankelijker en aansprekender te maken.

Naast adviezen aan opstellers en instellingen bevat dit rapport ook enkele aanbevelingen aan het Ministerie van OCW. Een code voor onderzoekers en onderzoeksinstellingen bestrijkt immers maar een deel van het gehele ecosysteem dat relevant is voor wetenschappelijke integriteit. Ook de manier waarop onderzoek georganiseerd en gefinancierd wordt, speelt een belangrijke rol. Het streven naar een gezonde onderzoekscultuur vraagt om een solide financieringsmodel zonder bovenmatige concurrentie om onderzoeksgelden en onderzoeksplaatsen. Vanuit zijn stelselverantwoordelijkheid kan het Ministerie van OCW perverse omgevingsprikkelers beperken en zelfregulering beschermen. De wetenschap neemt haar verantwoordelijkheid voor een krachtige bevordering, van binnenuit, van een integere wetenschapsbeoefening.

SUMMARY

The Netherlands Code of Conduct for Research Integrity (NGWI) lays down principles, guidelines, and standards of integrity for the proper conduct of research. The NGWI supports the self-regulation of researchers and research institutions and serves an important educational and preventive purpose. The revised 2018 edition also includes mechanisms to ensure compliance: the NGWI offers a framework for assessing and, if necessary, sanctioning alleged violations of research integrity. Another important innovation in the 2018 edition was the chapter on institutional duties of care. This underlines the fact that the responsibility for research integrity does not fall solely on the shoulders of individual researchers.

The NGWI is meant to be a dynamic document that can be adapted to scientific and societal developments. Current examples of such developments include generative artificial intelligence, and recent debates concerning social safety and diversity, and their relationship to research integrity. The question is whether the NGWI is sufficiently equipped to respond to such changes. In addition, it is important to examine how the innovations introduced in the 2018 edition work out in practice. Therefore, an evaluation of the NGWI has been carried out on behalf of the knowledge institutions that collectively developed the code: the Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (KNAW), the Universities of the Netherlands (UNL), the Netherlands Association of Universities of Applied Sciences (VH), the Dutch Research Council (NWO), the Netherlands Federation of University Medical Centres (NFU), and the TO2 Federation (representing the applied research institutes Deltares, MARIN, NLR, TNO, and WR).

The independent evaluation committee based its assessment on a literature review, consultation of a wide range of NGWI users, and extensive

knowledge-sharing and deliberation within the committee itself. The consultation made clear that there is widespread appreciation for the NGWI. Users and other stakeholders recognize it as an asset that the NGWI covers all scientific and scholarly disciplines and every type of scientific and scholarly research. The NGWI has also proven to be essential in fostering dialogues about research integrity and it offers a framework for the system of complaint processing. In addition, the NGWI has a well-defined, logical structure and is based on broadly supported principles. Other valuable elements include the emphasis on the institutional duties of care and the clear focus on research integrity.

For all the appreciation for the NGWI, the evaluation committee also sees room for further refinement. This includes an acknowledgment of the above-mentioned scientific and societal developments. Accordingly, the evaluation committee recommends that the organisations responsible for the NGWI establish a writing committee to update the 2018 edition while preserving its strengths. To this end, the evaluation committee offers specific recommendations.

The NGWI is aligned with the *European Code of Conduct for Research Integrity*. The most recent version of the European code draws particular attention to the importance of a research environment conducive to research integrity, and issues like diversity and inclusion, open science, and collective responsibility. These themes are also relevant to the NGWI, as the institutional duties of care include promoting a culture conducive to research integrity, and taking collective responsibility. Even so, the evaluation committee's first recommendation is to maintain the current focus on research integrity itself. The NGWI should not include detailed discussions of related topics such as social safety, academic freedom, or diversity and inclusion. Instead, the evaluation committee recommends that the NGWI acknowledge the relevance of such themes to research integrity, but otherwise restrict itself to references to other codes and regulatory documents in the relevant domains.

The important chapter on institutional duties of care can be further developed. The evaluation committee recommends prioritising the active promotion of a culture conducive to research integrity. Confidential

counsellors can be given a greater role in sharpening the learning capacity of institutions by alerting leadership to problems they witness on the ground. It is vital for institutions to encourage and facilitate the dialogue about integrity in the workplace. Research groups also bear a collective and shared responsibility for research integrity. The evaluation committee recommends paying closer attention to the relationship between individual, collective, and institutional responsibilities for research integrity, also in relation to academic freedom. In the event of complaints concerning research integrity, institutions furthermore have certain responsibilities as employers. In such cases, employees should receive support, including legal assistance. A final point is that institutions should routinely monitor how they fulfil their duties of care with respect to research integrity. This also includes the duty of sufficient transparency about ancillary activities and interests.

The evaluation committee recommends further elaboration of certain elements of the NGWI to do full justice to the research field in all its breadth. Specifically, this concerns the value and applicability of the principle of independence in practice-oriented and applied science, and other forms of cooperation with non-scientific partners. Such research contexts also require further explanation of issues surrounding the disclosure of results and data, and management of ancillary positions, which have clear added value in practice-oriented and applied science. Additionally, the evaluation committee recommends that research institutions pay attention to researchers participating in public debates, so that it becomes clearer when their statements fall within the scope of the NGWI.

Institutions have their own Research Integrity Committees (CWIs) to handle complaints concerning alleged violations. The evaluation committee recommends that institutions continue to invest in the quality of their CWIs. The evaluation committee also concludes that CWIs can assess the admissibility of complaints more strictly. After a ruling by a CWI, those involved can request a second opinion from the National Body for Research Integrity (LOWI), an independent advisory body in the complaints procedure for possible violations of research integrity. The NGWI could state more clearly that LOWI findings are not appeal rulings but independent advisory opinions.

In addition, it is desirable that the jurisprudence and “moresprudence” of both the CWIs and LOWI become more accessible, making it easier for all stakeholders to learn from the rulings and for institutions to be more consistent in handling complaints.

Based on international comparison, the evaluation committee has found that, from the point of view of prevention and learning, self-regulation of research integrity appears to work better than statutory regulation. In the latter case, the issue of research integrity becomes highly juridified and the much-desired functions of prevention and learning largely disappear. The committee maintains that the NGWI should continue to nourish the all-important dialogue about integrity in the workplace. The didactic and preventive function of the NGWI can be strengthened by working from positive standards for the proper conduct of research. The list of standards could potentially be shortened. The evaluation committee is aware of the tension that exists between the distinct functions of the NGWI: offering standards that serve as an aspirational ideal, while simultaneously providing guidance in cases of alleged violations of research integrity. Wherever possible, the NGWI should provide clarity about this distinction. The evaluation committee furthermore recommends several ways in which the NGWI can be made more user-friendly and appealing.

In addition to recommendations to the organisations responsible for the NGWI and research institutions, the evaluation report also contains recommendations to the Ministry of Education, Culture and Science. After all, a code intended for researchers and institutions only covers a part of the entire ecosystem that is relevant for nurturing research integrity. The way in which research is organised and funded also plays an important role. The pursuit of a responsible research culture requires a robust funding model that avoids undue competition for grants and appointments. Based on its system responsibility, the Ministry can limit perverse external incentives and protect self-regulation. In its turn, the research community takes responsibility for a firm promotion of research integrity from within.

DEEL 1

INLEIDING,
ACHTERGROND
EN WERKWIJZE

1. INLEIDING

1.1 ACHTERGROND VAN DEZE EVALUATIE

De huidige *Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit* (NGWI) dateert uit 2018. Deze code is het resultaat van een grondige herziening van de eerste *Nederlandse gedragscode wetenschapsbeoefening* uit 2004, die in 2012 en 2014 al op een aantal punten was aangepast. Ook de NGWI stelt expliciet dat herziening van de code te verwachten valt.¹ De gedragscode is een dynamisch document waarvan periodiek dient te worden nagegaan of het nog voldoende bij de tijd en bruikbaar is. Zowel de wetenschap als de maatschappelijke context waarin wetenschap wordt beoefend, zijn immers voortdurend in ontwikkeling. Opvattingen over wat goede wetenschap precies behelst evolueren met deze ontwikkelingen mee.

De NGWI is opgesteld in opdracht van zes organisaties die tezamen het brede scala aan onderzoek vertegenwoordigen zoals dat aan Nederlandse universiteiten, hogescholen, onderzoeksinstituten en universitair medische centra wordt uitgevoerd: UNL, VH, KNAW, NWO, TO2-Federatie, en NFU. In overeenstemming met het dynamische karakter van de NGWI hebben de opstellers na vijf jaar besloten tot een evaluatie van de code. Namens hen heeft de KNAW een onafhankelijke commissie ingesteld om te onderzoeken in hoeverre de NGWI voldoet aan de eisen die momenteel aan een dergelijke code worden gesteld door wetenschap en maatschappij.

Dat is niet alleen nodig vanwege de grote wetenschappelijke en maatschappelijke ontwikkelingen in de afgelopen jaren – denk aan de vlucht die *Generative Artificial Intelligence* (GAI) heeft genomen, de toegenomen aandacht voor kennisveiligheid en voor de veiligheid van wetenschappers zelf, en debatten over diversiteit, inclusie en ongewenst gedrag. Een tijdige evaluatie

is eveneens opportuun omdat de huidige NGWI een aantal belangrijke wijzigingen bevat ten opzichte van de eerdere versies. Dit betreft onder meer de interne systematiek van principes, normen en schendingen; het aanwijzen van zorgplichten voor de onderschrijvende instellingen; en het uitbreiden van de reikwijdte tot zowel publiek als privaat gefinancierd en zowel fundamenteel als toegepast en praktijkgericht onderzoek.² Het is zaak bijtijds na te gaan hoe deze wijzigingen in de praktijk werken en ervaren worden.

Daarnaast noemde de vorige evaluatiecommissie in 2016 nadrukkelijk nog andere redenen om de gedragscode met enige regelmaat tegen het licht te houden: de 'jurisprudentie' van de commissies wetenschappelijke integriteit (CWI's) en het Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit (LOWI) en de voortschrijdende internationale gedachtenvorming over wetenschappelijke integriteit.³ Inmiddels hebben de organen belast met de behandeling van integriteitsklachten enkele jaren ervaring met de NGWI in zijn huidige vorm. Bovendien is onlangs een hernieuwde versie gepubliceerd van de *Europese gedragscode wetenschappelijke integriteit* (EGWI),⁴ een van de belangrijkste internationale kaders voor de NGWI. Ook deze ontwikkelingen nodigen uit tot de vraag of er wijzigingen in de gedragscode nodig zijn.

Ten slotte beantwoordt de instelling van de evaluatiecommissie NGWI aan het verzoek van de minister van OCW om speciaal aandacht te besteden aan transparantie en onafhankelijkheid.⁵ Er is recent veel maatschappelijke aandacht voor nevenwerkzaamheden van wetenschappers en de externe financiering van onderzoek. Op basis van meerdere recente casussen kan de vraag gesteld worden of de normering in de NGWI op deze punten aanscherping behoeft. In een tijd waarin wetenschappers meer en meer samenwerken met externe partijen heeft die transparantie zich immers ontwikkeld tot een van de meest prominente eisen die momenteel door de samenleving aan de wetenschap wordt gesteld.

2 NGWI 2018, 1.1; voor de terminologie van dit evaluatierapport, zie 'Begripsbepaling' onder 1.3.

3 VSNU e.a., 'Adviesrapport commissie verkenning herziening gedragscode wetenschapsbeoefening', 2016, 25, <https://www.nwo.nl/sites/nwo/files/documents/Adviesrapport%20commissie%20verkenning%20herziening%20gedragscode%20wetenschapsbeo...pdf>.

4 Allea, 'The European Code of Conduct for Research Integrity', geraadpleegd 8 februari 2024, <https://allea.org/code-of-conduct/>.

5 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 'Betreft: Hooglerarenbeleid, referentie 34095755', 18 oktober 2022.

1 KNAW e.a., 'Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit', application/pdf (Data Archiving and Networked Services (DANS), 2018), 8, <https://doi.org/10.17026/DANS-2CJ-NVWU>.

Dit alles samennemend hebben de opstellers van de NGWI de volgende specifieke vragen aan de evaluatiecommissie voorgelegd:

1. Hoe verhoudt de NGWI zich tot recente internationale ontwikkelingen in wetenschappelijke integriteit (zoals bijvoorbeeld de EGWI)?
2. In hoeverre zijn de principes, normen en zorgplichten in de NGWI nog relevant en *up to date* en sluiten ze aan bij de eisen die door de wetenschap en behoeften van de maatschappij aan de gedragscode worden gesteld?
3. Wat zijn de ervaringen met de NGWI bij de commissies wetenschappelijke integriteit (of vergelijkbare organen) bij de instellingen en bij het LOWI, en in hoeverre geven deze redenen tot aanpassing van de gedragscode?
4. Welke knelpunten of aandachtspunten ervaren instellingen bij het uitvoeren van de zorgplichten uit de NGWI, en zijn deze zorgplichten nog toereikend voor het waarborgen van wetenschappelijke integriteit?
5. In hoeverre zijn de zorgplichten en normen toereikend en effectief, in het bijzonder de normen die gerelateerd zijn aan transparantie en onafhankelijkheid?
6. Hoe functioneert de gedragscode in de praktijk voor verschillende groepen gebruikers? Hoe bruikbaar is het hoofdstuk met normen voor een goede onderzoekspraktijk?
7. Hoe wordt de gedragscode ervaren door de 'nieuwe ondertekenaars' (bijvoorbeeld hogescholen en de TO2- instellingen)? Sluit deze voldoende aan bij de onderzoekspraktijken binnen deze instellingen? Zijn er nog bijzondere aandachtspunten?

1.2 OPBOUW VAN HET RAPPORT

Dit rapport heeft drie delen. Het eerste deel bespreekt de ontstaansgeschiedenis en belangrijkste kenmerken van de huidige gedragscode ([hoofdstuk 2](#)). Ook wordt de werkwijze van de commissie toegelicht ([hoofdstuk 3](#)).

Het tweede, centrale deel van het rapport biedt een narratief verslag van alle bevindingen van de commissie op basis van haar gesprekken met het veld, een literatuurstudie en haar onderlinge beraadslagingen. Eerst stelt de commissie een serie criteria voor waaraan een goede gedragscode zou moeten voldoen ([hoofdstuk 4](#)). Vervolgens beschrijft de commissie wat de belangrijkste wetenschappelijke en maatschappelijke ontwikkelingen zijn waartoe de NGWI zich moet verhouden ([hoofdstuk 5](#)) en welke relevante internationale ontwikkelingen er zijn op het gebied van wetenschappelijke integriteit ([hoofdstuk 6](#)). Vervolgens bespreekt de commissie wat volgens haar gesprekspartners de sterke punten zijn van de huidige gedragscode ([hoofdstuk 7](#)). Aan het eind van het tweede deel doet de commissie per hoofdstuk van de code suggesties voor aanpassing en verdere versterking van de NGWI ([hoofdstuk 8](#)).

Deel drie van het rapport bevat een synthese van de bevindingen van de commissie. Hierin worden puntsgewijs de specifieke vragen uit het instellingsbesluit beantwoord ([hoofdstuk 9](#)). Het rapport sluit af met aanbevelingen voor de verschillende partijen die zijn betrokken bij de bevordering en bewaking van wetenschappelijke integriteit ([hoofdstuk 10](#)).

1.3 BEGRIPSBEPALING

In het wetenschappelijk veld is een veelheid aan termen in gebruik om verschillende typen onderzoek aan te duiden. Voorbeelden zijn praktijkgericht onderzoek, vraaggestuurd onderzoek, thematisch onderzoek, toepassingsgericht onderzoek, fundamenteel onderzoek, ongebonden onderzoek en strategisch onderzoek. Deze begrippen staan niet geheel op hetzelfde niveau. In het KNAW-rapport *Evenwicht in het wetenschapssysteem* worden de termen 'ongebonden' en 'strategisch' onderzoek gebruikt, waarbij de voornaamste vraag is wie verantwoordelijk is voor de formulering van de onderzoeksvraag.⁶ Bij ongebonden onderzoek is dat uitsluitend de onderzoeker, terwijl bij strategisch onderzoek de vraag gezamenlijk wordt geformuleerd door samenwerkende en financierende partijen. De scheidslijn tussen fundamenteel en toegepast onderzoek is een andere (en onscherpe) onderscheiding: zowel ongebonden als strategisch onderzoek kan fundamentele en toepassingsvragen behelzen. Bovendien kan fundamenteel onderzoek naadloos overgaan in toepassingsvragen, terwijl voor toepassingsvraagstukken soms eerst fundamentele kennis gegenereerd moet worden.

In dit rapport wordt welbewust de term 'wetenschappelijk onderzoek' gebruikt voor al het onderzoek dat wordt uitgevoerd aan de instellingen die de code onderschrijven, inclusief het hbo en TO2-instellingen. Waar het om gaat is dat er een wetenschappelijke methode wordt gevolgd bij het uitvoeren van het onderzoek, waarbij op transparante en navolgbare wijze en zonder vooraf bepaalde uitkomst een onderzoeksvraag wordt geformuleerd, materiaal voor de beantwoording daarvan wordt verzameld, een valide argumentatie wordt ontworpen, op geldige wijze conclusies worden getrokken, en al deze resultaten helder worden gepresenteerd. De code is bedoeld voor wetenschappelijk onderzoek in de volle breedte. Er is in dit opzicht geen scheidslijn tussen onderzoek dat plaatsvindt bij hbo of TO2 en de universiteiten.

Naast 'wetenschappelijk onderzoek' gebruikt dit rapport ook geregeld de term 'praktijkgericht onderzoek' vanwege de herkenbaarheid voor hbo en TO2-onderzoekers. In andere instellingen voor wetenschappelijk onderzoek is deze term minder gebruikelijk en spreekt men

doorgaans van toegepast onderzoek. Ook het toegepaste onderzoek (dus inclusief praktijkonderzoek) is wetenschappelijk voor zover een wetenschappelijke methode gebruikt wordt. Bij herziening van de code is het verstandig aan de terminologie apart aandacht te besteden.

In dit rapport wordt ook aandacht besteed aan het belang van transparantie met betrekking tot nevenwerkzaamheden van onderzoekers. Waar deze term op zichzelf gebruikt wordt, moeten daaronder ook nevenfuncties en andere belangen (bijvoorbeeld aandelen of andere vormen van deelneming) worden begrepen. Ook aan deze terminologie zou een herziene code nader aandacht moeten besteden.

⁶ KNAW, *Evenwicht in het wetenschapssysteem – De verhouding tussen ongebonden en strategisch onderzoek* (Amsterdam: KNAW, 2019), <https://www.knaw.nl/publicaties/evenwicht-het-wetenschapssysteem-de-verhouding-tussen-ongebonden-en-strategisch>.

2. TOTSTANDKOMING EN KENMERKEN VAN DE NGWI EN HET BIJBEHORENDE KLACHTSTELSEL

2.1 TOTSTANDKOMING VAN DE GEDRAGSCODE EN HET KLACHTSTELSEL

Zonder wetenschappelijke integriteit worden zowel wetenschappelijke ontwikkelingen als de maatschappelijke ontvangst daarvan belemmerd. Collega-onderzoekers en de samenleving moeten er immers op kunnen vertrouwen dat bijvoorbeeld gegevens niet zijn gemanipuleerd of gefingeerd en dat publicaties niet oneigenlijk beïnvloed zijn door opdrachtgevers of persoonlijke belangen. Integriteit is dus altijd al essentieel geweest voor de wetenschap. En wetenschappelijke integriteit vormt zelf de basis voor het maatschappelijk vertrouwen in de wetenschap. Het formeel expliciteren van wat wetenschappelijke integriteit *in concreto* behelst is, in ieder geval in Nederland, van meer recente datum.

Aan het eind van de vorige eeuw ontstond behoefte aan meer explicitering door een combinatie van factoren (die in feite sindsdien weinig aan relevantie hebben ingeboet). Zo waren er enkele grote fraudegevallen die veel maatschappelijke aandacht kregen, was het segment aan onderzoek gefinancierd door derden duidelijk gegroeid en nam in het algemeen de concurrentie om onderzoeksfinanciering en onderzoeksplaatsen toe.⁷ Dat laatste zette tevens de sociale veiligheid onder druk. Zoals inmiddels afdoende bekend gaan sociale veiligheid en wetenschappelijke integriteit hand

in hand bij het creëren van voorwaarden voor goede wetenschap.⁸ In deze context werd het expliciteren van de normen voor goede en integere wetenschapsbeoefening steeds belangrijker.

De eerste stappen daartoe werden gezet in de beknopte *Notitie inzake wetenschappelijk wangedrag* die KNAW, NWO en VSNU (tegenwoordig UNL) in 1995 publiceerden.⁹ Hierin werden enkele verantwoordelijkheden besproken – van zowel organisaties en projectleiders als individuele onderzoekers – om niet-integere wetenschapsbeoefening te voorkomen. Daarnaast werd de instellingen geadviseerd om commissies in te richten die klachten over wetenschappelijke wangedrag zouden kunnen onderzoeken.

Waar de eerste notitie nog uitging van het negatieve scenario van ‘wangedrag’, presenteerden dezelfde drie organisaties in 2001 de *Notitie wetenschappelijke integriteit*.¹⁰ Dit document beschreef in meer detail welke normen samenhangen met goed en professioneel wetenschappelijk handelen, en ook op welke wijzen deze normen geschonden kunnen worden, hoe ingezet kan worden op het voorkomen van dergelijke schendingen

⁷ Johan Heilbron, *Wetenschappelijk onderzoek: dilemma's en verleidingen*, 2de editie (Amsterdam: KNAW, 2005), 10.

⁸ KNAW, *Sociale veiligheid in de Nederlandse wetenschap. Van papier naar praktijk* (Amsterdam: KNAW, 2022), <https://www.knaw.nl/publicaties/sociale-veiligheid-de-nederlandse-wetenschap-van-papier-naar-praktijk-0>.

⁹ KNAW, NWO, en VSNU, ‘Notitie inzake wetenschappelijk wangedrag’ (KNAW, 1995).

¹⁰ KNAW, VSNU, en NWO, ‘Notitie wetenschappelijke integriteit’ (KNAW, NWO, VSNU, 2001), https://www.ou.nl/documents/40554/188658/Notitie_wetenschappelijke_integriteit_LOWI_2001.pdf.

en welke sancties mogelijk zijn wanneer ze zich niettemin voordoen. Ook werd het systeem van vertrouwenspersonen en Commissies Wetenschappelijke Integriteit (CWI's) zoals dat tegenwoordig aan de instellingen bestaat, verder uitgewerkt. Bovendien committeerden KNAW, NWO en VSNU zich in deze notitie tot de oprichting van het Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit (LOWI) als onafhankelijk adviesorgaan in het klachtstelsel bij mogelijke schendingen van de wetenschappelijke integriteit.¹¹

De eerste echte *Nederlandse gedragscode wetenschapsbeoefening* verscheen in 2004.¹² In dit door de VSNU opgestelde document werden vijf principes voor goede wetenschap gedefinieerd en nader gespecificeerd.¹³ Om het gesprek over de code te stimuleren, werden in het laatste hoofdstuk per principe ook enkele dilemma's geschetst. Naar aanleiding van twee integriteitskwesies in de jaren erna werden in 2012 en 2014 enkele wijzigingen aangebracht in de gedragscode.¹⁴ Zo verdween de schets van de dilemma's en werd de preambule aangevuld met de bepaling dat de code onderzoekers ertoe verplicht om toe te zien op de naleving ervan door anderen. Daarnaast werd het aantal principes uitgebreid van vijf naar zes.¹⁵

In 2016 werd in opdracht van KNAW, NWO en VSNU een grondige evaluatie van de eerste gedragscode uitgevoerd.¹⁶ In opvolging van het advies van de toenmalige evaluatiecommissie verscheen eind 2018 een volledig herziene versie, de huidige *Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit*.¹⁷ Dit keer werd de code opgesteld door zes organisaties: de vier opdrachtgevers van de eerdere evaluatie aangevuld met de TO2-Federatie en de Vereniging Hogescholen (VH).

De huidige code bevat aanzienlijke wijzigingen ten opzichte van de eerste gedragscode. Naast principes – samengenomen in één hoofdstuk en weer teruggebracht

tot vijf¹⁸ – wijdt de NGWI een afzonderlijk hoofdstuk aan 61 normen voor goede onderzoekspraktijken, gerubriceerd naar de verschillende fasen van het onderzoeksproces. Nieuw ten opzichte van de eerste code zijn daarnaast het hoofdstuk over de wegingscriteria en maatregelen bij het niet-naleven van de genoemde normen; het hoofdstuk over de zorgplichten van instellingen voor het bevorderen van goede onderzoekspraktijken; en de appendix met voorbeelden van andere relevante voorschriften voor de wetenschapsbeoefening. Ten slotte is de NGWI niet langer eveneens van toepassing op wetenschappelijk onderwijs, maar exclusief op wetenschappelijk onderzoek.¹⁹ Dit hangt samen met juist een verbreding van de reikwijdte van wetenschappelijk onderzoek: met de uitbreiding van het aantal opstellers bestrijkt de NGWI naast het onderzoek aan de universiteiten nu nadrukkelijk ook het onderzoek dat wordt uitgevoerd aan de onderzoeksinstituten, universitaire medische centra, hogescholen en TO2-instellingen, die niet allemaal naast wetenschappelijk onderzoek ook wetenschappelijk onderwijs verzorgen.

2.2 INSTEEL EN OPZET VAN DE NGWI

Uit de hiervoor geschetste ontstaansgeschiedenis komt een aantal belangrijke kenmerken van de NGWI naar voren. Het document is allereerst duidelijk anders opgebouwd dan de eerste gedragscode en omvat niet alleen inhoudelijke beginselen en normen, maar ook mechanismen om ervoor te zorgen dat deze normen worden nageleefd. De opstellers hebben er bovendien expliciet rekening mee gehouden dat het gaat om een dynamisch document, dat in de toekomst weer kan worden aangepast. Uitgangspunt van de NGWI is dus dat de vormgeving van wetenschappelijke integriteit *work in progress* is. Dit werk wordt bovendien uitgevoerd voor en door de wetenschappelijke wereld zelf. De NGWI is een instrument voor zelfregulering, waarbij zich gaandeweg steeds meer partijen uit het onderzoeksveld hebben aangesloten. Zelfregulering wil zeggen dat de wetenschappelijke wereld zelf een verzameling waarden, normen en procedures formuleert om richting te geven aan het eigen handelen en gedrag. In dit geval waar het integere onderzoekspraktijken betreft. Overigens valt op dat de NGWI geen definitie geeft van wetenschappelijke integriteit, maar die beschouwt als de resultante van de vijf principes eerlijkheid,

11 'Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit', geraadpleegd 26 januari 2024, <https://lowi.nl/>.

12 KNAW, NWO, en VSNU, 'De Nederlandse gedragscode wetenschapsbeoefening', 2014, https://lowi.nl/wp-content/uploads/2019/09/Code-wetenschapsbeoefening_2004-2014.pdf.

13 De vijf principes in de code uit 2004 waren: zorgvuldigheid, betrouwbaarheid, controleerbaarheid, onpartijdigheid, onafhankelijkheid.

14 C.J.M. Schuyt, *Tussen fout en fraude: integriteit en oneerlijk gedrag in het wetenschappelijk onderzoek* (Leiden: Leiden University Press, 2014), 53.

15 De zes principes in de code uit 2014 waren: eerlijkheid en zorgvuldigheid, betrouwbaarheid, controleerbaarheid, onpartijdigheid, onafhankelijkheid, verantwoordelijkheid.

16 VSNU e.a., 'Adviesrapport commissie verkenning herziening gedragscode wetenschapsbeoefening'.

17 KNAW e.a., 'Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit'.

18 De huidige principes zijn: eerlijkheid, zorgvuldigheid, transparantie, onafhankelijkheid, verantwoordelijkheid.

19 Voor wetenschappelijk onderwijs zijn de Onderwijs- en examenregeling (OER) van toepassing. Deze worden per opleiding opgesteld.

zorgvuldigheid, transparantie, onafhankelijkheid en verantwoordelijkheid.

Voor een optimale zelfregulering heeft de NGWI drie verschillende functies, waarbij hij zich per functie op een andere doelgroep of combinatie van doelgroepen richt:

1. Allereerst biedt de code een didactisch en normatief kader aan wetenschappelijk onderzoekers en degenen die daartoe worden opgeleid. Deze functie krijgt vorm in de hoofdstukken waarin de fundamentele principes van wetenschappelijke integriteit en de daaruit voortvloeiende normen voor goede onderzoekspraktijken uiteengezet worden.
2. Een tweede functie is gericht op de organisaties waarbinnen wetenschappelijk onderzoek wordt verricht en benoemt hun institutionele verantwoordelijkheid. Het hoofdstuk over de zorgplichten stipuleert dat bestuurders en leidinggevenden moeten zorgen voor een werkomgeving waarin goede onderzoekspraktijken worden bevorderd en bewaakt en geeft richtlijnen voor de manier waarop dat kan gebeuren.
3. Als laatste biedt de code instellingsbesturen en CWI's een toetsingskader aan de hand waarvan zij vermeende schendingen van wetenschappelijke integriteit kunnen beoordelen. Hiertoe dient het hoofdstuk over de maatregelen en sancties bij het niet-naleven van de normen voor goede onderzoekspraktijken, in combinatie met het hoofdstuk over de normen zelf.

De inleidende hoofdstukken daargelaten valt de NGWI dus in feite in drie (zij het deels overlappende) delen uiteen. Hierbij dienen de eerste twee delen vooral het didactische begrip van de principes en normen van goede wetenschapsbeoefening. Naast het zo goed mogelijk definiëren van de principes en normen hebben deze hoofdstukken een belangrijke preventieve functie. Het derde deel gaat over situaties waarin die principes en normen (beweerdelijk) geschonden worden. De opstellers van de NGWI hebben echter ook erkend dat er grenzen zijn aan wat een code vermag. Het zijn namelijk niet alleen onderzoekers en onderzoeksinstellingen die de voorwaarden scheppen voor integere wetenschapsbeoefening in Nederland. In de code wordt expliciet benoemd dat er ook een

belangrijke rol is voor de manier waarop het onderzoek binnen het Nederlandse en Europese bestel georganiseerd en gefinancierd wordt. Daarnaast zijn er partijen zoals uitgeverijen, tijdschriftredacties en maatschappelijke partners die mogelijk invloed hebben op concrete onderzoekspraktijken. Anders gezegd: een code voor Nederlandse onderzoekers en onderzoeksinstellingen bestrijkt maar een deel van het gehele ecosysteem dat relevant is voor de integriteit van wetenschapsbeoefening. Bovendien kan een NGWI op zichzelf nog niet zorgen voor integere wetenschapsbeoefening; daarvoor moet deze ook daadwerkelijk in de praktijk worden gebracht. Een code die niet onderwezen, gekend, geïnternaliseerd en toegepast wordt, vormt immers slechts een papieren werkelijkheid. In dat opzicht kan wetenschappelijke integriteit worden gezien als werk in uitvoering waarbij voortdurende inzet van alle betrokkenen nodig is. Het gesprek op de werkvloer over de spanning tussen het normatieve ideaal en de (soms weerbarstige) praktijk kan daarbij een cruciale rol vervullen.

2.3 HET KLACHTSTELSEL

Van groot belang voor de zeggingskracht van de NGWI is het bijhorende systeem voor de afwikkeling van vragen en klachten over wetenschappelijke integriteit. Conform zorgplichten 20 en 21 en paragraaf 5.4 van de NGWI hebben alle onderzoeksinstellingen functionarissen aangesteld en regelingen ontworpen voor kwesties op het gebied van wetenschappelijke integriteit. Deze organisatorische en reglementaire verankering maakt dat er consequenties kunnen worden verbonden aan niet-naleving van een aantal concrete normen die in de NGWI zijn vastgelegd. Hoewel er onderling kleine verschillen bestaan, ziet het systeem voor de bewaking van wetenschappelijke integriteit aan de instellingen er globaal als volgt uit.

Binnen de instellingen zijn vertrouwenspersonen het eerste aanspreekpunt voor vragen over goed wetenschappelijk gedrag en voor vermoedens van inbreuken op de wetenschappelijke integriteit. Vertrouwenspersonen bieden een luisterend oor en hebben een adviserende rol. Medewerkers kunnen er terecht met dilemma's of zorgen over specifieke onderzoekspraktijken, bijvoorbeeld wanneer deze vanwege machtsverhoudingen op de eigen werkplek moeilijk bespreekbaar zijn. Zij kunnen hierover met de vertrouwenspersoon op vertrouwelijke basis van gedachten wisselen en/of advies krijgen over mogelijke

vervolgstappen. Formeel gezien is een vertrouwenspersoon geen mediator, al vindt in de praktijk soms wel bemiddeling plaats.

Wanneer iemand besluit over te gaan tot een formele klacht, dan kan deze ingediend worden bij de CWI van de instelling waaraan de betreffende onderzoeker verbonden is. CWI's werken volgens een instellingspecifiek reglement dat bepaalt wie klachten kunnen indienen, tegen wie deze klachten gericht kunnen zijn, en hoe de klachtenprocedure verloopt. De CWI beoordeelt allereerst of de klacht ontvankelijk is. Zo kan er, als gezegd, alleen over het niet-naleven van bepaalde normen een formele klacht worden ingediend, mag de klacht geen wetenschappelijk meningsverschil of een arbeidsconflict betreffen en dient deze voldoende onderbouwd te zijn. Als de klacht ontvankelijk wordt bevonden, zorgt de CWI voor een eerlijk en vertrouwelijk onderzoek dat binnen een redelijke termijn wordt afgerond. Het oordeel van de CWI wordt vervolgens als advies aangeboden aan het bestuur van de instelling, dat op basis hiervan een besluit neemt over de afhandeling van de klacht en eventuele sancties.

Indien de melder of beklaagde het oneens zijn met het besluit van het instellingsbestuur, kunnen zij binnen zes weken bezwaar aantekenen en een *second opinion* aanvragen, bijvoorbeeld bij het LOWI. In het algemeen beoordeelt het LOWI of de klachtenprocedure zorgvuldig doorlopen is, of er normen van wetenschappelijke integriteit zijn geschonden en, zo ja, hoe die schending gekwalificeerd zou moeten worden. Het LOWI is formeel gezien geen orgaan voor hoger beroep. Zijn oordeel is niet bindend, maar wordt als (tweede) advies aangeboden aan het bestuur van de instelling. Het instellingsbestuur stelt zelf het definitieve oordeel vast, waarmee de procedure is afgerond. Het instellingsbestuur is bovendien bevoegd tot uitvoering van de opgelegde maatregel(en) en/of sanctie(s).

Uitspraken van het LOWI en van de lokale CWI's worden jaarlijks in geanonimiseerde en soms ingekorte vorm openbaar gemaakt.²⁰

²⁰ 'Adviezen – Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit', geraadpleegd 21 maart 2024, <https://lowi.nl/adviezen/>.

3. WERKWIJZE VAN DE EVALUATIECOMMISSIE

De opdracht van de evaluatiecommissie is gespecificeerd in het instellingsbesluit dat namens de zes opdrachtgevers door de KNAW is vastgesteld (zie bijlage 1). In algemene zin is de opdracht van de commissie om te evalueren in hoeverre de NGWI voldoet aan de huidige eisen van wetenschap en maatschappij. Het is uitdrukkelijk niet de taak van deze commissie om de code te herschrijven. Na afloop van de evaluatie zullen de opstellers van de code een besluit nemen over vervolgstappen.

Conform het instellingsbesluit is de commissie bij de beantwoording van de onderzoeksvragen onafhankelijk te werk gegaan en heeft zij haar eigen aanpak bepaald. Daarbij is de commissie tegemoetgekomen aan het verzoek om een breed en representatief palet van NGWI-gebruikers te raadplegen om voldoende zicht te krijgen op de werking van de gedragscode in de praktijk. In dit hoofdstuk legt de commissie in enig detail verantwoording af over de werkwijze die zij in de verschillende fasen van haar onderzoek heeft gevolgd.

3.1 CONSULTATIE VAN HET VELD

Tijdens haar eerste vergadering heeft de commissie besloten tot een uitgebreide consultatie van het veld. Tussen september 2023 en januari 2024 heeft de commissie individuele en groepsgesprekken gevoerd met verschillende categorieën gebruikers van de code. De gesprekken hadden telkens de vorm van een semigestructureerd interview, gebaseerd op een SWOT-structuur (*strengths, weaknesses, opportunities en threats*): wat werkt goed in de huidige code? Waar zitten lacunes en is er behoefte aan aanscherping/verbetering? Wat zijn de kansen bij een eventuele herziening? Wat bedreigt een goed functioneren? (zie [bijlage 3](#)) Deze aanpak gaf goed zicht op het functioneren van de code in relatie tot het doel van zelfregulering.

In de analytische opzet van het onderzoek heeft de commissie zich met name op drie hoofdaspecten gericht:

1. De structuur en inhoud van de code: de werkbaarheid en helderheid van de principes en normen, alsook de opbouw en structuur van de code;
2. De aansluiting bij en bruikbaarheid voor verschillende doelgroepen (onderzoekers, melders en/of klokkenluiders, betrokkenen, CWI's, vertrouwenspersonen, LOWI, het grotere publiek), instellingen (universiteiten, hogescholen, universitair medische centra, TO2-organisaties), en disciplines (alfa, bèta, gamma, medisch, technisch);
3. De bredere context waarin de code functioneert: het systeem van vertrouwenspersonen, CWI's en het LOWI, vastgelegd in reglementen die niet in de code staan maar wel van invloed zijn op hoe de code wordt gebruikt; en de sector- en discipline-specifieke codes die additionele richtlijnen en/of regelgeving geven aangaande wetenschappelijke integriteit.

In aanvulling op de gesprekken heeft de commissie vanaf het begin van de evaluatie de mogelijkheid geboden om via e-mail ervaringen met de NGWI met de commissie te delen. Verschillende personen en instanties hebben gebruik gemaakt van deze mogelijkheid. In enkele gevallen gaven deelnemers aan de consultatiesessies nog nagekomen input via e-mail. In december 2023 en januari 2024 heeft de commissie een herhaalde oproep specifiek onder onderzoekers verspreid om hun visie op de NGWI te geven. Hierop is geen extra respons gekomen. Bij de consultaties en gesprekken werd een verzadigingspunt bereikt, waarbij geen nieuwe gezichtspunten meer naar voren werden gebracht.

Zoals in onderstaande tabellen is te zien, heeft de commissie 6 consultatiesessies georganiseerd en 9 gesprekken in kleiner comité gevoerd. Alles bij elkaar heeft de commissie 116 personen gesproken en 35 e-mails ontvangen. In de consultatiefase waren 13 verschillende universiteiten vertegenwoordigd, 5 universitair medische centra, 14 hogescholen en 19 overige organisaties; ook sprak de commissie met enkele zelfstandige onderzoekers en experts.

TABEL 1: OVERZICHT VAN DE CONSULTATIESESSIES

Wijze van consultatie	Doelgroep/gesprekspartners	Datum	Aantal deelnemers
Consultatiesessie	Leden CWI's en vertrouwenspersonen	12-10-2023	17
Consultatiesessie	Onderzoekers	13-11-2023	7
Consultatiesessie	Leden CWI's en vertrouwenspersonen	16-11-2023	15
Consultatiesessie	Bestuurders en beleidsmedewerkers (hbo, RKI, TO2)	23-11-2023	24
Consultatiesessie	Bestuurders en beleidsmedewerkers (universitair)	23-11-2023	22
Consultatiesessie	Onderzoekers	23-11-2023	15
Gesprek	Leden LOWI	27-11-2023	3
Gesprek	VNO-NCW commissie technologie en innovatie	30-11-2023	4
Gesprek	Onderzoeker met expertise op <i>quality and integrity of biomedical sciences</i> en perceptienormen NGWI	4-12-2023	1
Gesprek	(Hoofd)redacteuren wetenschappelijke uitgever	15-12-2023	3
Gesprek	Bestuurder met relevante ervaring	19-12-2023	1
Gesprek	(Inter)nationaal actieve CWI-voorzitters	8-1-2024	2
Gesprek	NWO (in de hoedanigheid van financier van onderzoek en bestuurder van instituten)	10-1-2024	1
Gesprek	Wetenschapsjournalist	22-1-2024	1
Gesprek	Projectleider moreel beraad	26-2-2024	1
Mail	Input via mail	nvt	35

TABEL 2: OVERZICHT VAN DE VERTEGENWOORDIGDE INSTELLINGEN TIJDENS DE CONSULTATIESESSIES

Universiteiten	Universitair medische centra	Hogescholen	Overige instellingen	Overige organisaties
Erasmus Universiteit Rotterdam	Amsterdam UMC	Avans Hogeschool	Deltares	LOWI
Maastricht University	Erasmus MC	Christelijke Hogeschool Ede	KiM	NWO
Nyenrode Business University	Leiden UMC	Fontys Hogeschool	KNAW (bureau)	Uitgever
Rijksuniversiteit Groningen	UMC Groningen	Haagse Hogeschool	NIN	VH (bureau)
Technische Universiteit Delft	UMC Utrecht	Hanzehogeschool	NIOD	VNO-NCW
Technische Universiteit Eindhoven		Hogeschool Arnhem Nijmegen	NIOO	
Tilburg University		Hogeschool Rotterdam	Nivel	Overige personen
Universiteit Leiden		Hogeschool Saxion	NKI	Wetenschapsjournalist
Universiteit Twente		Hogeschool Utrecht	NSCR	Zelfstandige onderzoeker
Universiteit Utrecht		Hogeschool van Amsterdam	NWO-i (functionaris)	
Universiteit van Amsterdam		Hogeschool voor de Kunsten Utrecht	Rathenau	
Vrije Universiteit Amsterdam		Hogeschool Zuyd	Sanquin	
Wageningen University & Research		HZ University of Applied Sciences	SCP	
		NHL Stenden Hogeschool	TNO	

Daarnaast heeft de commissie voortgangsgesprekken gevoerd met de besturen van alle opdrachtgevers van de evaluatie, i.e. UNL, VH, NWO, NFU, KNAW en TO2. Het doel van deze gesprekken was om de opdrachtgevers te informeren over de voortgang van de commissie en om de verwachtingen ten opzichte van de evaluatie te bespreken. De gesprekken waren informatief van aard en nadrukkelijk niet bedoeld voor het ophalen van mogelijke aanpassingen of herzieningen van het evaluatierapport.

3.2 LITERATUURONDERZOEK

Parallel aan de consultatiesessies heeft de commissie literatuuronderzoek verricht naar met name de verhouding tussen de NGWI en recente internationale ontwikkelingen op het gebied van wetenschappelijke integriteit. De belangrijkste bevindingen zijn te lezen in [hoofdstuk 6](#).

3.3 BESLUITVORMING

In december 2023 en januari 2024 heeft de commissie de verkregen input diepgaand besproken. Daarbij heeft zij de brede context en cultuur waarbinnen wetenschappelijk onderzoek plaatsvindt bij haar overwegingen betrokken. Vervolgens heeft zij systematisch de gevolgen voor de verschillende onderdelen van de NGWI behandeld en de voor deze evaluatie geformuleerde vragen beantwoord in een voorlopige besluitvormingsronde. Het tweede deel van dit rapport is de weerslag van de discussies binnen de commissie aan de hand van alle opgehaalde en verzamelde informatie.

3.4 REVIEW

Zeven onafhankelijke experts (waaronder één team van twee personen) hebben het rapport ontvangen voor review voorafgaand aan publicatie. Deze experts werden op persoonlijke titel benaderd. Hun is gevraagd met name de tekst te controleren op onjuistheden en onduidelijkheden, en te verifiëren of er belangrijke zaken ontbreken. De commissie heeft het commentaar van de reviews meegenomen in haar finale afwegingen.

DEEL 2

BEVINDINGEN VAN DE EVALUATIECOMMISSIE

In dit centrale deel van het evaluatierapport formuleert de evaluatiecommissie allereerst de criteria waaraan een 'goede' code moet voldoen ([hoofdstuk 4](#)). Deze criteria worden systematisch gebruikt in de volgende hoofdstukken. De commissie bespreekt daarin de relevante ontwikkelingen in wetenschap en maatschappij sinds het verschijnen van de NGWI in 2018 ([hoofdstuk 5](#)), alsmede de internationale ontwikkelingen waarmee de code rekening dient te houden ([hoofdstuk 6](#)). Daarna evalueert zij systematisch de code, eerst vanuit het perspectief van de alom erkende sterke punten ervan ([hoofdstuk 7](#)), vervolgens met het oog op mogelijke versterkingen ([hoofdstuk 8](#)).

4. KENMERKEN VAN EEN GOEDE GEDRAGSCODE

Om te kunnen beoordelen of de NGWI een goede code is, moet eerst geformuleerd worden aan welke criteria een goede gedragscode zou moeten voldoen. Op basis van de gesprekken in de commissie, geïnformeerd door relevante literatuur, stelt de commissie voor om de volgende vijf kenmerken als leidraad te nemen: actueel, logisch, werkbaar, authentiek, en inspirerend.²¹ Wanneer de code deze kenmerken vertoont, zal dat het draagvlak in het veld vergroten.

Actueel: Idealiter weerspiegelt de code actuele wetenschappelijke en maatschappelijke ontwikkelingen en laat hij ruimte voor nieuwe ontwikkelingen. Hierdoor blijft de code relevant en adaptief in een snel evoluerend onderzoekslandschap.

Logisch: Idealiter wordt de code ervaren als een logisch en goed gestructureerd document dat gemakkelijk raadpleegbaar is, zowel voor onderzoekers met praktische vragen over integriteit als voor functionarissen met vragen over wegingscriteria en maatregelen. Hier hoort ook bij dat de code op een voor de hand liggende manier de (veelvormige) praktijk weerspiegelt.

Werkbaar: Idealiter is de code zowel didactisch als regulerend. Daarom moet de code zo duidelijk mogelijk zijn, door bijvoorbeeld de bijzondere combinatie van de verschillende functies van de code te benadrukken (gids voor onderzoekers; toetsingskader voor instellingen), de terminologie die erin voorkomt te definiëren, heldere normen en robuuste wegingscriteria te beschrijven en grijze gebieden bespreekbaar te maken. Werkbaarheid wil ook zeggen: uitvoerbaarheid en naleefbaarheid.

Authentiek: Idealiter is de code authentiek, in de zin van duidelijk herkenbaar voor onderzoekers, die de code dan ervaren als eigen en als toegespitst op het doen van wetenschappelijk onderzoek zoals zij dat kennen. Onderzoekers uit alle sectoren en disciplines moeten zich kunnen herkennen in de algemene richtlijnen, zodat deze toepasbaar zijn op alle onderzoekspraktijken die de code wil bestrijken.

Inspirerend: Idealiter stimuleert de code onderzoekers, bestuurders, beleidsmakers en eenieder die betrokken is bij onderzoek om gesprekken over wetenschappelijke integriteit te voeren. Zo kan de code een levendige onderzoekscultuur bevorderen waarin de principes en normen van wetenschappelijke integriteit onderdeel zijn van het gesprek op de werkvloer en er ruimte is om daarbij de spanning tussen normatief ideaal en (soms weerbarstige) praktijk te verkennen.

De commissie heeft zich bij haar evaluatie van de NGWI door deze criteria laten leiden. In veel gevallen voldoet de NGWI al aan de criteria (zie [hoofdstuk 7](#) over de waardering voor de code in het veld), maar vooralsnog is dat impliciet. De NGWI kan aan kracht winnen door zulke kenmerken expliciet na te streven en te integreren.

²¹ Muel Kaptein, *The Living Code: Embedding Ethics into the Corporate DNA*, First edition (London: Routledge, 2017). De daar geformuleerde set criteria (dekkend, moreel verantwoord, authentiek en hanteerbaar) is, licht aangepast, de basis voor de set die de evaluatiecommissie gebruikt.

5. ONTWIKKELINGEN BINNEN WETENSCHAP EN MAATSCHAPPIJ WAARTOE DE NGWI ZICH MOET VERHOUDEN

Aan de evaluatiecommissie is gevraagd om na te gaan in hoeverre de NGWI voldoet aan de huidige eisen van wetenschap en maatschappij. Dit betreft de vraag naar de actualiteit van de code, één van de criteria waaraan een goede code moet voldoen. Om vast te stellen of de code nog actueel is, is allereerst de vraag van belang welke wetenschappelijke en maatschappelijke ontwikkelingen die raken aan de wetenschappelijke integriteit er zijn geweest sinds het verschijnen van de NGWI in 2018. Blijkens de consultatie zijn dat er veel en zijn ze ingrijpend. Alleen al dit gegeven heeft de commissie tot de conclusie gebracht dat de code op bepaalde punten herzien moet worden om deze ontwikkelingen afdoende recht te doen.

Ten eerste ziet de commissie toenemende aandacht voor de verwevenheid van wetenschappelijke integriteit met andere actuele thema's, zoals sociale veiligheid,²² erkennen en waarderen,²³ diversiteit, gelijkwaardigheid

en inclusie,²⁴ kennisveiligheid,²⁵ academische vrijheid²⁶, (vermeende) zelfcensuur,²⁷ en ethische en morele overwegingen in den brede.²⁸ Het is belangrijk om de verwevenheid van wetenschappelijke integriteit met deze thema's in de code te benoemen en om op beleidsniveau en in het gesprek op de werkvloer aandacht te hebben voor de gevolgen ervan. Zonder een sociaal veilige werkvloer kan wetenschappelijke integriteit immers niet goed geborgd worden, en een integere onderzoekspraktijk draagt bij aan sociale veiligheid.²⁹ Hetzelfde geldt voor de andere aangrenzende thema's. Het lijkt dus geen twijfel dat deze thema's verband (kunnen) houden met wetenschappelijke integriteit en dilemma's die daarbij een rol spelen. Tegelijk beseft de commissie het gevaar van *mission creep* door het

22 KNAW, *Sociale veiligheid in de Nederlandse wetenschap. Van papier naar praktijk*.

23 'Recognition & Rewards Programme', Recognition & Rewards, 22 januari 2024, <https://recognitionrewards.nl/>.

24 Lyn Horn e.a., 'Cape Town Statement', WCRIF – The World Conferences on Research Integrity Foundation, 8 februari 2024, <https://www.wcrif.org/guidance/cape-town-statement>; Sonja Jerak-Zuiderent e.a., 'Goede wetenschap: Een visie van binnenuit' (Amsterdam: Amsterdam UMC, locatie AMC, 2021), https://pure.uva.nl/ws/files/63928368/2021_sept_Goede_wetenschap_visie_van_binnenuit_ZonMw_project.pdf.

25 KNAW, 'Kennisveiligheid – KNAW position paper', geraadpleegd 20 februari 2024, <https://knaaw.nl/publicaties/kennisveiligheid-knaaw-position-paper>.

26 Janka Stoker, Carel Stolker, en Berteke Waaldijk, 'Krachtig en Kwetsbaar: Academische vrijheid in de praktijk', 28 juni 2023, <https://www.uva.nl/content/nieuws/nieuwsberichten/2023/06/commissie-stolker-geen-institutionele-misstand-academische-vrijheid-wel-actief-bewaken.html>; KNAW, *Academische vrijheid in Nederland* (Amsterdam, 2021).

27 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 'Onderzoek naar zelfcensuur in hoger onderwijs en wetenschap Eindrapport', kamerstuk (Ministerie van Algemene Zaken, 21 december 2023), <https://www.riks-overheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/12/21/2-bijlagen-eindrapport-onderzoek-zelfcensuur-ho-en-wetenschap>.

28 Ook 'Responsible Research and Innovation' (RRI) hoort in deze lijst. RRI is van toepassing bij het agenderen van wetenschappelijk onderzoek en het gebruik van de resultaten ervan.

29 KNAW, *Sociale veiligheid in de Nederlandse wetenschap. Van papier naar praktijk*.

uitbreiden van het domein van de code tot andere thema's, en daarmee van het verlies van een duidelijke focus. Hoe moeilijk het ook is om een zinnige afbakening in stand te houden, toch bevestigden de gesprekken die de commissie heeft gevoerd het belang van het behoud van de focus van de code op wetenschappelijke integriteit. De raakvlakken met verwante thema's kunnen erkend worden door ze in de inleiding van de code te benoemen en te verwijzen naar aangrenzende codes, en wet- en regelgeving. Op al deze relevante aangrenzende thema's is immers separaat werk verzet in de afgelopen periode. De NGWI moet in lijn blijven met dit werk, maar het is een breed gedragen gedachte dat het onwenselijk is om al deze onderwerpen (die bovendien sterk in beweging zijn) in de NGWI te reguleren.

Een tweede grote ontwikkeling op het snijvlak van wetenschap en maatschappij is de significante toename van praktijkgericht onderzoek, met name binnen het hbo. Het hbo heeft zijn onderzoeksactiviteiten de laatste jaren uitgebreid en versterkt. Daarmee wordt ook een effectief engagement met de NGWI steeds belangrijker. De commissie heeft geconstateerd dat de code op punten herzien dient te worden om beter aan te sluiten bij deze ontwikkeling en de vragen ten aanzien van wetenschappelijke integriteit die ermee samenhangen, vooral rond het begrip van het principe van onafhankelijkheid. Uit de consultaties bleek onder meer het goed gemotiveerde belang dat binnen het hbo wordt gehecht aan nevenfuncties en dubbele benoemingen. Wanneer lectoren ook actief zijn in de praktijk waarnaar zij onderzoek doen, is dat inhoudelijk van groot belang en het kan ook de impact van het onderzoek vergroten. Juist in reactie op de inbreng van deze punten door het hbo kwam overigens in de gesprekken scherp naar voren dat de meerwaarde van dubbele benoemingen, waaronder ook bijzondere leerstoelen vallen, niet alleen geldt voor het hbo- of TO2-onderzoek. Dit hangt samen met het feit dat samenwerken met derden ook meer en meer plaatsvindt aan universitaire instellingen, zoals onder meer in de medische wetenschap en in juridische disciplines. Samenwerking met derden levert een duidelijke inhoudelijke meerwaarde op, maar is ook noodzakelijk: het is bijvoorbeeld onmogelijk om medicijnontwikkeling geheel uit publieke middelen te financieren. Samenwerking met de farmaceutische en medisch-technische industrie is veelal onontbeerlijk. Deze samenwerkingsverbanden moeten dan ook juist als onderdeel van de wetenschap gezien worden: wetenschappers moeten hun kennis ten goede laten komen van de samenleving, en dat gebeurt

al veel en met succes. Bij de weging van bijvoorbeeld het meefinancieren van dubbele aanstellingen door partners uit de praktijk of het bedrijfsleven geldt vanzelfsprekend de uitdrukkelijke voorwaarde dat de wetenschappelijke integriteit niet ter discussie staat en dat er adequaat wordt omgegaan met de betreffende gedeelde belangen.³⁰ Gedeelde belangen als zodanig kunnen niet uitsluitend als diskwalificatie beschouwd worden. Het gaat om de manier waarop daarmee wordt omgegaan. Centraal blijven de principes van welbegrepen onafhankelijkheid en volledige transparantie over mogelijke belangen, zowel bij onderzoekers als samenwerkingspartners. De commissie doet nadere aanbevelingen over de uitleg en toepassing van deze principes in de context van onderzoek in samenwerking met derde partijen in [8.3.1](#).

Een derde grote wetenschappelijke en maatschappelijke ontwikkeling is het toegenomen belang van *team science*, maar ook de steeds toenemende participatie van maatschappelijke partners in onderzoek (bedrijven, publieke organisaties, NGO's, burgers). Deze ontwikkelingen laten zien dat wetenschappelijk onderzoek steeds meer een kwestie is van samenwerking, tussen wetenschappers onderling en tussen wetenschappers en maatschappelijke partijen en burgers. Dat laatste houdt in dat aan onderzoeksprojecten wordt deelgenomen door maatschappelijke partijen en burgers die niet noodzakelijkerwijs opgeleid zijn als wetenschappers (bijvoorbeeld bij *citizen science*). Dit roept vragen op over de reikwijdte van de NGWI: kunnen niet-wetenschappelijke deelnemers aan de normen van de NGWI gehouden worden? En zo niet, wat zijn daarvan de consequenties voor de wetenschap? De commissie is van mening dat maatschappelijke partijen en burgers, net als studenten, onder de verantwoordelijkheid vallen van de projectleider die de principes en normen van de NGWI in acht neemt en uitdraagt. In die zin kunnen genoemde partijen niet op basis van de code aansprakelijk gesteld worden voor mogelijke schendingen van de wetenschappelijke integriteit. De NGWI is echter wel van belang als didactisch document dat kan worden ingezet om alle bij het onderzoek betrokken partijen te informeren over de principes van goed onderzoek en ze deelgenoot te maken van zowel geldende normen als integriteitsdilemma's (zie [7.6](#)).

30 Ingrid Thijssen, Marcel Levi en Mirjam van Praag, 'Opinie | Bedrijven sponsoren universiteiten en dat is goed', *NRC*, 14 september 2023, <https://www.nrc.nl/nieuws/2023/09/14/bedrijven-sponsoren-universiteiten-en-dat-is-goed-a4174411>.

De vierde ontwikkeling is zeer recent. Het is de baanbrekende opkomst van *Generative Artificial Intelligence* (GAI), met grote impact op wetenschap en maatschappij. De commissie erkent dat deze ontwikkeling grote vragen oproept die ook betrekking hebben op integriteitskwesties. Op basis van haar gesprekken met het veld concludeert de commissie dat de algemene principes van de huidige code en een aantal bestaande normen echter voorlopig voldoende kader bieden om ook GAI te omvatten (dit bieden van ruimte betekent dat de code nog 'actueel' is). De ontwikkelingen op het gebied van GAI gaan dusdanig snel dat het geen zin heeft om nu al specifiekere normen of aanbevelingen op te nemen. Op dit thema zullen separate, sector- en discipline-specifieke richtlijnen moeten worden opgesteld, waarnaar een nieuwe NGWI kan verwijzen.

6. INTERNATIONALE ONTWIKKELINGEN OP HET GEBIED VAN WETENSCHAPPELIJKE INTEGRITEIT

De NGWI is expliciet ingebed in een aantal internationale raamdocumenten over wetenschappelijke integriteit. Dit betreft onder meer de *Europese gedragscode wetenschappelijke integriteit* (EGWI), opgesteld door de federatie van meer dan vijftig Europese academies.³¹ De EGWI fungeert als overkoepelende richtlijn en dient als bindende standaard voor alle door de EU gesubsidieerde onderzoeksprojecten.

6.1 WISSELWERKING TUSSEN DE NGWI EN INTERNATIONALE CODES

Toen de NGWI in 2018 werd herschreven is zoveel mogelijk het kader van de EGWI gevolgd. Zo werden de normen voor goede onderzoekspraktijken net als in de Europese code gespecificeerd naar de verschillende onderdelen van het onderzoeksproces.³² De NGWI is echter op sommige punten verder uitgewerkt voor de Nederlandse context en is hier en daar specifiek en meer praktijkgericht ingericht dan de EGWI.

Daarnaast is de NGWI, conform het advies van de commissie die in 2016 de toenmalige code evalueerde, qua structuur en opbouw geïnspireerd door de codes voor wetenschappelijke integriteit uit Denemarken, Canada en Australië.³³ De Deense code diende bijvoorbeeld als

inspiratie voor de driedelige structuur van 'Principes en deugden'; 'Normen voor goede onderzoekspraktijken'; en 'Behandeling van schendingen' in de huidige versie van de NGWI.³⁴ De codes uit Canada en Australië dienden als voorbeelden van codes waarin normen voor goede onderzoekspraktijken centraal staan en waarin een onderscheid wordt gemaakt tussen schendingen van wetenschappelijke integriteit, bedenkelijk gedrag en lichte tekortkomingen.

Een nieuw onderdeel van de NGWI was het hoofdstuk gewijd aan de zorgplichten van de instellingen. De opstellers beoogden daarmee de NGWI te laten aansluiten bij een internationale trend van aandacht voor de verantwoordelijkheid van instellingen om onderzoekers optimaal in staat te stellen tot integere wetenschapsbeoefening (zie ook [8.6](#)).³⁵

6.2 HERZIENING VAN DE EGWI

In juni 2023 werd de nieuwste versie van de EGWI gepubliceerd na een uitgebreide evaluatie waarin alle belanghebbenden waren betrokken.³⁶ De herziening bood de kans om een aantal aandachtspunten te benadrukken, met name die van een gezonde onderzoekscultuur,

31 Allea, 'The European Code of Conduct for Research Integrity'. Allea.

32 VSNU e.a., 'Adviesrapport commissie verkenning herziening gedragscode wetenschapsbeoefening', 16-17.

33 VSNU e.a., 'Adviesrapport commissie verkenning herziening gedragscode wetenschapsbeoefening'.

34 VSNU e.a., 16.

35 WCRIF, 'The World Conferences on Research Integrity', WCRIF – The World Conferences on Research Integrity Foundation, geraadpleegd 2 april 2024, <https://www.wcrif.org/>; zie 6.3.4.

36 Antonio Loprieno en Krista Varantola, 'European Code of Conduct for Research Integrity – Revised Edition 2023', 20 juni 2023.

diversiteit en inclusie, *open science* en open data, en de verantwoordelijkheid van alle belanghebbenden bij het waarborgen van integere onderzoekspraktijken.³⁷

6.3 INTERNATIONALE AANDACHTSGEBIEDEN RELEVANT VOOR DE NGWI

De herziening van de EGWI weerspiegelt een aantal aandachtsgebieden die internationaal in meer of mindere mate hoog op de agenda staan. Indien de NGWI actueel en werkbaar wil zijn, moet hij ook deze aandachtsgebieden reflecteren. Hier worden achtereenvolgens besproken: diversiteit en inclusie (6.3.1), *open science* en gegevensbescherming (6.3.2), de terugtrekking van publicaties bij schending van de wetenschappelijke integriteit (6.3.3), de verantwoordelijkheid van instellingen voor beleid ten aanzien van wetenschappelijke integriteit (6.3.4), hervorming van evaluatieprotocollen (6.3.5), en de vraag of wetenschappelijke integriteit via wetgeving of beter via zelfregulering geborgd moet worden (6.3.6). Op elk van deze punten wordt aangegeven in hoeverre de NGWI deze ontwikkelingen al adresseert of zou kunnen adresseren.

6.3.1 INCLUSIE, DIVERSITEIT, EN GELIJKWAARDIGHEID

De '7th World Conference on Research Integrity', die in 2022 in Kaapstad werd gehouden, resulteerde in een internationale verklaring over het belang van eerlijkheid, gelijkheid en diversiteit voor het waarborgen van wetenschappelijke integriteit.³⁸ In het *Cape Town Statement* wordt erkend dat de voordelen van wetenschappelijke samenwerking vaak alleen naar welvarende landen gaan, wat wijst op een zorgwekkend gebrek aan gelijkheid en inclusie op mondiaal niveau. De verklaring biedt een set van twintig richtlijnen voor de implementatie van diversiteit en inclusie in onderzoekspraktijken; dit betreft onder meer epistemische rechtvaardigheid en de erkenning van inheemse kennis. Het *Cape Town Statement* werd ook in acht genomen bij de herziening van de EGWI, door bij voorbeeld gelijkwaardigheid, diversiteit, en inclusie expliciet te benoemen in het hoofdstuk over goede onderzoekspraktijken (in de context van *Research Environment*).

BEOORDELING DOOR DE COMMISSIE:

De principes en normen in de NGWI zijn niet expliciet gericht op diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid. De commissie onderkent dat er een nauw verband bestaat tussen deze waarden enerzijds en wetenschappelijke

integriteit anderzijds en adviseert dan ook om deze verwevenheid in de code te benoemen. In lijn met haar algemene bevindingen en om *mission creep* te voorkomen (zie hoofdstuk 5), is de commissie echter van mening dat het voor het overige volstaat om te verwijzen naar externe richtlijnen. Hierbij kan onder meer gedacht worden aan het *Cape Town Statement*,³⁹ het *Nationaal actieplan diversiteit en inclusie in onderwijs en onderzoek*,⁴⁰ de adviezen van de commissie Divers en inclusief hoger onderwijs en onderzoek (DIHOO),⁴¹ en de programma's en onderzoeksresultaten van de Nationaal coördinator tegen discriminatie en racisme (NCDR) en de Staatscommissie tegen discriminatie en racisme.⁴²

6.3.2 OPEN SCIENCE EN GEGEVENSBESCHERMING

EU-regelingen en internationale subsidiegevers en uitgevers stellen hoge eisen met betrekking tot *open science*.⁴³ Daarmee geven zij uitdrukking aan het streven naar transparantie. *Open science* belichaamt dat streven naar een zo groot mogelijke toegankelijkheid van wetenschappelijke informatie. Een tweede, daarmee samenhangende doelstelling is het vergroten van de controleerbaarheid van onderzoek. Daarnaast wordt aangenomen dat *open science* indirect het vertrouwen in de wetenschap kan verhogen. Er bestaat echter een spanning tussen enerzijds het principe van transparantie en de normen voor open methoden, open codes en open (en FAIR) data, en anderzijds de (wettelijke) eisen voor gegevensbescherming. Het debat hierover richt zich onder meer op de mogelijkheden en onmogelijkheden van pseudonimisering,⁴⁴ en over de verschillende aspecten van ethische toetsing, waarbij – anders dan alleen op basis van de wet – de belangen van respondenten en/of onderzoeksdeelnemers en die van *open data* worden gewogen.

39 Horn e.a.

40 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 'Nationaal actieplan diversiteit en inclusie in onderwijs en onderzoek', rapport (Ministerie van Algemene Zaken, 1 september 2020), <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/09/01/nationaal-actieplan-boekje-definitief>.

41 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 'Home - Adviescommissie Divers en Inclusief Hoger Onderwijs en Onderzoek', webpagina (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 5 februari 2024), <https://www.dihoo.nl/>.

42 Staatscommissie tegen Discriminatie en Racisme, 'Werkprogramma staatscommissie'. (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 1 februari 2023), <https://www.staatscommissietegendiscriminatie.nl/publicaties/publicaties/2023/02/02/werkprogramma>.

43 European Research Council, 'Open Science', ERC, geraadpleegd 29 april 2024, <https://erc.europa.eu/manage-your-project/open-science>.

44 Binnen de wettelijke grenzen van de AVG zijn er ontwikkelingen op het gebied van pseudonimisering, hoewel in extreme gevallen (zoals bij *full gene sequencing*) het herleiden van data tot bestaande personen niet volledig kan worden uitgesloten.

37 Allea, 'The European Code of Conduct for Research Integrity'.

38 Horn e.a., 'Cape Town Statement'.

Het debat over *open science* en gegevensbescherming kent ook een aantal andere aspecten die relevant zijn voor de NGWI. Ten eerste gaat dit debat ook over de spanning tussen transparantie en intellectueel eigendom. Transparantie is een kernprincipe van de NGWI, maar wordt soms begrensd omwille van gegevensbescherming. Met het oog op bijvoorbeeld patentaanvragen willen onderzoekers en/of instellingen data niet altijd meteen vrijgeven. Ten tweede is het debat relevant omdat overheden in sommige gevallen transparantie verbieden uit veiligheidsoverwegingen (*dual use*) of vanwege concurrentieoverwegingen (beide geduid als kennisveiligheid). Ook in dat geval wordt het principe van transparantie begrensd. In sommige gevallen kan het niet beschikbaar maken van data dus juist in het belang zijn van de maatschappij. Ten derde gaat het debat over *open science* niet alleen over transparantie van data en methoden, maar ook over openheid van de onderliggende aannames die onderdeel zijn van de opzet van het onderzoek. Op Europees niveau zijn er richtlijnen om het gesprek over soevereiniteit en belangen aan te gaan, ook in een vroeg stadium van het onderzoek.⁴⁵

BEOORDELING DOOR DE COMMISSIE:

Omdat Nederland expliciete wet- en regelgeving heeft op het gebied van intellectueel eigendom⁴⁶ en kennisveiligheid,⁴⁷ vallen veel van deze aspecten van het debat buiten de reikwijdte van de NGWI. Wel besteedt de NGWI aandacht aan *open science* en databeheer.⁴⁸ De FAIR-dataprincipes worden expliciet genoemd in de code, zowel in het hoofdstuk over normen (norm 25) als in het hoofdstuk over de zorgplichten voor instellingen (zorgplicht 14). Daarnaast noemt de huidige versie van de code vertrouwelijkheid in een voetnoot als een mogelijke grond voor inperking van het open beschikbaar stellen van onderzoeksgegevens en onderzoeksdata.⁴⁹ Andere principes, normen en zorgplichten raken *open science* impliciet, met name in delen gerelateerd aan transparantie en verantwoordelijkheid.

45 Zie bij voorbeeld punt 14 en aanbeveling 1c in de European Union, 'Council Recommendation (EU) 2022/2415 of 2 December 2022 on the Guiding Principles for Knowledge Valorisation', *OJ L*, vol. 317, 2 december 2022, <http://data.europa.eu/eli/reco/2022/2415/oj/eng>; en de richtlijnen t.b.v. *citizen science* in Rosemarie de la Cruz Bernabe e.a., 'ROSIE General Guidelines on Responsible Open Science', 30 juni 2023, <https://zenodo.org/records/10046520>.

46 'EU-wetgeving: intellectueel eigendom', RVO.nl, geraadpleegd 20 februari 2024, <https://www.rvo.nl/onderwerpen/eu-wetgeving/intellectueel-eigendom>.

47 Een goed overzicht van de actuele wet- en regelgeving rondom kennisveiligheid wordt gegeven in de KNAW position paper op dit thema: KNAW, 'Kennisveiligheid – KNAW position paper'.

48 KNAW e.a., 'Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit', 8. 49 KNAW e.a., 18.

In lijn met haar algemene bevindingen en om een duidelijke focus op wetenschappelijke integriteit te handhaven (zie [hoofdstuk 5](#)), adviseert de commissie om binnen de code wel te verwijzen naar aangrenzende wet- en regelgeving op het gebied van gegevensbescherming, ethische toetsing, intellectueel eigendom en kennisveiligheid, maar die niet binnen de NGWI uit te werken.

6.3.3 TERUGTREKKING VAN PUBLICATIES BIJ SCHENDING VAN DE WETENSCHAPPELIJKE INTEGRITEIT

Uitgevers werken internationaal samen aan nieuwe technologische oplossingen om fraude sneller te kunnen vaststellen. Meer dan twintig uitgevers zijn vertegenwoordigd in de STM Integrity Hub om dit te realiseren.⁵⁰ De praktijk blijkt echter weerbarstig. In 2023 werden maar liefst 10.000 frauduleuze artikelen uit tijdschriften teruggetrokken.⁵¹ Dit aantal is nog nooit zo hoog geweest. Uitgevers geven aan dat fraudeurs professioneler zijn geworden en op steeds grotere schaal valse publicaties indienen. Terugtrekking vindt plaats zo vroeg mogelijk in het proces. Een grote meerderheid van de frauduleuze publicaties wordt al vóór publicatie gedetecteerd. Het komt echter ook voor dat detectie van frauduleuze artikelen pas na publicatie plaatsvindt.

BEOORDELING DOOR DE COMMISSIE:

De NGWI noemt onder paragraaf 5.3 het terugtrekken van publicaties als een van de mogelijke maatregelen die kunnen volgen bij het niet-naleven van de normen, ook als er geen aanleiding is voor een arbeidsrechtelijke sanctie. Het thema krijgt echter geen prominente aandacht in de code.

In het kader van het didactische karakter van de code en in lijn met de actuele internationale discussie zou bij herziening van de code meer expliciete aandacht voor het terugtrekken van publicaties overwogen kunnen worden. De code zou daarbij helderheid moeten geven over het feit dat het terugtrekken van een publicatie idealiter onmiddellijk moet plaatsvinden zodra onherroepelijk is vastgesteld dat deze frauduleus of ernstig gebrekkig is.

50 'STM Integrity Hub', *STM* (blog), geraadpleegd 8 februari 2024, <https://www.stm-assoc.org/stm-integrity-hub/>.

51 Richard Van Noorden, 'More than 10,000 Research Papers Were Retracted in 2023 – a New Record', *Nature* 624, nr. 7992 (21 december 2023): 479-81, <https://doi.org/10.1038/d41586-023-03974-8>.

Uit een gesprek met een grote wetenschappelijke uitgever blijkt dat de communicatie tussen instellingen en uitgevers niet goed georganiseerd is als er een casus speelt tijdens of na het publicatieproces. Daarin zou verbetering gewenst zijn; bij herziening van de NGWI kan overwogen worden of en in hoeverre dit onderwerp onderdeel kan worden van de zorgplichten.

6.3.4 DE VERANTWOORDELIJKHEID VAN INSTELLINGEN VOOR BELEID TEN AANZIEN VAN WETENSCHAPPELIJKE INTEGRITEIT

De verantwoordelijkheid van instellingen voor wetenschappelijke integriteit was een van de hoofdonderwerpen tijdens de 'World Conference on Research Integrity' in 2017.⁵² De NGWI uit 2018 sloot daar direct bij aan. In lijn met de internationale consensus werd in de code erkend dat de volledige verantwoordelijkheid voor wetenschappelijke integriteit niet bij individuele wetenschappers kan worden neergelegd, maar dat ook instellingen een belangrijke rol spelen bij het creëren van de condities voor een integer onderzoeksklimaat.⁵³ Toen de NGWI in 2018 werd gepubliceerd was het hoofdstuk over de zorgplichten van de instellingen een van de meest vernieuwende onderdelen.

BEOORDELING DOOR DE COMMISSIE:

De commissie is van mening (en wordt daarin geschraagd door het veld) dat het hoofdstuk over de zorgplichten een positief signaal heeft afgegeven aan het veld: wetenschappelijke integriteit is ook een gemeenschappelijke en collectieve verantwoordelijkheid. Tegelijkertijd erkent de commissie dat het invullen van de zorgplichten zowel binnen de code als in de praktijk nog niet voltooid is. Het bepalen van de verhouding tussen collectieve en individuele verantwoordelijkheden is geen eenvoudige zaak: een te sterke nadruk op collectieve oordelen, zeker morele oordelen, kan de individuele academische vrijheid in het geding brengen. Maar de verantwoordelijkheid van de instelling voor maatregelen ter bevordering van een goed onderzoeksklimaat, inclusief het bevorderen van kennis over en toepassing van wetenschappelijke integriteit, staat buiten kijf. In het licht van de internationale ontwikkelingen adviseert de commissie dat bij herziening van de NGWI nadrukkelijk aandacht aan dit onderwerp wordt besteed.

52 WCRI, 'The World Conferences on Research Integrity'.

53 Niels Mejlgaard e.a., 'Research Integrity: Nine Ways to Move from Talk to Walk', *Nature* 586, nr. 7829 (oktober 2020): 358-60, <https://doi.org/10.1038/d41586-020-02847-8>; 'SOPs4RI – Promoting Excellent Research', geraadpleegd 8 februari 2024, <https://sops4ri.eu/>. SOPs4RI was een vierjarig project (2019-2022) met meerdere partners, gefinancierd door de Europese Commissie.

Onder 8.6 gaat de commissie verder in op hoe de zorgplichten van de instellingen verder uitgewerkt zouden kunnen worden.

6.3.5 HERVORMING VAN EVALUATIEPROTOCOLLEN

Een belangrijke internationale ontwikkeling is de hervorming van evaluatieprotocollen en criteria. Uit onderzoek is gebleken dat evaluaties die voornamelijk gebaseerd zijn op het aantal publicaties en de H-index perverse prikkels creëren die ingaan tegen integere onderzoekspraktijken.⁵⁴ Dit geldt zowel voor het evalueren van onderzoeksinstituten als voor het evalueren van individuele onderzoekers. Door een grote nadruk op het *aantal* publicaties en citaties kunnen individuele onderzoekers perverse prikkels ervaren bij de beoordeling van onderzoeksaanvragen, promoties en het verkrijgen van een vast contract. Om deze trend tegen te gaan, zijn in de afgelopen jaren, ook in Nederland, nieuwe evaluatierichtlijnen ontwikkeld zoals de *Agreement on Reforming Research Assessments*,⁵⁵ de *Declaration on Research Assessment* (DORA),⁵⁶ het landelijk programma Erkennen en Waarderen,⁵⁷ en het nieuwe Nederlandse *Strategy Evaluation Protocol* (SEP).⁵⁸ Uit de literatuur blijkt dat het opnemen in onderzoeksevaluaties van aspecten van wetenschappelijke integriteit een fundamentele bijdrage levert aan het waarborgen daarvan.⁵⁹ De nieuwe evaluatierichtlijnen bieden dan ook ruimte om verder te kijken dan bibliometrische indicatoren en ook aandacht te hebben voor onder meer diversiteit en inclusie, erkennen en waarderen, *team science* en de strategische doelen van onderzoeksinstituten.

54 Noémie Aubert Bonn en Lex Bouter, 'Research Assessments Should Recognize Responsible Research Practices. Narrative Review of a Lively Debate and Promising Developments', in *Handbook of Bioethical Decisions. Volume II: Scientific Integrity and Institutional Ethics*, onder redactie van Erick Valdés en Juan Alberto Lecaros, Collaborative Bioethics (Cham: Springer International Publishing, 2023), 441-72, https://doi.org/10.1007/978-3-031-29455-6_27; Jordan W. Raff, 'The San Francisco Declaration on Research Assessment', *Biology Open* 2, nr. 6 (17 mei 2013): 533-34, <https://doi.org/10.1242/bio.20135330>; Diana Hicks e.a., 'Bibliometrics: The Leiden Manifesto for Research Metrics', *Nature* 520, nr. 7548 (april 2015): 429-31, <https://doi.org/10.1038/520429a>; Cameron Neylon, 'Stop Misusing Data When Hiring Academics', *Nature* 607, nr. 7920 (26 juli 2022): 637-637, <https://doi.org/10.1038/d41586-022-02038-7>.

55 'CoARA – Coalition for Advancing Research Assessment', CoARA, geraadpleegd 20 februari 2024, <https://coara.eu/>.

56 'Home', DORA, 1 augustus 2023, <https://sfidora.org/>.

57 'Recognition & Rewards Programme'.

58 VSNU, KNAW, NWO, 'Strategy Evaluation Protocol 2021–2027', 2020, https://storage.knaw.nl/2022-06/SEP_2021-2027.pdf.

59 Aubert Bonn en Bouter, 'Research Assessments Should Recognize Responsible Research Practices. Narrative Review of a Lively Debate and Promising Developments'.

BEOORDELING DOOR DE COMMISSIE:

De NGWI gaat niet in op evaluatieprotocollen. Deze protocollen behoren, samen met richtlijnen over sociale veiligheid, diversiteit en inclusie, en kennisveiligheid, tot de aangrenzende thema's die verweven zijn met wetenschappelijke integriteit, maar tegelijkertijd hun eigen complexiteit hebben. In lijn met de algemene bevindingen van de commissie en om de focus op wetenschappelijke integriteit te behouden (zie [hoofdstuk 5](#)), adviseert de commissie om, conform internationale ontwikkelingen, binnen de code wél de relatie tussen evaluatieprotocollen, een gezonde onderzoekscultuur en het waarborgen van wetenschappelijke integriteit te benoemen (als onderdeel van de zorgplicht), maar vervolgens te verwijzen naar externe richtlijnen zoals hierboven geïdentificeerd.

6.3.6 ZELFREGULERING OF WETGEVING: HET BELANG VAN PREVENTIE

Vergelijking van de Nederlandse situatie met die van verschillende buitenlandse landen laat zien hoe belangrijk het is dat de NGWI een gedragscode van en voor het veld is. Waar de regulering van de wetenschappelijke integriteit is overgenomen door de wetgever, zoals in Denemarken, de Verenigde Staten en China, is het thema wetenschappelijke integriteit sterk gejuridiseerd, en is de zo gewenste functie van preventie en educatie voor een belangrijk deel verdwenen.⁶⁰ Procedurele aanpak van misstanden wint het dan van de bevordering van goede onderzoekspraktijken. De kenmerken van authenticiteit en inspiratie, die nu juist op de affectieve component van de code wijzen, verdwijnen zo uit beeld.

BEOORDELING DOOR DE COMMISSIE:

Ook in Nederland is er sprake van juridisering: het is een trend die nadrukkelijk gerapporteerd wordt door CWI's en het LOWI. Melders en beklaagden brengen advocaten mee en klachten worden op het scherpst van de juridische snede uitgevochten. Het is een collectieve taak van het veld om te voorkomen dat het positieve en didactische aspect van de code daardoor verloren gaat. De NGWI moet voeding blijven bieden aan het zo belangrijke gesprek op de werkvloer. Uit onderzoek blijkt dat dit gesprek nu al vaak gaat over de dagelijkse

ethiek van het doen van goed onderzoek.⁶¹ Dergelijke gesprekken kunnen handvatten bieden voor de omgang met de spanning tussen (normatief) ideaal en de (soms weerbarstige) praktijk. Het verbinden van dat gesprek met de NGWI kan een belangrijke versterking zijn van een goed onderzoeksklimaat.

60 Rafael Dal-Ré e.a., 'Should Research Misconduct Be Criminalized?', *Research Ethics* 16, nr. 1-2 (januari 2020): 1-12, <https://doi.org/10.1177/1747016119898400>; Knut Jørgen Vie, 'Empowering the Research Community to Investigate Misconduct and Promote Research Integrity and Ethics: New Regulation in Scandinavia', *Science and Engineering Ethics* 28, nr. 6 (december 2022): 59, <https://doi.org/10.1007/s11948-022-00400-6>.

61 Jerak-Zuiderent e.a., 'Goede wetenschap: Een visie van binnenuit'.

7. WAARDERING VOOR DE NGWI

Verschillende groepen gebruikers hebben in het consultatieproces hun waardering geuit voor de NGWI. Een veelgehoorde opmerking is: 'In principe is deze code gewoon in orde'. De code wordt duidelijk breed onderschreven en de functies ervan worden herkend. Als essentieel instrument bevordert de code het gesprek over wetenschappelijke integriteit. Hij wordt, zoals bedoeld, gebruikt als didactisch instrument om een goede en integere onderzoekspraktijk te bevorderen. En hij biedt een procedureel kader voor het klachtstelsel.

Op basis van alle verzamelde informatie identificeert de commissie zes sterke elementen in de code die corresponderen met kenmerken van een goede gedragscode: de code heeft een duidelijke, logische structuur (7.1), de principes zijn logisch, authentiek en inspirerend, en worden breed herkend (7.2); nieuwe elementen, zoals positieve normering en zorgplichten, hebben grote meerwaarde en beantwoorden aan de kenmerken 'werkbaar', 'authentiek' en 'inspirerend' van een goede code (7.3); de code heeft een duidelijke focus, die de code eveneens werkbaar, logisch en actueel maakt (7.4); de code bestrijkt het hele veld van wetenschappelijk onderzoek en is daarmee authentiek en inspirerend (7.5); en de code neemt een duidelijke plaats in binnen het hele stelsel van relevante boven- en ondergeschikte codes, wat hem werkbaar en inspirerend maakt (7.6). Alle door de commissie geformuleerde criteria voor een goede code (actueel, logisch, werkbaar, authentiek, inspirerend) zijn daarmee terug te vinden in de evaluatieve opmerkingen die de commissie uit het veld heeft opgehaald.

7.1 STERKE STRUCTUUR

De code heeft een duidelijke opbouw die zorgt voor een samenhangend geheel: eerst de principes die de grondslag vormen voor integer onderzoek; dan de normen die deze vertalen in concrete richtlijnen voor goede onderzoekspraktijken; de zorgplicht, die de

verantwoordelijkheid van instellingen voor wetenschappelijke integriteit benadrukt en voorkomt dat de volle verantwoordelijkheid voor wetenschappelijke integriteit bij de individuele onderzoeker ligt; en ten slotte een genuanceerde diagnose die grijstinten erkent bij het niet-naleven van de normen voor goed onderzoek met bijbehorende proportionele maatregelen. Deze structuur beantwoordt aan het kenmerk 'logisch' van een goede code.

7.2 KRACHT VAN DE PRINCIPES

Het veld erkent alom de relevantie van de vijf NGWI-principes van eerlijkheid, zorgvuldigheid, transparantie, onafhankelijkheid, en verantwoordelijkheid voor een integere onderzoekspraktijk. Er is in het algemeen geen behoefte aan toevoegingen of weglatingen. De principes zijn logisch omdat ze nauw aansluiten bij de essentie van een goede onderzoekspraktijk. Ze zijn authentiek doordat het veld ze herkent en ze hebben het potentieel om inspirerend te zijn. In die zin dragen ze bij aan de kwaliteit van de code.

7.3 MEERWAARDE VAN DE NIEUWE ONDERDELEN VAN DE CODE UIT 2018

De gesprekspartners uit de CWI's en het LOWI vinden het een belangrijke verbetering ten opzichte van de vorige code dat de NGWI 2018 naast principes ook normen voor goede onderzoekspraktijken benoemt. Verder wordt over het algemeen het benoemen en bespreekbaar maken van grijstinten binnen het kader van de lichte tekortkomingen als nuttig ervaren, met name omdat het bijdraagt aan het didactische karakter van de code. Ook is er vanuit alle groepen gebruikers veel waardering voor het opnemen van een hoofdstuk over de zorgplichten van de instellingen. Voor CWI's en het LOWI is het hoofdstuk over maatregelen en sancties een belangrijk houvast. Deze elementen beantwoorden aan de kenmerken 'authentiek' en 'inspirerend' van een goede code. De normen, grijstinten en maatregelen en sancties zijn ook 'werkbaar'.

7.4 DUIDELIJKE FOCUS

Het wordt als positief ervaren dat de code duidelijk focust op wetenschappelijke integriteit. Dat maakt het mogelijk (hoewel niet eenvoudig) om dit onderwerp te onderscheiden van verwante, maar andere thema's, zoals sociale veiligheid, erkennen en waarderen, diversiteit, gelijkwaardigheid en inclusie, kennisveiligheid, academische vrijheid, en ethische overwegingen. Geen van deze onderwerpen overlapt volledig met de problematiek van wetenschappelijke integriteit, waardoor een poging om alle in één enkele code te omvatten geen recht zou doen aan de complexiteit van alle afzonderlijke onderwerpen. Deze zienswijze strookt met die van de gesprekspartners van de commissie. Ook de commissie erkent het belang van het gescheiden houden van de specifieke codes en wetten die op elk van deze thema's van toepassing zijn. Daarmee blijft de focus van de NGWI volledig gericht op wetenschappelijke integriteit, met daarin verwijzingen naar aangrenzende codes, wet- en regelgevingen.⁶² Deze helderheid beantwoordt aan de kenmerken 'logisch' en 'werkbaar' van een goede code, terwijl de expliciete erkenning van het belang van de aanpalende thema's de code ook 'actueel' houdt.

7.5 EÉN CODE VOOR HET HELE ONDERZOEKSVELD

Bij de consultatie is steeds de vraag gesteld of het veelzijdige onderzoeksveld aan één code genoeg heeft. Het alternatief is dat bijvoorbeeld hbo of TO2 een eigen code zou krijgen voor het praktijkgerichte onderzoek. De gesprekspartners zijn unaniem van mening dat het een kracht van de NGWI is dat hij algemene principes van wetenschappelijke integriteit uiteenzet die voor het gehele onderzoeksveld gelden.

De commissie onderschrijft dit ten volle. Het is een sterk punt dat de NGWI een algemene code is voor alle soorten onderzoek en alle disciplinegebieden: van ongebonden tot praktijkgericht en van alfa en gamma tot bèta, technisch en medisch. Er wordt een heel scala aan onderzoek uitgevoerd aan zowel de universiteiten, universitair medische centra en onderzoeksinstituten, als ook aan de hogescholen en TO2-instellingen. Alle wetenschappelijk onderzoekers in Nederland dienen zich aan dezelfde code inzake wetenschappelijke integriteit te houden, ongeacht waar zij werkzaam zijn.

⁶² Leeronderzoek dat door studenten wordt gedaan valt daardoor niet onder de NGWI. De NGWI is dan weliswaar een didactisch document voor studenten om de richtlijnen van integer onderzoek te leren, maar het werk van studenten zelf valt onder het examenreglement, niet onder de NGWI.

Een gemeenschappelijk referentiekader van normen en principes van goed onderzoek bevordert een gedeelde onderzoekscultuur en komt de samenwerking tussen onderzoekers aan de verschillende soorten instellingen ten goede. In zijn functie als startpunt voor reflectie op wat integer onderzoek is in ieder specifiek geval, kan de NGWI appelleren aan de kenmerken 'authentiek' en 'inspirerend' van een goede code.

7.6 POSITIE VAN DE NGWI BINNEN HET STELSEL VAN CODES

De NGWI fungeert binnen een geheel van andere codes. Enerzijds vormen internationale codes de overkoepelende richtlijnen, waarmee de NGWI niet in conflict mag zijn. Anderzijds bieden uitwerkingen van de code voor verschillende domeinen specifiekere voorschriften, die op hun beurt nooit strijdig mogen zijn met de (ten opzichte van hen overkoepelende) NGWI. Zo conformeert de NGWI zich aan de EGWI en vertaalt hij deze richtlijnen naar de nationale context van onderzoekspraktijken. Daarnaast is elke sector en/of discipline gebonden aan wetgeving (de wet gaat altijd boven de NGWI), sectorale regelingen en/of discipline-specifieke codes, die op hun beurt beantwoorden aan de diversiteit van onderzoekspraktijken in het veld. Een overzicht van veel van deze aanvullende codes is al opgenomen in de NGWI als bijlage. Het is van belang om het overzicht met aanvullende codes en wet- en regelgeving *up to date* te houden.

Het veld staat positief ten aanzien van deze positionering van de NGWI. Men is het erover eens dat de NGWI niet alle details van elk soort onderzoek en elk vakgebied hoeft te adresseren. De commissie onderschrijft dat oordeel.

Conform het advies van de vorige evaluatiecommissie is de NGWI uitsluitend nog van toepassing op onderzoek en niet langer eveneens op onderwijs.⁶³ In het algemeen valt het werk van studenten onder de Onderwijs- en examenregeling (OER) van hun opleiding. De argumenten van de toenmalige evaluatiecommissie waren dat een focus op het onderzoek voordelen heeft, te weten een betere aansluiting bij de internationale praktijk, een meer transparante en coherente code, en een betere bruikbaarheid van de code in buitenuniversitaire contexten.⁶⁴ Studenten worden wel genoemd in de NGWI voor zover ze betrokken zijn bij een

⁶³ VSNU e.a., 'Adviesrapport commissie verkenning herziening gedragscode wetenschapsbeoefening', 18.

⁶⁴ VSNU e.a., 18.

onderzoeksproject.⁶⁵ Net als andere niet-wetenschappelijke betrokkenen (zoals burgers die *citizen science* beoefenen of ondersteunend personeel) zijn studenten echter niet aansprakelijk voor het niet-naleven van de code. Uitsluitend de projectleider is daarvoor eindverantwoordelijk.⁶⁶ Wanneer studenten in wetenschappelijke tijdschriften publiceren, nemen ze de rol van wetenschappers aan. In dat geval valt hun werk wél onder de NGWI.

Indien deze maatschappelijke functie goed wordt vormgegeven, bevordert dat de mogelijkheid voor de code om 'inspirerend' te zijn.

Deze beperking van de NGWI wordt grotendeels onderschreven door het veld. Overigens heeft de NGWI als didactisch document wel degelijk ook betekenis voor het onderwijs, namelijk om studenten bekend te maken met de beginselen van integer wetenschappelijk onderzoek. Bij problemen in het onderwijsgebonden onderzoek van studenten treedt een ander reguleringsmechanisme in werking dan bij issues met wetenschappelijke integriteit van onderzoekers: waar het om studenten gaat beslissen de docenten en uiteindelijk de examencommissie, niet de CWI. In die (pedagogische) zin is ook verdedigbaar dat de regels voor studenten soms meer zwart-wit zijn dan voor onderzoekers. Op basis van de opgehaalde informatie oordeelt de commissie dat deze positionering van de NGWI ten opzichte van studenten de werkbaarheid (als criterium van een goede code) van de NGWI bevordert.

Daarnaast wil de NGWI als algemene code ook de maatschappij als geheel aanspreken en informeren. Hoewel het aan de onderzoeksinstellingen en onderzoekers is om te zorgen voor integere onderzoekspraktijken, gaat wetenschappelijk onderzoek in principe de hele maatschappij aan. De NGWI biedt inzicht in wat er van wetenschappelijk onderzoek verwacht mag worden, in welke termen gesprekken over wetenschappelijke integriteit kunnen worden gevoerd, en onder welke richtlijnen klachten kunnen worden behandeld en beoordeeld. Bij de consultaties heeft de commissie geconstateerd dat deze maatschappelijke functie van de code belangrijk gevonden wordt. Weliswaar is erop gewezen dat dit aanspreken van verschillende doelgroepen moeilijk is, maar het belang van een maatschappelijk begrip van wetenschappelijke integriteit maakt het wenselijk dat deze functie van de NGWI behouden blijft.

⁶⁵ Scripties vallen niet onder de NGWI, tenzij ze onderdeel uitmaken van een groter onderzoeksproject en/of in aanmerking komen voor wetenschappelijke publicatie.

⁶⁶ KNAW e.a., 'Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit', 11. Voor het werk van studenten geldt de Onderwijs- en examenregeling (OER) van hun opleiding.

8. SUGGESTIES VOOR VERSTERKING IN DE AFZONDERLIJKE HOOFDSTUKKEN VAN DE NGWI

De commissie heeft niet alleen de nieuwe ontwikkelingen en sterke punten van de NGWI besproken met de respondenten, maar heeft in de eigen afwegingen ook systematisch alle onderdelen van de huidige NGWI bediscussieerd in het licht van de consultaties en gesprekken. Daarbij speelde ook een rol in hoeverre de verschillende onderdelen bijdragen aan de kenmerken van een goede code (actueel, logisch, werkbaar, authentic, inspirerend), zoals besproken in [hoofdstuk 4](#). In dit hoofdstuk worden de onderdelen van de huidige code stelselmatig nagelopen. Waar relevant doet de commissie suggesties die de code in het licht van wat een goede code kenmerkt, ‘beter’ kunnen maken.

8.1 TITEL

De titel van de code werd vaak genoemd tijdens de consultatie van het veld. Verschillende soorten gebruikers hebben opgemerkt dat de huidige titel sterk de nadruk legt op het regulerende aspect van het document, en dat het woord ‘wetenschappelijk’ mogelijk praktijkgericht onderzoek uitsluit.

ADVIES VAN DE COMMISSIE:

Om het positieve en didactische karakter van de code meer naar voren te laten komen, en daarmee het kenmerk ‘inspirerend’ te versterken, zou overwogen kunnen worden de titel uit te breiden tot *Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit: Richtlijnen voor integer onderzoek*.

De commissie zou de term ‘wetenschappelijk’ in de titel van de code (en in de code als geheel) willen behouden, maar adviseert om een korte uitleg van deze terminologie toe te voegen. De preambule is de plaats om dit te doen (zie [8.2](#)). Alle instellingen die de code onderschrijven verrichten wetenschappelijk onderzoek, waarvan toegepast en praktijkgericht onderzoek deel uitmaken. Waar het om gaat is dat er een wetenschappelijke methode wordt gevolgd bij het uitvoeren van het onderzoek, waarbij op transparante en navolgbare wijze en zonder een vooraf bepaalde uitkomst een onderzoeksvraag wordt geformuleerd, materiaal voor de beantwoording daarvan wordt verzameld, een valide argumentatie wordt ontworpen, op geldige wijze conclusies worden getrokken, en al deze resultaten helder worden gepresenteerd. De code fungeert als gids voor een integere onderzoekspraktijk voor allen die betrokken zijn bij wetenschappelijk onderzoek in deze zin binnen de aangesloten instellingen.

8.2 PREAMBULE

Uit de consultatie blijkt dat de code er niet altijd in slaagt om stimulerende gesprekken op gang te brengen over wat wetenschappelijke integriteit allemaal inhoudt. De code kan inspirerender worden door versterking van een positieve en uitnodigende toon. De preambule zou daarin een rol kunnen spelen.

ADVIES VAN DE COMMISSIE:

De commissie adviseert om de preambule korter, krachtiger en positiever te formuleren, met het doel om de lezer ertoe te inspireren zich te verdiepen in doelen, functies en inhoud van de code.

Een goede structuur van de preambule zou zijn:

- Het belang van wetenschappelijke integriteit benadrukken, vanuit een positieve framing.
- Onderstrepen dat de code noodzakelijk is, maar nooit voldoende kan zijn: de code is geen eenvoudige checklist, maar het beginpunt om fundamentele en praktische gesprekken te voeren over wetenschappelijke integriteit.
- Benadrukken dat de principes centraal staan; standaarden (zie 8.5), waaronder concrete normen, horen altijd tegen deze achtergrond geïnterpreteerd te worden en zijn daarom niet uitputtend of compleet. Waar geen standaarden zijn of waar de standaarden onvoldoende uitsluitel bieden, geven de principes richting.
- De structuur van de code weergeven, met een korte uitleg over de opbouw.
- Toelichten wat de doelgroepen van de code zijn:
 - De NGWI geldt voor iedereen die professioneel betrokken is bij wetenschappelijk onderzoek, zowel individuen als instellingen.
 - De NGWI wil daarnaast ook de maatschappij als geheel aanspreken en informeren over de principes en standaarden van integer wetenschappelijk onderzoek (zie 7.6).
 - Voor studenten is de code didactisch – leidend voor leeronderzoek – en in die zin nuttig om ze de principes van wetenschappelijke integriteit bij te brengen (voor nadere afbakening zie 7.6).
 - De code gaat over alle soorten wetenschappelijk onderzoek in alle disciplinegebieden, onafhankelijk van de gebezigde terminologie: ongebonden en strategisch, fundamenteel, praktijkgericht en toegepast, en vraaggestuurd (zie 7.5).
 - De beperking tot *wetenschappelijk* onderzoek is cruciaal. Wetenschappelijk onderzoek kenmerkt zich door het toepassen van een wetenschappelijke methode (zie 1.3 en 8.1).
 - Aandacht vestigen op de doelstellingen en functies van de code en de relatie daartussen. De code heeft allereerst een didactische en preventieve functie. In die rol biedt de code handreikingen voor een goede

onderzoekspraktijk en voor de soort discussies die een positieve onderzoekscultuur bevorderen, één waarvoor collectief verantwoordelijkheid gevoeld wordt. Pas in de tweede plaats is de code een instrument dat ingezet kan worden als er vermoedens zijn van niet-integere wetenschap. In die functie biedt de code richtlijnen voor genuanceerde diagnostiek en voor proportioneel ingrijpen bij vastgestelde schendingen van de wetenschappelijke integriteit. Daarnaast is de code beschikbaar voor eenieder die zich wil oriënteren op de richtlijnen voor integer onderzoek (zoals zelfstandige onderzoekers, burgers, etc).

Zoals hierboven al aangeduid naar aanleiding van de titel van de code (zie 8.1) blijkt de terminologie van de NGWI soms tot discussie te leiden. De preambule is de plaats om dit op te lossen. Een noot over terminologie aan het eind van de preambule kan onduidelijkheid voorkomen over termen als ‘onderzoeker’⁶⁷, ‘wetenschappelijk’⁶⁸, ‘klacht’⁶⁹.

8.3 REIKWIJDTE

Het feit dat de code bedoeld is voor het hele veld van wetenschappelijk onderzoek is een duidelijke kracht ervan (zie 7.5). De snelle ontwikkeling van de afgelopen jaren van het toegepaste en praktijkgerichte onderzoek, waarbij partners uit overheid, bedrijfsleven of andere sectoren van de maatschappij betrokken zijn (zie hoofdstuk 5), maakt het tegelijkertijd wenselijk om hieraan bij een herziening van de code aandacht te besteden (zie 8.3.1). Een tweede punt dat met de reikwijdte van de code te maken heeft, betreft het optreden van wetenschappers in het publieke debat (zie 8.3.2).

8.3.1 PRAKTIJKGERICHT ONDERZOEK

Een van de specifieke vragen uit het instellingsbesluit betreft de positie van hbo- en TO2-instellingen, die pas sinds 2018 ondertekenaars zijn van de NGWI. Bij de hogescholen heeft het praktijkgerichte onderzoek de laatste jaren een grote vlucht genomen, terwijl toegepast

⁶⁷ De grens tussen ondersteunend personeel en onderzoeker is meer fluide geworden. Daarmee dekt de term ‘onderzoeker’ niet meer geheel de lading van wie onder de NGWI valt.

⁶⁸ Het woord ‘wetenschappelijk’ wordt soms gelezen als het onderzoek dat op een universiteit plaatsvindt. Daarmee ontstaat verwarring over de toepasbaarheid van de code op praktijkgericht en vraaggestuurd onderzoek.

⁶⁹ Het woord ‘klacht’ impliceert dat de klager een eigen belang heeft bij het indienen van de klacht. Volgens de huidige procedure is eigen belang echter geen toets criterium. ‘Melding’ zou de lading mogelijk beter dekken.

onderzoek in het DNA van de TO2-instellingen zit, en ook daar nog steeds toeneemt. Vanzelfsprekend is dus ook het belang van en aandacht voor de code gegroeid. De TO2-instellingen zouden kunnen overwegen om zich aan te sluiten bij het LOWI. Uit gesprekken met vertegenwoordigers van de hbo-instellingen blijkt dat zij doordrongen zijn van het feit dat de code nog in sterkere mate deel zou moeten gaan uitmaken van de onderzoekscultuur. Sinds 2018 is er bijvoorbeeld slechts één casus door een hbo-CWI behandeld, terwijl het niet voor de hand ligt dat er zo weinig aanleiding tot reflectie op concrete casuïstiek zal zijn geweest. De instellingen zelf tonen zich bewust van de noodzaak om de code binnen hun organisatie beter te verankeren en de bekendheid ermee te vergroten. Dit is ook geheel in lijn met de didactische en preventieve functie van de code.

ADVIES VAN DE COMMISSIE:

Behalve de inspanningen van de instellingen zelf, kan ook binnen de code iets gedaan worden om de aansluiting bij het toegepaste en praktijkgerichte onderzoek te verbeteren of expliciteren. Hier volgen vier aanbevelingen voor zo'n nauwere aansluiting. De commissie stelt daarbij met nadruk dat dit type onderzoek aan alle onderzoeksinstellingen, ook de universitaire, voorkomt.

a. Onafhankelijkheid in de context van praktijkgericht onderzoek

In beginsel wordt de integriteit van de relevante samenwerkingen afdoende beschermd wanneer betrokken onderzoekers zich houden aan de principes van eerlijkheid, zorgvuldigheid, transparantie, onafhankelijkheid, verantwoordelijkheid. De toepassing van de principes 'onafhankelijkheid' en 'transparantie', juist ook bij toegepast en praktijkgericht onderzoek, zou in de code expliciet benoemd en gespecificeerd kunnen worden. Zo doet bijvoorbeeld het feit dat een (brede) onderzoeksvraag in samenwerking en (dus) niet in volstrekte onafhankelijkheid wordt vastgesteld, geen afbreuk aan de wetenschappelijke onafhankelijkheid van de onderzoeker (zoals ook al opgemerkt in de NGWI, p. 13). Bij veel subsidieregelingen is een gezamenlijke probleemstelling zelfs een voorwaarde. Onafhankelijkheid blijft echter een vereiste bij het uitvoeren van het onderzoek, d.w.z. bij de keuze van de methode en de beoordeling van de data.

b. Openbaarmaking van resultaten en data van praktijkgericht onderzoek

Ook voor praktijkgericht en toegepast onderzoek geldt norm 45, die inhoudt dat onderzoeksgegevens en onderzoeksdata na afloop zoveel mogelijk publiek beschikbaar worden gemaakt en dat, indien dat niet kan, daarvoor valide redenen worden vastgelegd ('pas toe of leg uit'). Hierdoor wordt wetenschappelijke kennis immers toegankelijk gemaakt voor de samenleving en wordt het onderzoek voor andere wetenschappers navolgbaar. Een andere reden om openbaarheid na te streven geldt echter niet onverkort voor praktijkgericht onderzoek. Dat is 'efficiëntie', waarmee wordt bedoeld dat het openbaarmaken van onderzoeksdata het ook mogelijk maakt dat anderen er eveneens onderzoek mee kunnen doen (het element *Re-usable* uit de FAIR-beginselen). In praktijkgericht onderzoek is dit, afhankelijk van het type onderzoek, niet altijd van toepassing, wanneer de data veelal sterk contextspecifiek, kwalitatief van aard en (waar het om persoonsgegevens gaat) moeilijk te anonimiseren zijn. De huidige norm voorziet hierin door te eisen dat gegevens 'zoveel mogelijk' publiek beschikbaar moeten komen ('zo open als kan, zo vertrouwelijk als moet'). Het verdient overweging om de betekenis van de norm van openbaarheid voor het praktijkgericht onderzoek in bovengenoemde zin te verduidelijken.

c. Nevenfuncties en nevenwerkzaamheden van wetenschappelijk onderzoekers in praktijkgericht onderzoek

Zowel aan hogescholen, in TO2-instellingen en aan universiteiten komt het voor dat onderzoekers naast hun aanstelling aan een onderzoeksinstelling een of meer andere functies in het werkveld bekleden of er nevenwerkzaamheden verrichten. Dat is in elk geval vanuit hbo-perspectief wenselijk, maar in voorkomende gevallen ook elders, omdat het de band met de praktijk verstevigt en de doorwerking van onderzoek bevordert. Bij de afweging met betrekking tot het aangaan van nevenfuncties is de verplichting om wetenschappelijk integer te werk te gaan leidend. De huidige code biedt nu al het principe van 'transparantie' als waarborg voor de wetenschappelijke integriteit bij dit soort samenwerkingen. Zorgplicht 19 roept op tot publicatie van het beleid 'met betrekking tot het vastleggen en openbaar maken van relevante nevenwerkzaamheden, nevenfuncties en nevenbelangen, en welke maatregelen zijn getroffen om dit beleid uit te voeren'. Deze zorgplicht moet worden gehandhaafd. De actuele discussie over de wenselijkheid van nevenfuncties, de publicatie daarvan en het

toezicht daarop, is ten dele een uitvoeringskwes- tie, die om een genuanceerde benadering vraagt. In elk geval moet aandacht besteed worden aan een beter publiek begrip van dit soort samenwerkingen en het feit dat zij veelal niet alleen onvermijdelijk zijn bij praktijkgericht onderzoek, maar soms zelfs uitgesproken wenselijk. Dat valt evenwel buiten het bereik van de NGWI. UNL heeft inmiddels een eerste stap gezet om nevenwerkzaamheden centraal te registreren. De commissie juicht dit toe en adviseert dit in de code te vermelden, evenwel zonder het hele thema binnen de code te behandelen (dit in overeenstemming met het principe van vermindering van *mission creep*, zoals boven vermeld) (zie 8.6d).

d. Toepassing op hbo-studenten

Het is niet nodig om separaat aandacht te besteden in de code aan studenten specifiek in het hoger beroeps- onderwijs. Voor hen geldt hetzelfde als voor studenten aan de universiteiten. De code is voor beide groe- peringen een didactisch instrument, maar studenten vallen niet onder de reikwijdte van de code (zie 7.6). De kracht van het hebben van één code voor het hele veld is ook hier onverminderd van toepassing.

8.3.2 WETENSCHAPPERS IN HET PUBLIEKE DEBAT

Instellingen en maatschappij vragen van wetenschappers dat zij deelnemen aan het publieke debat. In de consul- tatieperiode bleek veelvuldig verwarring over de vraag of hun uitspraken in die context onder de NGWI vallen dan wel onder de vrijheid van meningsuiting. Dit kan uiter- aard allebei het geval zijn.⁷⁰ De kernvraag is hoe ver de academische uitingenvrijheid in dit verband strekt.

ADVIES VAN DE COMMISSIE:

De commissie raadt instellingen aan om, als onderdeel van hun zorgplicht, heldere afspraken te maken over de manier waarop wetenschappers deelnemen aan het publieke debat. Idealiter wordt hiervoor een centrale handreiking voorbereid, door bijvoorbeeld UNL of de KNAW. Wanneer wetenschappers hun wetenschappe- lijke titel gebruiken of waar het hun wetenschappelijke expertise betreft, vallen hun uitspraken onder de NGWI. Als hun bijdragen echter op persoonlijke titel worden gepubliceerd, niet hun wetenschappelijke expertise betreffen, en ook niet claimen dat dat wel het geval is, vallen hun uitspraken buiten de NGWI, maar uiteraard wel onder de regels en rechten van de vrijheid van meningsuiting, zoals die gelden voor iedere burger. De

vraag of er op wetenschappelijke titel wordt gesproken, zal steeds per geval van de omstandigheden afhangen.

Als deel van de implementatie van de zorgplicht zou- den instellingen het gesprek over het verschil tussen academische vrijheid en de vrijheid van meningsuiting kunnen blijven faciliteren.

8.4 PRINCIPES

De huidige versie van de code kent vijf principes, name- lijk eerlijkheid, zorgvuldigheid, transparantie, onafhan- kelijkheid en verantwoordelijkheid. Het veld is over het algemeen goed te spreken over de principes en be- schouwt ze als een van de sterke punten van de NGWI.

De principes van de NGWI komen niet volledig overeen met die van de EGWI. Die code hanteert vier principes in plaats van vijf, namelijk *reliability*, *honesty*, *respect* en *accountability*. De vijf principes van de NGWI zijn in deze EGWI-principes terug te vinden. Zo omvat *respect* bijvoorbeeld alle vijf de principes die de NGWI mo- menteel hanteert, en verwijst *accountability* zowel naar eerlijkheid als naar zorgvuldigheid, transparantie en verantwoordelijkheid. De optelsom van de vijf princi- pes van de NGWI staat garant voor wetenschappelijke betrouwbaarheid (*reliability*).

Om de code optimaal te laten voldoen aan de kenmer- ken 'logisch', 'werkbaar', 'authentiek' en 'inspirerend', heeft de commissie, mede op basis van alle opgehaal- de informatie, enkele opmerkingen en aanbevelingen geformuleerd.

ADVIES VAN DE COMMISSIE:

Op basis van de vorige evaluatie is bij het herschrijven van de code in 2018 een aantal principes opgesplitst en zijn andere juist samengevoegd. De commissie ziet geen aanleiding om de principes in fase van deze evaluatieperiode opnieuw te veranderen, maar doet de suggestie om hun betekenis beter uit te leggen langs de volgende lijnen:

a. Principe van onafhankelijkheid beter uitleggen

Het principe van onafhankelijkheid behoeft, als gezegd in 8.3.1, nadere uitleg om beter aan te sluiten bij toe- gepast en praktijkgericht onderzoek (met als in het oog springende voorbeelden TO2-onderzoek en medicijn- ontwikkeling), zodat de code voor de volle breedte van het veld logisch en werkbaar blijft.

⁷⁰ KNAW, *Academische vrijheid in Nederland*, 24-25.

Daarnaast adviseert de commissie om de terminologie rondom onafhankelijkheid eenduidiger te maken. Woorden als onafhankelijk, neutraal en onpartijdig worden nu door elkaar gebruikt, terwijl elk van deze woorden nuances met zich meebrengt die vragen oproepen. Ook deze bijstelling zal de kenmerken 'logisch' en 'werkbaar' van een goede code versterken.

b. Voor wie gelden de principes? Collectieve verantwoordelijkheden erkennen en benoemen

Aangezien samenwerking en *team science* steeds belangrijker zijn geworden in het onderzoek, moet de code meer aandacht geven aan de collectieve verantwoordelijkheid voor wetenschappelijke integriteit van de hele onderzoeksgroep, naast de individuele verantwoordelijkheid van de onderzoekers en projectleiders. Uitgangspunt daarbij is dat de code onderzoeksgroepen zou moeten helpen om het juiste te doen. Voor de herkenbaarheid houdt dit in dat de code minimaal onderwerpen dient te benoemen als bijvoorbeeld *team science* maar ook (zie de derde ontwikkeling in [hoofdstuk 5](#)) participatie van maatschappelijke partijen en niet-wetenschappers in onderzoek. Ook kan hij aandacht besteden aan verschillende financieringsmodaliteiten zoals *in-cash*- en *in-kind*-bijdragen. De tendens in de praktijk van het onderzoek is toename van samenwerkingsvormen: onderzoek doen voor en met de samenleving. Dit noopt onderzoekers ertoe om meer te reflecteren op hun rol in de maatschappij en op de voorwaarden waaronder ze samenwerkingsverbanden aangaan.

Belangrijke vragen zijn hier hoe je als onderzoeker je partners kiest in het onderzoeksproces en in hoeverre de principes en normen over wetenschappelijke integriteit op de partners van toepassing zijn, ook als die partners zelf geen wetenschappers of onderzoekers zijn. Hoewel alleen wetenschappelijk onderzoekers strikt genomen aanspreekbaar zijn op naleving van de code, kan de code wel een belangrijke educatieve rol vervullen en behulpzaam zijn bij het formuleren van afspraken over de normen van de onderzoeksgroep als geheel.

Collectieve verantwoordelijkheid is ook aan de orde als het gaat om de zorgplicht van de instelling om een gezonde onderzoekscultuur te bevorderen. Hier blijft van belang het bewaken van de grens tussen collectieve verantwoordelijkheid en de individuele academische vrijheid.

Een korte reflectie over de verhouding tussen individuele en collectieve verantwoordelijkheden zou toegevoegd kunnen worden aan de sectie over de principes, overigens met inachtneming van waakzaamheid voor *mission creep*. Zo'n toevoeging bevordert de actualiteit en werkbaarheid die horen bij een goede code.

c. Laat het streven naar onpartijdigheid en waarheidsvinding niet onbenoemd

In de consultatiegesprekken met leden van CWI's en in discussies van de commissie is benoemd dat de principes van onpartijdigheid en het streven naar waarheidsvinding in de huidige versie op de achtergrond zijn geraakt. Daar zijn goede redenen voor aan te voeren, bijvoorbeeld het besef dat de term 'waarheid' niet op elk type wetenschappelijke uitspraak in gelijke mate toepasbaar is en dat geen wetenschapper volledig 'onpartijdig' is, omdat iedereen nu eenmaal een zekere positie en perspectief inneemt.

Deze discussie is complex. De commissie geeft in overweging om bij herziening van de code deze kwestie nader te bestuderen en in de code te benoemen. Enerzijds moet het *streven* naar onpartijdigheid en waarheidsvinding onderdeel van de discussies over wetenschappelijke integriteit blijven. Anderzijds is verdedigbaar dat dit streven zelf al afdoende wordt afgedekt door de principes van eerlijkheid, transparantie en onafhankelijkheid. Explicitering van deze kwestie kan bijdragen aan het kenmerk 'inspirerend' van een goede code.

d. Verbeter de didactische kracht van de principes

De principes zouden beter aan de kenmerken 'logisch', 'werkbaar' en 'inspirerend' voldoen als ze zo worden gepresenteerd dat ze gemakkelijker te onthouden zijn. Op dit moment blijken zij, zelfs voor leden van de commissie, niet vlot te reproduceren. Suggesties hiervoor zijn om in overleg met didactische deskundigen infographics te ontwikkelen en/of een pakkende zin te vormen met de eerste letters van de principes (een acroniem (één woord) vormen met de eerste letters lukt niet).

8.5 NORMEN VOOR GOEDE ONDERZOEKSPRAKTIJKEN

De lengte van de code is onderwerp van debat, met name als het gaat om het aantal normen. Aan de ene kant worden deze richtlijnen over het algemeen als nuttig ervaren: ze dragen bij aan het didactische karakter van de code door voor de verschillende fasen van het onderzoek zowel toe te lichten wat gewenst

professioneel goed gedrag is, als wat beslist niet acceptabel is. Aan de andere kant is een veelgehoord punt dat de lijst van 61 normen (onbedoeld) de schijn van volledigheid wekt. Dit leidt tot twee zorgelijke ontwikkelingen.

Ten eerste wordt de code door de schijn van volledigheid eerder als checklist gebruikt dan als basis voor een grondig gesprek. Geheel in strijd met de intenties van de code, werkt dit soms in de hand dat constructieve gesprekken over integriteitsdilemma's achterwege blijven.

Ten tweede heeft de commissie gehoord en ook zelf kunnen observeren dat de schijn van volledigheid tot een zekere mate van oneigenlijk gebruik leidt, waarbij de code misbruikt wordt om andersoortige geschillen dan die over wetenschappelijke integriteit te beslechten. Dit punt kwam telkens weer naar voren bij de consultaties. Malicieuze klagers lijken de lijst met normen af te lopen op zoek naar aanknopingspunten voor klachten die in feite niet over wetenschappelijke integriteit gaan. Hier keert de ruimte voor interpretatie, die is opgenomen om recht te doen aan de diversiteit van onderzoekspraktijken, zich tegen de geest van de code. In plaats van te dienen als vertrekpunt voor gesprekken over concrete dilemma's, wordt de code misbruikt om koste wat kost een klacht in te dienen, met alle gevolgen van dien voor de betreffende onderzoeker, en de uitvoerbaarheid van het klachtstelsel. De commissie is bezorgd over het signaal dat de grote meerderheid van de klachten die bij CWI's en het LOWI terechtkomen, niet over wetenschappelijke integriteit blijken te gaan, maar over kwesties als hiërarchie en machtsrelaties, competitie of inhoudelijke meningsverschillen. Hoewel deze zaken ernstig kunnen zijn, behoren ze niet tot het domein van de wetenschappelijke integriteit (zie [hoofdstuk 5](#)).

Naast de lengte en de schijn van volledigheid kwam er nog een thema veelvuldig aan de orde, namelijk enerzijds het onderscheid tussen normen waarvan de schending klachtwaardig is en de overige normen, en anderzijds de wenselijkheid van de wegingscriteria en het erkennen van het bestaan van grijstinten. In de praktijk bleken CWI's soms klachten ook te behandelen als zij in feite gingen over de 'niet-klachtwaardige' normen. De kwestie van de grijze gebieden leverde discussies op over de verhouding tussen de zwaarte van de ingediende klachten ('schending wetenschappelijke integriteit') en de uitspraken van CWI's en LOWI van

het type ('geen schending wetenschappelijke integriteit, maar toch wel 'bedenklijk gedrag' of 'lichte tekortkoming'). Tegen die laatste kwalificaties heeft de beklaagde zich gewoonlijk niet verdedigd, en zij zijn het gevolg van het feit dat iemand die (ten onrechte) van schending van de wetenschappelijke integriteit is beschuldigd onderworpen is aan een veel intensere vorm van onderzoek dan zijn of haar collega's. Niettemin was de algehele consensus dat erkenning van de grijze gebieden juist zeer waardevol is. Het onderscheid tussen de wel- en niet-klachtwaardige normen en de huidige presentatie daarvan werden evenwel niet heel goed begrepen.

Ten slotte werden enkele opmerkingen gemaakt over onderwerpen die (nog) niet goed vertegenwoordigd zijn in de standaarden.

ADVIES VAN DE COMMISSIE:

De commissie adviseert om hoofdstuk 3 van de NGWI te herzien aan de hand van de volgende aanbevelingen:

a. Presenteer normen niet als 'normen', maar als 'standaarden voor goede onderzoekspraktijken'
Het presenteren van de huidige 'normen' als 'standaarden voor goede onderzoekspraktijk' heeft een aantal voordelen die de kenmerken 'inspirerend' en 'werkbaar' van een goede code bevorderen. Het draagt bij aan een positievere toon van de code en versterkt het didactische aspect van de code. Op deze manier wordt de positieve focus op het nastreven van kwaliteit benadrukt, in plaats van primair connotaties van dwang of beperking op te roepen die aan het woord 'norm' kunnen kleven. Met 'standaarden' worden niet alleen normen bedoeld, maar ook richtlijnen, uitgangspunten, of vuistregels.

b. Leg de positieve functie van de standaarden uit en geef aan of en hoe schendingen van de wetenschappelijke integriteit zich hiertoe verhouden

Standaarden reflecteren en stimuleren praktijken van goede en integere wetenschap. Ze vormen het positieve uiteinde van een spectrum. Vaak zal het andere uiteinde van dit spectrum onderzoekspraktijken bevatten die minder fraai zijn, zonder dat zij vallen onder een schending van de wetenschappelijke integriteit. In een aantal gevallen vertegenwoordigt het andere uiteinde eerder niet-integere onderzoekspraktijken (zoals vaak het geval is bij FFP: fabricatie, falsificatie en plagiaat). Dat zijn doorgaans klachtwaardige praktijken.

Het benadrukken van de positieve standaarden is essentieel voor het didactische karakter van de code. Kennis van deze standaarden helpt (anders onbewuste) fouten voorkomen. De code wordt zo allereerst een normatief kader voor goede wetenschapsbeoefening in de praktijk. Door het beeld van een spectrum van gedragingen, met een markering van de harde ondergrens, wordt de code logischer en werkbaarder, ook als didactisch instrument: zowel de *best practices* als de ondergrens worden helderder neergezet. Overigens erkent de commissie de spanning tussen de verschillende functies die in de code gecombineerd worden: het bieden van een positieve norm die als ideaalbeeld fungeert en tegelijk het bieden van een duidelijk houvast voor het klachtstelsel.

De opbouw volgens de verschillende fasen van het onderzoek kan behouden worden. Daarbij is van belang het onderscheid tussen en de herkenbaarheid voor de verschillende wetenschapsdomeinen in het oog te houden. Uitleg over de grijstinten voor elke standaard is essentieel. Afhankelijk van context en wegingscriteria kunnen sub-standaard onderzoekspraktijken tot verschillende beoordelingen en interpretaties leiden. Zo lijken zelfs de bekende FFP-schendingen weliswaar op het eerste gezicht voor zich te spreken, maar de praktijk is weerbarstiger.⁷¹ De uitwerking van de normen kan verschillen per vakgebied, en tussen direct plagiaat (schending van de wetenschappelijke integriteit) en correct citeren zijn er verschillende grijze gebieden.⁷² In dit opzicht kan een betere ontsluiting van de jurisprudentie en 'moresprudentie' van CWI's en LOWI bijdragen tot een zekere reductie van het grijze gebied (zie 9.3).

Of het oordeel 'schending van de wetenschappelijke integriteit' van toepassing is, blijft afhangen van de uitkomst van de weging met behulp van de wegingscriteria.

De commissie benadrukt dat indien schending wordt vastgesteld van niet-klachtwaardige standaarden, dit geen rechtspositionele betekenis moet krijgen. Daarover dient de code explicieter te zijn. Schendingen van deze standaarden leveren idealiter stof op voor het goede gesprek op de werkvloer. Mocht een CWI na onderzoek vaststellen dat er standaarden van goede

onderzoekspraktijk zijn geschonden, dan is het van belang dat de geanonimiseerde casuïstiek beschikbaar blijft voor didactische doeleinden (op een beter toegankelijke wijze dan nu het geval is; zie 9.3).

c. Verduidelijk een aantal standaarden

Uit onderzoek over de percepties van promovendi van het LUMC over de 61 normen van goed wetenschappelijk gedrag (hoofdstuk 3 NGWI 2018), blijkt dat een aantal standaarden de relatieve ernst van niet-naleving onvoldoende duidelijk maakt. Zoals de onderzoeker aan de commissie voorlegde: 'Er scoorden bijvoorbeeld slechts 15% van de deelnemers *Research Misconduct* op een norm die plagiaat betreft. Vier normen die in de code als *Minor Shortcomings* zijn gecategoriseerd kwamen voor in de top 10 van de meest ernstige overtredingen volgens de deelnemers'. Omgekeerd scoort met name standaard 34, gelinkt aan de ernstige categorie van FFP, anders dan verwacht zou mogen worden. 'Het scoort relatief laag op duidelijkheid, relevantie en ernst, maar staat vrijwel bovenaan als het gaat om de meest frequente overtredingen.'⁷³ Het onderzoek was nog gaande ten tijde van het schrijven van dit rapport. Het belooft inzicht te bieden in de mate waarin standaarden en principes als duidelijk, relevant, en belangrijk worden ervaren door jonge onderzoekers. Gezien het aantal deelnemers aan het onderzoek (op het moment van presentatie 332 deelnemers) en de kwaliteit van de presentatie adviseert de commissie om de bevindingen mee te nemen bij een herziening van de code.

d. Overweeg de lijst van standaarden in te korten

Een aantal standaarden draagt nauwelijks bij aan het gesprek over wetenschappelijke integriteit en maakt de lijst onnodig lang (zoals bij voorbeeld norm 43). Concrete voorstellen voor inkorting laat de evaluatiecommissie aan de schrijfcommissie voor de herziene NGWI over. Een zo kort mogelijke code draagt bij aan het kenmerk 'werkbaar' van een goede code.

e. Formuleer de standaarden zodanig dat ze toepasbaar zijn op nieuwe maatschappelijke en wetenschappelijke ontwikkelingen

Om als 'actueel' te worden beschouwd, moeten standaarden recente maatschappelijke en wetenschappelijke ontwikkelingen kunnen accommoderen. Deze ontwikkelingen zijn besproken in [hoofdstuk 5](#).

71 Jonathan Soeharno en Keimpe Algra, red., *Plagiaat in onderzoek en onderwijs* (VSNU, 2021), https://www.researchgate.net/publication/352091361_PLAGIAAT_IN_ONDERZOEK_EN_ONDERWIJS.

72 KNAW, 'Correct citeren, briefadvies KNAW', 2014, https://storage.knaw.nl/2022-06/140402_knaw_briefadvies_citeren.pdf; Soeharno en Algra, *Plagiaat in onderzoek en onderwijs*.

73 Lodewijk Pet, 'Evaluatie van wetenschappelijke normen volgens de Nederlandse gedragscode' (Commissievergadering evaluatie NGWI, Amsterdam, 12 april 2023).

Voor de standaarden zijn twee van deze ontwikkelingen van belang. Ten eerste heeft het toegepaste en praktijk-gerichte onderzoek de laatste jaren een enorme vlucht genomen, net als onderzoek waarbij maatschappelijke partijen of niet-wetenschappers zijn betrokken. Een herziene versie van de NGWI zou explicieter aandacht kunnen besteden aan de relatie tussen zijn standaarden en dit type onderzoek. Zie 8.3 en 8.4 voor meer gedetailleerde aanbevelingen hierover.

Ten tweede is daar de recente opkomst van GAI. Het is wenselijk om een passage in de code op te nemen waarin men zich bewust toont van deze nieuwe ontwikkeling en de mogelijke invloed van deze technologie op het onderzoeksproces. De relevante aspecten die verband houden met GAI kunnen worden opgenomen onder bestaande principes en standaarden, zoals die met betrekking tot transparantie, auteurschap en methode. Het ligt in de rede om GAI daarin expliciet te noemen. Maar overigens verdient het de voorkeur dat de code verwijst naar externe richtlijnen en/of wet- en regelgeving met betrekking tot het gebruik van GAI. Deze documenten zijn op het moment van schrijven nog in ontwikkeling, maar het valt te verwachten dat er in de komende jaren in de verschillende sectoren en disciplines richtlijnen zullen worden gepubliceerd. Het toevoegen van nieuwe standaarden specifiek voor omgang met het *fast moving target* GAI lijkt momenteel niet opportuun, zoals ook al is benoemd in [hoofdstuk 5](#).

f. Omissies in de huidige standaarden

De code laat in paragraaf 3.5 (Beoordeling en peer review) het samenstellen van promotiecommissies buiten beschouwing. De commissie adviseert om in de code het belang van onafhankelijkheid binnen promotiecommissies te benoemen, maar verder te verwijzen naar het promotiereglement van de instellingen.

8.6 ZORGPLICHT VAN INSTELLINGEN

De in de NGWI opgenomen zorgplichten voor instellingen worden blijkens de consultaties als een sterk punt van de huidige code gezien (zie 7.3). De zorgplicht is een inspanningsverplichting en moedigt de universiteiten, universitair medische centra, onderzoeksinstituten, hogescholen en TO2-organisaties aan medeverantwoordelijkheid te nemen voor wetenschappelijke integriteit. Op deze manier draagt de zorgplicht bij aan de kenmerken 'actueel', 'werkbaar', en 'inspirerend' van een goede code.

Tijdens de consultatie was er ook veel steun voor de gedachte dat het hoofdstuk over de zorgplicht inmiddels wat uitgebreid zou kunnen worden. In het bijzonder wordt er ruimte gezien voor nadere uitleg over een gebalanceerde verdeling van verantwoordelijkheden tussen individuele onderzoekers en instellingen.

ADVIES VAN DE COMMISSIE:

De commissie adviseert om het hoofdstuk over zorgplichten in de NGWI verder te ontwikkelen langs de volgende algemene lijnen:

a. Stel het bevorderen van een gezonde onderzoekscultuur centraal

Een gezonde onderzoekscultuur vormt de basis voor wetenschappelijke integriteit. Instellingen moeten er op alle bestuurlijke niveaus naar streven om de realisatie van een zelflerende en verantwoordelijke organisatie te bevorderen.

De uitvoering van dit streven hoeft niet in detail in de code geregeld te worden, maar bij wijze van voorbeeld kan gedacht worden aan het benoemen van de institutionele versterking van de sleutelrol van vertrouwenspersonen bij het waarborgen van een gezonde onderzoekscultuur. Zo zijn er goede ervaringen met vertrouwenspersonen die jaarlijks gesprekken voeren met bestuurders om zorgen en verbeterpunten onder de aandacht te brengen. Vertrouwenspersonen zelf kunnen aangemoedigd worden om een actieve rol te spelen. Het is onwenselijk als een terechte melding (bijv. vanwege een te grote nadruk op vertrouwelijkheid) tot geen enkele actie leidt. De dilemma's die bij concrete meldingen spelen, inclusief de invulling van de rol van vertrouwenspersonen, moeten met bestuurders besproken kunnen worden. De code zou bestuurders nadrukkelijker op de mogelijkheid kunnen wijzen om advies in te winnen bij CWI's, zonder dat er een concrete klacht ligt.

Onder het bevorderen van een gezonde onderzoekscultuur valt ook de verantwoordelijkheid om het terugtrekken van frauduleuze of ernstig gebrekkige publicaties snel en krachtig te bevorderen zodra onherroepelijk duidelijk is dat hiervan sprake is. De commissie heeft het signaal ontvangen dat de communicatie tussen uitgevers en instellingen op dit gebied verbeterd kan worden. Onder de zorgplicht zou opgenomen kunnen worden dat instellingen duidelijke afspraken maken met uitgevers over het proces van terugtrekken van

publicaties. Dit zou het kenmerk ‘werkbaar’ van een goede code versterken.

Het bevorderen van een gezonde onderzoekscultuur impliceert ook aandacht voor verwante thema’s zoals sociale veiligheid, erkennen en waarderen, en diversiteit en inclusie, evenals financiering van het onderzoek, salariering en aard van de aanstelling.⁷⁴ Het impliceert bovendien aandacht voor de verschillende bestuurlijke niveaus waarop wetenschappelijke integriteit bevorderd moet worden. Zonder dat er *mission creep* optreedt kan de code zulke thema’s in elk geval benoemen: wetenschappelijke integriteit is niet alleen een individuele, maar ook een collectieve zaak. Als de code hier explicieter over is, kan dat de kenmerken ‘werkbaar’ en ‘inspirerend’ van een goede code versterken.

b. Zorg voor gesprekken over wetenschappelijk integriteit in grotere collectieve verbanden

Wetenschappelijke integriteit is niet alleen zaak van de individuele onderzoekers, maar ook een collectieve verantwoordelijkheid, zowel binnen onderzoeksgroepen als op het niveau van de instelling.⁷⁵ Het bevorderen van een gezonde onderzoekscultuur gaat hand in hand met een collectief bewustzijn over wetenschappelijke integriteit, opgevat als een kwestie van beroepsethiek. Dat is nadrukkelijk iets anders dan elkaar in algemeen ethische zin de maat nemen, collectieve morele aansturing of vormen van censuur. De commissie adviseert om als onderdeel van de zorgplicht op te nemen dat instellingen gesprekken stimuleren die de collectieve verantwoordelijkheid op vakgroeps- en/of faculteitsniveau agenderen, maar tegelijk bewustzijn creëren voor de complexe relatie tussen zulke collectieve verantwoordelijkheid en individuele (maar ook institutionele) academische vrijheid.⁷⁶ De commissie verwijst naar de methode van ‘moreel beraad’ als voorbeeld van hoe dergelijke gesprekken georganiseerd zouden kunnen worden.⁷⁷ Dat kan gaan over concrete casuïstiek met betrekking tot de grenzen van wetenschappelijke integriteit, maar ook over hoe vanuit *bird’s-eye*-perspectief de optelsom van beslissingen over onderzoekstrategie, -projecten en -doelen eruit ziet uit een oogpunt van wetenschappelijke integriteit.

⁷⁴ Jerak-Zuiderent e.a., ‘Goede wetenschap: Een visie van binnenuit’.

⁷⁵ Jerak-Zuiderent e.a.

⁷⁶ Stoker, Stolker, en Waaldijk, ‘Krachtig en kwetsbaar. Academische vrijheid in de praktijk, 9.

⁷⁷ Tamarinde L Haven e.a., ‘Can Moral Case Deliberation in Research Groups Help to Navigate Research Integrity Dilemmas? A Pilot Study’, *Research Ethics*, 17 oktober 2023, 17470161231198402, <https://doi.org/10.1177/17470161231198402>.

c. Benoem de aard van de werkgeversverantwoordelijkheid

De zorgplicht in de NGWI 2018 erkent de institutionele verantwoordelijkheden voor wetenschappelijke integriteit. Toch rust de eindverantwoordelijkheid daarvoor op de schouders van de individuele onderzoekers en, indien van toepassing, op die van hun begeleider, projectleider, onderzoeksdirecteur of leidinggevende.⁷⁸ Klachtprocedure, sancties en/of maatregelen richten zich op de individuele onderzoeker. Overigens is de commissie, gesteund door wat zij heeft gehoord tijdens de consultatie, van mening dat het ongewenst zou zijn om binnen de NGWI ruimte te maken voor klachtprocedures tegen de instellingen op basis van de zorgplicht. CWI’s en LOWI geven op basis van hun ervaringen aan dat dit tot een eindeloze reeks klachten zou leiden die nominaal over wetenschappelijke integriteit gaan, terwijl er in feite personeels- of andersoortige conflicten aan ten grondslag liggen.

Wel zou de code enigszins explicieter kunnen zijn over de mogelijke invulling van de werkgeversverantwoordelijkheid in geval van klachten over wetenschappelijke integriteit. De ervaring leert dat onderzoekers en klokkenluiders er vaak alleen voor staan in zulke gevallen, en dat klachten vaak binnen een sociaal onveilige context plaatsvinden. Als eerder vermeld valt gedetailleerde invulling van dit specifieke aspect buiten de reikwijdte van de NGWI. Maar vanuit goed werkgeverschap zouden instellingen hun werknemers moeten bijstaan tijdens een procedure, ongeacht of ze klager of beklaagde zijn. Een vertrouwenspersoon zou zowel klager als beklaagde moeten begeleiden. Daarnaast omvat het bijstaan van werknemers het dekken van hun juridische kosten, ongeacht de uitkomst van de procedure. Het dekken van de juridische kosten van werknemers is essentieel om een eerlijke procedure te waarborgen en om medewerkers te beschermen tegen machtsongelijkheid, zeker in gevallen waarin het de instelling zelf is die de klacht instelt tegen een eigen medewerker. De code zou dit expliciet moeten maken.

Daarnaast dient de werkgever alle werknemers die betrokken zijn bij onderzoek regelmatig en stelselmatig te trainen in integriteitskwesties, ongeacht hun senioriteit. Dit geeft invulling aan het didactische en preventieve karakter van de code. Het is de commissie opgevallen

⁷⁸ KNAW e.a., ‘Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit’, 23.

dat trainingen over wetenschappelijke integriteit zelden aan senior onderzoekers worden aangeboden, terwijl juist bij deze groep het bewustzijn hierover meer gestimuleerd zou kunnen worden. Het opnemen van wetenschappelijke integriteit als onderwerp bij jaargesprekken kan daarnaast eveneens het belang van integriteit in de dagelijkse onderzoekspraktijk benadrukken.

d. Geef aandacht aan het monitoren van de zorgplicht m.b.t. wetenschappelijke integriteit

In de code kan worden opgenomen dat bestuurders van universiteiten, universitair medische centra, onderzoeksinstituten, hogescholen en TO2-organisaties geregeld monitoren (en aan de eigen organisatie en toezichthouders melden) hoe het gesteld is met de invulling van hun zorgplicht om een cultuur van wetenschappelijke integriteit te bevorderen. Hoe vullen instellingen hun zorgplichten in, en hoe gestructureerd leren zij van optredende problemen en gemaakte fouten? Daarvoor is onder meer nodig dat transparant wordt gerapporteerd (bijvoorbeeld in het jaarverslag) over het aantal zaken en klachten, en hoe het leren van die zaken is ingericht. Op dit moment worden de resultaten van CWI-procedures al in geanonimiseerde vorm bij elke universiteit gepubliceerd.

Het heeft zin om nader na te denken over een effectieve wijze van rapportage. De commissie erkent het gevaar en de pertinente onwenselijkheid van een vergroting van de bureaucratische werklust. Ieder voorstel om verantwoording in te richten moet hierop getoetst worden. Instellingen zouden bijvoorbeeld in de jaarrapportage een paragraaf op kunnen nemen over de invulling van de zorgplicht op het gebied van wetenschappelijke integriteit, zowel over hoe meldingen en klachten worden behandeld, als over hoe de instelling trainingen en het collectieve gesprek over wetenschappelijk integriteit organiseert en stimuleert. Wetenschappelijke integriteit kan ook een vast onderdeel worden gemaakt, voor zover dat niet al het geval is, van gesprekken met de raden van toezicht.

De zorgplicht omvat ook het verschaffen van transparantie over nevenwerkzaamheden en belangen (voor de terminologie zie 1.3). Zoals in 8.3 is vermeld vraagt de discussie over de wenselijkheid van het aangaan van nevenfuncties en de omgang ermee om een genuanceerde benadering die ook recht doet aan de aard van toegepast en praktijkgericht onderzoek, waarin nevenfuncties een belangrijke en positief gewaardeerde rol

spelen. De code roept onderzoekers reeds afdoende op tot transparantie. Uitleg over de rol en het belang van nevenfuncties zou deel kunnen uitmaken van de behandeling in de code van de relevante standaarden. Onder de zorgplicht hoort de institutionele verantwoordelijkheid voor transparante rapportage. De concrete uitvoeringsregeling daaromtrent hoort niet binnen de NGWI zelf. UNL heeft recent een belangrijke stap gezet door een overzicht van nevenwerkzaamheden van hoogleraren te publiceren.⁷⁹ De commissie juicht deze stap toe en zou het een goede ontwikkeling vinden indien ook de NFU, de VH en TO2 zich bij dit initiatief zouden aansluiten. Een aanpassing die eventueel wel een plaats kan vinden binnen de herziene code is om onderzoekers bij significante nevenfuncties ook een verklaring van de andere werkgever te laten vragen waarin erkend wordt dat de NGWI leidend is in het onderzoek.

Een onderwerp dat eveneens tot de uitvoeringskwesties van de zorgplichten behoort is de mogelijkheid dat instellingen een vorm van institutionele intervisie opzetten vanuit het belang van open communicatie en van de uitwisseling van expertise en informatie. Idealiter worden bestuurders en onderzoekers van alle carrière-fases in deze intervisiegroepen vertegenwoordigd. Institutionele intervisie zou ook periodieke gesprekken kunnen omvatten waarbij instellingen verantwoordelijkheden en dilemma's rond wetenschappelijke integriteit kunnen bespreken. De koepelorganisaties zou hierbij een rol kunnen spelen. Ook dit valt buiten het directe bestek van de herziening van de NGWI.

8.7 NIET-NALEVEN VAN DE NORMEN: MAATREGELEN EN SANCTIES

Maatregelen en sancties maken deel uit van het bredere systeem voor de afwikkeling van klachten over wetenschappelijke integriteit aan de universiteiten, universitair medische centra, onderzoeksinstituten, hogescholen en TO2-organisaties. Naast de NGWI spelen daarbij onder meer de reglementen van CWI's en van het LOWI een rol, evenals bepaalde sectorspecifieke codes en wet- en regelgevingen. De TO2-instellingen hebben zich overigens tot dusverre nog niet aangesloten bij het LOWI.

⁷⁹ 'Overzicht registratie nevenwerkzaamheden hoogleraren Nederlandse universiteiten | Universiteiten van Nederland', geraadpleegd 8 maart 2024, <https://www.universiteitenvannederland.nl/onderwerpen/personeel/overzicht-registratie-nevenwerkzaamheden-hoogleraren-nederlandse>.

Klachtprocedures roepen veel emoties op (aan beide zijden), ze hebben onafhankelijk van de uitkomst een grote impact op onderzoekers, en ze kunnen ook forse rechtspositionele consequenties hebben. De NGWI legt de procedures van afhandeling in de klachtketen in enig detail vast, maar de invulling van de afhandeling is opnieuw een uitvoeringskwestie. Niettemin doet de commissie op basis van de opgehaalde input enkele suggesties voor stroomlijning van deze procedures.

Daarbij benadrukt de commissie het belang van positieve zelfregulering van de wetenschap en de bijdragen van de code aan het in stand houden van een gezonde onderzoekscultuur. Verdere juridisering van het klachtstelsel kan dit element in de weg staan,⁸⁰ en afbreuk doen aan het inspirerende karakter van de code. Hier dient actief voor gewaakt te worden. Voorbeelden uit het buitenland, met name de VS, Denemarken en China, laten namelijk zien dat een sterk of zelfs volledig gejuridiseerd systeem de didactische en preventieve rol van de code in gesprekken op de werkvloer in de weg staat.⁸¹ Dat kan ten koste gaan van een gedragen en gezonde onderzoekscultuur.

ADVIES VAN DE COMMISSIE:

Binnen het kader van zelfregulering ziet de commissie verschillende mogelijkheden om het systeem van klachtafhandeling inzake wetenschappelijke integriteit te verbeteren:

a. Blijf investeren in de kwaliteit van CWI's

De kwaliteit van CWI's is essentieel voor een voorspoedige klachtbehandeling. Het is van belang om CWI's van voldoende ondersteuning en juridische expertise te voorzien om ze optimaal te laten functioneren. Het valt te overwegen om zittingen van de CWI te laten leiden door een externe voorzitter.

Daarnaast adviseert de commissie om de reglementen van alle CWI's zodanig te herijken dat strenger kan worden omgegaan met ontvankelijkheidsbeoordelingen. Enerzijds mag het recht om te klagen niet onnodig worden ingeperkt; anderzijds mag het systeem van klachtafhandeling niet verstopt raken door oneigenlijke

procedures. Op basis van de consultatie heeft de commissie het beeld dat CWI's op dit moment verschillend omgaan met de vraag naar ontvankelijkheid van een klacht. Klachten zijn vaak complex en klagers roepen vaak, zoals boven vermeld, zoveel mogelijk normen in.

In de huidige NGWI wordt een onderscheid gemaakt tussen normen waarvan de schending wel of niet klachtwaardig is, dat wil zeggen schendingen die wel of niet betrekking hebben op de wetenschappelijke integriteit. Dit onderscheid is evenwel geen hard onderscheid want de NGWI laat ten aanzien van alle normen de mogelijkheid open dat schending daarvan kan leiden tot schending van de wetenschappelijke integriteit. Desalniettemin zouden CWI-procedures zich op de eerste categorie moeten concentreren. Als de klacht geen betrekking heeft op schending van de wetenschappelijke integriteit, moet de klacht niet-ontvankelijk worden verklaard.

Het kan gebeuren dat een klacht weliswaar betrekking heeft op een schending van wetenschappelijke integriteit (en daarom ontvankelijk wordt verklaard), maar de gedraging na onderzoek door de CWI toch niet als schending van de wetenschappelijke integriteit kan worden gekwalificeerd maar mogelijk wel als een minder zware onvolkomenheid. Dit mag echter geen rechtspositionele consequenties hebben voor de beklaagde, nu het klachtstelsel enkel tot doel heeft vast te stellen of sprake is van een schending van wetenschappelijke integriteit. Ook voor zover een (deel van de) klacht betrekking heeft op andere standaarden (als vuistregels voor optimale wetenschapsbeoefening), en op een dergelijk punt gegrond is, mag dit geen rechtspositionele consequenties hebben. Zoals in 8.5 vermeld ligt potentieel de gehele onderzoekspraktijk van een (ten onrechte) van schending van de wetenschappelijke integriteit beklaagde onder een vergrootglas dat anderen bespaard blijft. Daarbij kunnen nu eenmaal minder zware onvolkomenheden aan het licht komen. De CWI's moeten prudent met dit gegeven omgaan.

De commissie realiseert zich dat een messcherpe afbakening van de verschillende typen klachten binnen de code een onhaalbaar ideaal is. De CWI's zullen altijd rekening (moeten) houden met de specifieke omstandigheden en context van elke individuele casus. De jurisprudentie en 'moresprudentie' die hieruit voortkomt, ook indien die betrekking heeft op de 'grijstinten', kan zelf weer van positieve invloed zijn op de lerende organisatie.

80 CWI's en LOWI rapporteren dat een trend tot juridisering ook nu al waarneembaar is. Melders en beklaagden brengen advocaten mee en klachtenmeldingen worden op het scherp van de juridische snede uitgevochten.

81 Dal-Ré e.a., 'Should Research Misconduct Be Criminalized?'; Vie, 'Empowering the Research Community to Investigate Misconduct and Promote Research Integrity and Ethics'.

De commissie benadrukt verder dat andere kwesties dan (vermeende) schendingen van de wetenschappelijke integriteit niet thuishoren bij CWI's, maar bijvoorbeeld bij vertrouwenspersonen, andere commissies (zoals voor zaken omtrent sociale veiligheid) of in vormen van 'moreel beraad'.

b. Maak gebruik van het leerpotentieel van adviezen van CWI's en van het LOWI

Instellingen rapporteren allen jaarlijks in geanonimiseerde vorm de adviezen van hun CWI. Ook het LOWI doet een dergelijke rapportage. Het verdient aanbeveling om nog een stap verder te gaan en een nationaal platform op te richten waarin 'moresprudentie' en jurisprudentie worden ontsloten.⁸² Daarin zouden ook de maatregelen van instellingen die eventueel genomen zijn naar aanleiding van CWI's en LOWI uitspraken, vindbaar moeten zijn. Indien een bestuur besluit een advies van CWI of LOWI niet over te nemen, zou de motivatie daarvan eveneens onderdeel moeten worden van deze jurisprudentie. Beschikbaarheid en doorzoekbaarheid van deze informatie kan het lerend vermogen van de wetenschappelijke wereld inzake wetenschappelijke integriteit en de consistentie van de klachtafhandeling versterken.

c. Herijk de rol van het LOWI

Het is de commissie opgevallen dat de rol van het LOWI op verschillende manieren wordt geïnterpreteerd. Onder 5.4.15 in de NGWI wordt het LOWI genoemd als een instantie waar zowel melder als betrokkene een *second opinion* kunnen vragen. Door betrokkenen wordt het LOWI echter vaak (ten onrechte) ervaren als een instantie van hoger beroep. Uit gesprekken met het veld komt naar voren dat partijen erg lang op uitsluitel van het LOWI moeten wachten, wat als zeer belastend wordt ervaren. Dat heeft te maken met het feit dat het LOWI niet slechts marginaal toetst, maar het gehele onderzoek overdoet. De rol van het LOWI en doorlooptijden van LOWI-adviezen worden ook als aandachtspunt genoemd in het Pro Facto-evaluatierapport naar de ervaringen van het veld met de advisering van het LOWI, dat in opdracht van het LOWI werd uitgevoerd.⁸³ De commissie sluit zich graag aan bij de aanbevelingen

die in het Pro Facto-rapport worden gedaan, met name de aanbevelingen om de rol van het LOWI te verduidelijken; om objectieve termijnen vast te stellen die vanaf het moment van de indiening van een verzoek tot de openbaarmaking van het advies lopen; en om meer te doen aan de disseminatie van LOWI-adviezen.⁸⁴

8.8 VORMGEVING VAN DE NGWI

De commissie stelt vast dat het huidige document van de NGWI niet effectief te raadplegen is. Het advies is daarom om de vormgeving van de code te moderniseren en er ook qua (digitale) vormgeving een dynamisch document van te maken. Een dynamisch, doorzoekbaar document zou het didactische karakter van de code vergroten en de bruikbaarheid ervan aanzienlijk verbeteren.

82 B. Siegerink e.a., 'The Argument for Adopting a Jurisprudence Platform for Scientific Misconduct', *Accountability in Research*, 4 februari 2023, 1-12, <https://doi.org/10.1080/08989621.2023.2172678>.

83 Niko Struiksma e.a., 'Het LOWI ervaren: onderzoek over de advisering door het Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit' (Groningen: Pro Facto, 25 mei 2023), 65, <https://lo.wi.nl/wp-content/uploads/2023/09/Pro-Facto-rapport-Het-LOWI-ervaren.pdf>.

84 Struiksma e.a., 68.

DEEL 3

BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN EN AANBEVELINGEN

9. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN UIT HET INSTELLINGSBESLUIT

Aan de commissie is gevraagd om na te gaan in hoeverre de NGWI voldoet aan de huidige eisen van wetenschap en maatschappij. De consultatie van het veld heeft duidelijk gemaakt dat er veel waardering bestaat voor de huidige code en dat deze als een duidelijke verbetering wordt gezien ten opzichte van de voorgaande. Dat neemt niet weg dat er een aantal relevante wetenschappelijke en maatschappelijke ontwikkelingen kan worden gesignaleerd waartoe de NGWI zich moet verhouden en dat een aantal aanbevelingen voor verdere verbetering kan worden gedaan.

Zoals vermeld in [hoofdstuk 5](#) gaat het om de verwevenheid van wetenschappelijke integriteit met andere actuele thema's, zoals onder meer sociale veiligheid en academische vrijheid. Ten tweede is er een significante toename van toegepast en praktijkgericht onderzoek. De derde ontwikkeling met potentiële impact op de NGWI is de nog steeds toenemende participatie van maatschappelijke partijen in onderzoek en *team science*. De vierde en laatste ontwikkeling is de razendsnelle opkomst van *Generative Artificial Intelligence* (GAI). Wat de hoofdvraag van de evaluatie betreft is de commissie van mening dat deze wetenschappelijke en maatschappelijke ontwikkelingen aanleiding moeten zijn om de code te actualiseren.

Hieronder worden de specifieke vragen uit het instellingsbesluit beantwoord. De volgende paragrafen vormen een synthese van de bevindingen van de commissie zoals deze zijn uiteengezet in eerdere hoofdstukken.

1. Hoe verhoudt de NGWI zich tot recente internationale ontwikkelingen in wetenschappelijke integriteit (zoals de *Europese gedragscode wetenschappelijke integriteit*)?

Er is een direct verband tussen de NGWI en internationale ontwikkelingen op het gebied van wetenschappelijke integriteit, aangezien in de code expliciet een aantal internationale raamdocumenten als breder kader wordt erkend. Dit betreft onder meer de EGWI, opgesteld door de federatie van meer dan vijftig Europese academies.⁸⁵

De herziene versie van de EGWI (2023) en andere relevante internationale ontwikkelingen benadrukken onder meer diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid; *open science* en gegevensbescherming; terugtrekking van publicaties bij schending van de wetenschappelijke integriteit; de verantwoordelijkheid van instellingen voor beleid ten aanzien van wetenschappelijke integriteit; en hervorming van evaluatieprotocollen.⁸⁶ Vergelijkenderwijs blijkt bovendien het grote belang van zelfregulering boven juridisering vanuit een oogpunt van preventie van misstanden.⁸⁷

Sommige van deze onderwerpen zijn al terug te vinden in de huidige versie van de NGWI. Zo worden de FAIR-principes van *open science* genoemd in de code en houden de principes en gerelateerde normen van

⁸⁵ Allea, 'The European Code of Conduct for Research Integrity'.

⁸⁶ Loprieno en Varantola, 'European Code of Conduct for Research Integrity – Revised Edition 2023', 20 juni 2023.

⁸⁷ Allea, 'The European Code of Conduct for Research Integrity'.

transparantie en verantwoordelijkheid verband met de onderwerpen open data en gegevensbescherming. Ook is het terugtrekken van publicaties opgenomen in de code als mogelijke maatregel bij schending van wetenschappelijke integriteit en wordt in de NGWI een apart hoofdstuk gewijd aan de zorgplichten van instellingen met als doel het waarborgen van een integere onderzoekscultuur. Het thema van diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid wordt nog niet expliciet genoemd in de NGWI. Het inzicht dat dit thema belangrijke verwevenheden kent met dat van wetenschappelijke integriteit is een recente maatschappelijke ontwikkeling (zie [hoofdstuk 5](#)).

De commissie adviseert de volgende lijn in de omgang met al deze thema's:

- a. Het bevorderen van de wetenschappelijke integriteit als onderdeel van een gezonde onderzoekscultuur is het voornaamste doel van de NGWI. In 2018 is daartoe het hoofdstuk over de zorgplichten van instellingen opgenomen, dat volgens het veld een positieve bijdrage heeft geleverd. Er is veel steun voor de gedachte dat dit hoofdstuk inmiddels wat uitgebreid en verder ontwikkeld zou kunnen worden. Dat biedt ruimte voor nadere uitleg over een gebalanceerde verdeling van verantwoordelijkheden tussen individuele onderzoekers en instellingen. De commissie doet aanbevelingen in [8.6](#). Het terugtrekken van publicaties kan eventueel meer expliciete aandacht krijgen bij herziening van de NGWI. Zodra onherroepelijk is vastgesteld dat een publicatie frauduleus of ernstig gebrekkig is, moet deze onmiddellijk worden teruggetrokken (zie [6.3.3](#) en [8.6](#)). De juridische aspecten van terugtrekking verdienen nadere beschouwing.
- b. Thema's zoals *open science* en diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid houden direct verband met een cultuur waarin wetenschappelijke integriteit floreert. Het is belangrijk om de wisselwerking tussen wetenschappelijke integriteit en andere thema's in de code te benoemen en om op beleidsniveau en in het gesprek op de werkvloer aandacht te hebben voor de gevolgen ervan. Tegelijk beseft de commissie het gevaar van *mission creep*, het uitbreiden van het domein van de code tot andere thema's, en daarmee van het verlies van een duidelijke focus. Juist die focus wordt door het veld als een van de sterke kanten van de code benoemd. Kortom: hoe moeilijk het ook kan zijn om een zinnige afbakening in stand te houden, toch adviseert de commissie om de focus

van de code op wetenschappelijke integriteit in strikte zin te behouden, de raakvlakken met verwante thema's te erkennen door die in de inleiding van de code te benoemen en voor het overige te verwijzen naar aangrenzende codes, en wet- en regelgeving. Voor meer details hierover, zie [hoofdstuk 5](#) en [hoofdstuk 6](#).

2. In hoeverre zijn de principes, normen en zorgplichten in de NGWI nog relevant en *up to date* en sluiten ze aan bij de eisen die door de wetenschap en behoeften van de maatschappij aan de gedragscode worden gesteld?

Het veld waardeert de sterke opbouw van de NGWI, met de structuur van principes, normen, zorgplichten en handavingsmechanismen (klachten, maatregelen en sancties). De relevantie van de principes van eerlijkheid, zorgvuldigheid, transparantie, onafhankelijkheid, en verantwoordelijkheid voor een integere onderzoekspraktijk wordt alom erkend. De principes zijn logisch omdat ze nauw aansluiten bij de behoeftes van de onderzoekspraktijk. Ze zijn al in hoge mate werkbaar doordat ze goed begrepen worden. Ze zijn authentiek doordat het veld ze herkent, en ze hebben het potentieel om inspirerend te zijn. In die zin dragen ze bij aan de kwaliteit van de code (zie [hoofdstuk 4](#)). De commissie ziet daarom geen aanleiding om de principes nu al opnieuw aan te passen, maar wel om hun algemene duiding te versterken (zie [8.4](#)).

Daarnaast adviseert de commissie om het hoofdstuk over de normen primair te presenteren als standaarden voor goede onderzoekspraktijken en te laten zien hoe schendingen van de wetenschappelijke integriteit zich tot die goede praktijken verhouden. De commissie erkent daarbij de spanning tussen de verschillende functies die in de code gecombineerd worden: het bieden van een positieve norm die als ideaalbeeld fungeert en tegelijk het bieden van houvast voor het klachtstelsel.

De normen kunnen op punten verduidelijkt worden en de lijst kan mogelijk wat ingekort worden. Verder is een lichte update wenselijk om ruimte te bieden aan ontwikkelingen als de groei van het praktijkgerichte onderzoek en de opkomst van GAI. Daarmee blijft de code actueel. Voor meer details over het advies van de commissie over de normen, zie [8.5](#).

De zorgplichten adresseert de commissie in vraag 4.

3. Wat zijn de ervaringen met de NGWI bij de commissies wetenschappelijke integriteit (of vergelijkbare organen) bij de instellingen en bij het LOWI en in hoeverre geven deze redenen tot aanpassing van de gedragscode?

De CWI's en het LOWI vinden het een belangrijke verbetering ten opzichte van de vorige code dat de NGWI naast principes ook normen voor goede onderzoekspraktijken bespreekt. Verder wordt over het algemeen het benoemen en bespreekbaar maken van grijstinten tussen wel of geen schending van de wetenschappelijke integriteit (zoals 'lichte tekortkomingen' en 'bedenklijke onderzoekspraktijk') als nuttig ervaren, en biedt het hoofdstuk over maatregelen en sancties een belangrijk houvast.

CWI's en het LOWI signaleren dat de overgrote meerderheid van de klachten die bij hen worden ingediend, niet betrekking heeft op wetenschappelijke integriteit, maar eerder op kwesties zoals hiërarchie en machtsrelaties, competitie of inhoudelijke meningsverschillen. Hoewel deze zaken ernstig kunnen zijn, vallen ze strikt genomen niet binnen het domein van wetenschappelijke integriteit (zie [hoofdstuk 5](#)). De commissie adviseert om dit signaal serieus te nemen en doet enkele suggesties om de drempel voor het indienen van klachten te verduidelijken door hoofdstuk 3 van de NGWI te herzien. Dat kan mogelijk helpen voorkomen dat melders de lijst van standaarden oneigenlijk gebruiken om zoveel mogelijk klachten te formuleren, terwijl wetenschappelijke integriteit niet het hart van het probleem is. Zo zou het presenteren van de huidige 'normen' als 'standaarden voor goede onderzoekspraktijk' de positieve focus op het nastreven van kwaliteit benadrukken, in plaats van primair de connotaties van dwang of beperking op te roepen die aan het woord 'norm' kunnen kleven. Daarmee wordt het didactische karakter van de code benadrukt. Daarbinnen kan de positieve functie van de standaarden uitgelegd worden en aangegeven worden of/hoe schendingen van de wetenschappelijke integriteit zich hiertoe verhouden. (zie [8.5a](#), [8.6c](#), en [8.7a](#)).

Op basis van de ervaringen in het veld met de klachtafhandeling door CWI's en LOWI doet de commissie enkele suggesties voor verbetering in het systeem van klachtafhandeling. De belangrijkste daarvan beoogt het leereffect uit casuïstiek en uitspraken te optimaliseren door de uitspraken van CWI's en LOWI beter te ontsluiten en doorzoekbaar te maken. Ook een betere en

eenduidiger omgang met (niet-)ontvankelijk verklaren van klachten die geen betrekking hebben op klachtwaardige misdragingen, zou een vlotte klachtafhandeling kunnen bevorderen. Voor meer details over deze aanbevelingen, zie [8.5a](#), [8.5b](#), [8.6c](#), [8.6d](#) en [8.7](#).

4. Welke knelpunten of aandachtspunten ervaren instellingen bij het uitvoeren van de zorgplichten uit de NGWI, en zijn deze zorgplichten nog toereikend voor het waarborgen van wetenschappelijke integriteit?

Voorop staat dat het opnemen van een zorgplicht voor instellingen binnen de NGWI als zeer positief en een sterk punt van de huidige code wordt gezien (zie [7.3](#)). De zorgplicht is een inspanningsverplichting en moedigt de universiteiten, universitair medische centra, onderzoeksinstituten, hogescholen en TO2-organisaties aan medeverantwoordelijkheid te nemen voor wetenschappelijke integriteit. Op deze manier draagt de zorgplicht bij aan de kenmerken 'actueel', 'werkbaar', en 'inspirend' van een goede code.

Tijdens de consultatie is veel steun gebleken voor de gedachte dat het hoofdstuk over zorgplicht inmiddels wat uitgebreid zou kunnen worden. Dat biedt ruimte voor nadere uitleg over een gebalanceerde verdeling van verantwoordelijkheden tussen individuele onderzoekers en instellingen.

De verhouding tussen collectieve en individuele verantwoordelijkheden is geen eenvoudige zaak: een te sterke nadruk op collectieve oordelen kan de individuele academische vrijheid in het geding brengen. Tegelijkertijd staat de verantwoordelijkheid van de instelling voor het bevorderen van kennis over en toepassing van wetenschappelijke integriteit buiten kijf. De centrale zorgplicht is die voor de bevordering van een gezonde onderzoekscultuur, waarin wetenschappelijke integriteit zelf floreert en waaraan zij ook bijdraagt. Bij herziening van de code kunnen de instellingen hierbij geholpen worden door nadere uitleg over de balans tussen individuele verantwoordelijkheid en collectieve verantwoordelijkheid, en aspecten van werkgeversverantwoordelijkheid. Voor meer details over het advies van de commissie over de zorgplichten van instellingen, zie [8.6](#).

5. In hoeverre zijn de zorgplichten en normen toereikend en effectief, in het bijzonder de normen die gerelateerd zijn aan transparantie en onafhankelijkheid?

De normen en zorgplichten nemen een duidelijke plaats in binnen de structuur van de code. In zijn algemeenheid worden de normen door CWI's en LOWI nuttig en bruikbaar bevonden. Niettemin doet de commissie aanbevelingen om het hoofdstuk over de normen te herzien om het positieve effect ervan op een gezonde onderzoekscultuur te optimaliseren (zie [8.5](#)). Het vernieuwende NGWI-hoofdstuk over de zorgplichten is dermate goed geland dat inmiddels ruimte is ontstaan voor verdere ontwikkeling ervan.

Specifiek met betrekking tot de principes van onafhankelijkheid en transparantie ziet de commissie dat het belang ervan vaststaat voor het veld. Het zijn cruciale kenmerken van integere wetenschapsbeoefening. Ook voor instellingen is duidelijk dat hun zorgplicht mede de bescherming, het bevorderen en het juiste begrip van deze principes omvat.

Door ontwikkelingen in wetenschap en samenleving is wel in toenemende mate uitleg nodig over de essentie van deze principes. Hierbij valt vooral te denken aan de significante toename van praktijkgericht onderzoek. De commissie gaat in [8.3.1](#) in detail in op het juiste begrip van het principe van onafhankelijkheid in praktijkgericht onderzoek, op de toepassing van het principe van openbaarmaking van resultaten en data, en op zowel het belang van het fenomeen nevenfuncties voor dit type onderzoek als de rol van transparantie hierover in het beschermen van de wetenschappelijke integriteit (zie [8.6.d](#)). De commissie adviseert dan ook om binnen de herziene code expliciet te benoemen hoe de principes van onafhankelijkheid en transparantie begrepen moeten worden bij samenwerking met derden. Voor de opvattingen van de commissie over de verdere ontwikkeling van het hoofdstuk over zorgplichten, zie [8.6](#) en de beantwoording van [vraag 4](#).

6. Hoe functioneert de gedragscode in de praktijk voor verschillende groepen gebruikers? Hoe bruikbaar is het hoofdstuk met normen voor een goede onderzoekspraktijk?

Er is een brede waardering van gebruikers voor de NGWI. In hun ogen heeft de code een sterke structuur; de principes zijn krachtig en worden breed herkend; nieuwe elementen, zoals positieve normering en zorgplichten, hebben grote meerwaarde; de code heeft een duidelijke en eenduidige focus op wetenschappelijke integriteit; hij bestrijkt het hele veld van wetenschappelijke onderzoek, dat daarmee verenigd wordt onder één code; en hij neemt een duidelijke plaats in binnen het hele stelsel van relevante boven- en ondergeschikte codes (zie [hoofdstuk 7](#)).

In de praktijk is vooral het hoofdstuk met normen voor goede onderzoekspraktijken onderwerp van debat. Aan de ene kant worden deze richtlijnen over het algemeen als nuttig ervaren: ze dragen bij aan het didactische karakter van de code door de verschillende fasen van het onderzoek toe te lichten, zowel in termen van wat professioneel goed gedrag zou zijn als in termen van wat echt niet mag. Daarnaast hebben de normen een belangrijke rol op het moment dat er een klacht speelt; ze bieden houvast aan zowel de klager en de beklaagde als aan de CWI's en het LOWI.

Aan de andere kant gaat er niet alleen een positieve werking uit van de normen zoals ze momenteel in de NGWI uiteengezet worden. Een veelgehoord punt is dat de lange lijst van 61 normen gepaard gaat met twee zorgelijke ontwikkelingen. Ten eerste wordt de lijst eerder als checklist gebruikt dan dat de code de basis vormt voor een grondig en constructief gesprek over integriteitsdilemma's. Ten tweede heeft de commissie voorbeelden gezien van een zekere mate van misbruik van de code, waarbij zoveel mogelijk klachten aan de lijst ontleend worden om andersoortige geschillen dan die over wetenschappelijke integriteit te beslechten.

De commissie adviseert in dit verband om het hoofdstuk over normen te herzien. Het gaat daarbij primair om de presentatie van de huidige 'normen' als 'standaarden voor goede onderzoekspraktijken'. Overigens erkent de commissie de spanning tussen de verschillende functies die in de code gecombineerd worden: het bieden van een positieve norm die als ideaalbeeld fungeert en tegelijk het bieden van een duidelijk houvast

voor het klachtstelsel. Verder kan bij revisie de toepasbaarheid op recente wetenschappelijke en maatschappelijke ontwikkelingen geborgd worden (zie [8.5](#)).

ondertekenaars van de code is voor hen vooral de nadere uitwerking en implementatie van het principe van onafhankelijkheid relevant (zie [8.3.1](#)).

7. Hoe wordt de gedragscode ervaren door de ‘nieuwe ondertekenaars’ (bijvoorbeeld hogescholen, TO2- instellingen)? Sluit deze voldoende aan bij de onderzoekspraktijken binnen deze instellingen? Zijn er nog bijzondere aandachtspunten?

Het feit dat de code bedoeld is voor het hele veld van wetenschappelijk onderzoek is een duidelijke kracht ervan (zie [7.5](#)). Dit is ook in de gesprekken met vertegenwoordigers van de ‘nieuwe ondertekenaars’ steeds expliciet bevestigd.

Bij de hogescholen heeft het praktijkgerichte onderzoek de laatste jaren een grote vlucht genomen, terwijl toegepast onderzoek in het DNA van de TO2-instellingen zit, en ook daar nog steeds toeneemt. Vanzelfsprekend is dus ook het belang van en aandacht voor de code gegroeid. De TO2-instellingen zouden kunnen overwegen om zich aan te sluiten bij het LOWI. Uit gesprekken met vertegenwoordigers van de hbo-instellingen blijkt dat zij doordrongen zijn van het feit dat de code in nog sterkere mate deel zou moeten gaan uitmaken van de onderzoekscultuur. Sinds 2018 is er bijvoorbeeld slechts een casus door een hbo-CWI behandeld, terwijl het niet voor de hand ligt dat er zo weinig aanleiding tot reflectie op concrete casuïstiek zal zijn geweest. De instellingen zelf tonen zich bewust van de noodzaak om de code binnen hun organisatie beter te verankeren en de bekendheid ermee te vergroten. Dit is in lijn met de didactische en preventieve functie van de code.

Aan de code zelf kunnen enkele aanpassingen worden gedaan om de aansluiting bij het praktijkgerichte onderzoek te verbeteren of expliciteren. Daarbij tekent de commissie aan dat de snelle ontwikkeling van de afgelopen jaren van het praktijkgerichte en strategische onderzoek, waarbij partners uit bedrijfsleven of andere sectoren van de maatschappij betrokken zijn (zie [hoofdstuk 5](#)), niet alleen hbo- en (vanouds al) TO2-instellingen betreft, maar ook de universiteiten en universitair medische centra. Dit maakt het des te wenselijker om hieraan bij een herziening van de code aandacht te besteden. Voor TO2-instellingen geldt het meeste dat deze vormen van onderzoek al sinds hun oprichting *core business* zijn. Als recente

10. AANBEVELINGEN

In dit laatste hoofdstuk zet de commissie haar concrete aanbevelingen nog eens op een rij. De aanbevelingen zijn achtereenvolgens gericht aan de opdrachtgevers van de evaluatie (de opstellers van de code), aan de onderzoeksinstellingen en aan OCW.

10.1 AANBEVELINGEN AAN DE OPSTELLERS VAN DE NGWI UIT 2018

Stel een schrijfcommissie in die de NGWI 2018 kan reviseren op basis van onderstaande elf aanbevelingen, met behoud van de sterke punten van de huidige code (zie [hoofdstuk 7](#)), en met aandacht voor de kenmerken van een goede gedragscode (zie [hoofdstuk 4](#)).

1. Behoud focus op de wetenschappelijke integriteit, maar maak ruimte voor erkenning en benoeming van andere factoren die het hele ecosysteem van een goede onderzoekscultuur bepalen. Denk aan sociale veiligheid, kennisveiligheid, erkennen en waarderen, diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid, academische vrijheid, vernieuwing van evaluatieprotocollen. Deze elementen moeten echter niet binnen de code uitgewerkt worden, dit om *mission creep* te voorkomen. (zie [hoofdstuk 5](#), [6.3.1](#), [6.3.5](#) en [7.4](#))
2. Waak eveneens voor *mission creep* bij de behandeling van relevante nieuwe ontwikkelingen zoals GAL, *open science* en gegevensbescherming. Ook deze thema's moeten benoemd worden, en aangegeven kan worden hoe de code hiervoor in algemene zin al kaders stelt. Voor het overige kan verwezen worden naar nadere regelingen buiten de code. Het is van belang die lijst *up to date* te brengen. (zie [hoofdstuk 5](#), [6.3.2](#) en [8.5](#))
3. Benoem duidelijk de verhouding tussen individuele en collectieve verantwoordelijkheden voor het bevorderen van wetenschappelijke integriteit. (zie [6.3.4](#) en [8.4](#))
4. Behoud het principe van één code voor het gehele veld van wetenschappelijk onderzoek voor alle disciplinegebieden met alle subtypen daarbinnen. (zie [7.5](#))
5. Breid eventueel de titel van de code uit met een ondertitel en besteed nadere aandacht aan de terminologie. (zie [1.3](#) en [8.1](#))
6. Voeg een stimulerende preambule toe, die de positieve insteek van de code, met zijn didactische en preventieve doelstellingen, helpt versterken. (zie [8.2](#))
7. Doe recht aan de volle breedte van het onderzoeksveld. Besteed met name extra aandacht aan de toepasbaarheid van de code op toegepast en praktijkgericht onderzoek aan alle instellingen waar wetenschappelijk onderzoek in samenwerking met derden wordt uitgevoerd. Het gaat daarbij vooral om de toepasbaarheid en waarde van het principe van onafhankelijkheid; de openbaarmaking van resultaten en data; en de omgang met nevenfuncties, die een duidelijke meerwaarde hebben bij dit type onderzoek. (zie [8.3.1](#))
8. Handhaaf de principes. Voeg een reflectie toe over de verhouding tussen individuele en collectieve verantwoordelijkheid, en over hoe de principes zich verhouden tot waarden als onpartijdigheid en waarheidsvinding. Versterk de didactische kracht van de principes door ze te verankeren op een manier die gemakkelijk te onthouden is. (zie [7.2](#), [8.4](#), en [8.6](#))
9. Bespreek de normen als standaarden voor goede en integere wetenschapsbeoefening, onder erkenning van de spanning tussen de verschillende functies die in de code gecombineerd worden: het bieden van een positieve norm die als ideaalbeeld fungeert en tegelijk het bieden van houvast voor het klachtstelsel. Verhelder de standaarden waar nodig en

bespreek hun positieve en didactische functie, en op welke manier schendingen van de wetenschappelijke integriteit zich hiertoe verhouden. Kort waar mogelijk de lijst in. Zorg dat ze zodanig open worden geformuleerd dat ze nieuwe ontwikkelingen kunnen absorberen. Voeg een standaard toe over het belang van een onafhankelijke promotiecommissie. Leg uit hoe deze standaard verstaan kan worden, ook als het gaat om kleine vakgebieden waar men elkaar goed kent. (zie [8.5](#))

10. Werk de zorgplichten verder uit. Stel de bevordering van een gezonde onderzoekscultuur centraal. Bespreek de verhouding tussen individuele en collectieve verantwoordelijkheden, door o.a. te zorgen voor gesprekken over wetenschappelijk integriteit in grotere collectieve verbanden. Faciliteer het gesprek op de werkvloer over de spanning tussen normatief ideaal en de soms weerbarstige praktijk. Geef aandacht aan het monitoren van wetenschappelijke integriteit en aan de specifieke werkgeversverantwoordelijkheden. (zie [6.3.4](#), [6.3.6](#) en [8.6](#))
11. Zorg voor een dynamische digitale vormgeving van de code. (zie [8.8](#))

10.2 AANBEVELINGEN AAN ONDERZOEKSINSTELLINGEN

1. Besteed proactief aandacht aan het bevorderen van een positieve en gezonde onderzoekscultuur. Onderhoud duidelijke procedures om problemen die met onderzoekscultuur te maken hebben te melden en bespreekbaar te maken. Reflecteer op de verhouding tussen individuele, collectieve en werkgeversverantwoordelijkheden. Monitor de eigen rol in het bevorderen van wetenschappelijke integriteit en maak de resultaten zichtbaar voor de eigen organisatie en de raad van toezicht. Overweeg de organisatie van institutionele intervisie met betrekking tot wetenschappelijke integriteit. (zie [6.3.4](#) en [8.6](#))
2. Besteed aandacht aan de rol van wetenschappers in het publieke debat. (zie [8.3.2](#))
3. Blijf investeren in de kwaliteit van de CWI's. (zie [8.7](#))
4. Bevorder de ontsluiting van adviezen van CWI's en LOWI en maak inzichtelijk waarom daar soms van wordt afgeweken. (zie [8.7](#))

5. Herijk de rol van het LOWI in het bestel, vooral met het oog op tijdige klachtafhandeling. (zie [8.7](#))
6. Maak afspraken met uitgevers om tot een effectiever beleid te komen voor terugtrekking van frauduleus bevonden publicaties. (zie [6.3.3](#))

10.3 AANBEVELINGEN AAN OCW

1. Erken het belang van zelfregulering door het wetenschappelijk veld voor het didactische en preventieve effect van de code. (zie [6.3.6](#))
2. Waak in het kader van de eigen stelselverantwoordelijkheid voor de risico's van prestatiedruk, publicatiedruk en de competitie om schaarse projectfinanciering. Dit zijn potentiële bedreigingen voor een integer onderzoeksklimaat. Vanuit zijn stelselverantwoordelijkheid weegt het Ministerie van OCW ongetwijfeld deze bekende risico's mee in beleidsoverwegingen aangaande de organisatie en financiering van het wetenschappelijk onderzoek in Nederland. Het is zaak om deze risico's te vermijden of in elk geval sterk te verminderen, een oproep die ook eerder door de KNAW is gedaan.⁸⁸ Het streven naar een gezonde en integere onderzoekscultuur vraagt om een solide financieringsmodel zonder bovenmatige concurrentie om onderzoeksgelden en onderzoeksplaatsen.⁸⁹ De wetenschap neemt haar verantwoordelijkheid voor een krachtige bevordering, van binnenuit, van een goede en integere onderzoekscultuur. Vanuit zijn stelselverantwoordelijkheid kan het Ministerie van OCW deze zelfregulering beschermen en perverse omgevingsprikkels beperken.

⁸⁸ KNAW, *Evenwicht in het wetenschapssysteem – De verhouding tussen ongebonden en strategisch onderzoek*.

⁸⁹ Melissa S. Anderson e.a., 'The Perverse Effects of Competition on Scientists' Work and Relationships', *Science and Engineering Ethics* 13, nr. 4 (december 2007): 437-61, <https://doi.org/10.1007/s11948-007-9042-5>; Ferric C. Fang en Arturo Casadevall, 'Competitive Science: Is Competition Ruining Science?', onder redactie van A. J. Bäuml, *Infection and Immunity* 83, nr. 4 (april 2015): 1229-33, <https://doi.org/10.1128/IAI.02939-14>; José van Dijk en Wim van Saarloos, *Wetenschap in Nederland. Waar een klein land groot in is en moet blijven* (Amsterdam University Press, 2017); Jerak-Zuiderent e.a., 'Goede wetenschap: Een visie van binnenuit'.

BIBLIOGRAFIE

- 'Adviezen – Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit'. Geraadpleegd 21 maart 2024. <https://lowi.nl/adviezen/>.
- Allea. 'The European Code of Conduct for Research Integrity'. Geraadpleegd 8 februari 2024. <https://allea.org/code-of-conduct/>.
- Anderson, Melissa S., Emily A. Ronning, Raymond De Vries, en Brian C. Martinson. 'The Perverse Effects of Competition on Scientists' Work and Relationships'. *Science and Engineering Ethics* 13, nr. 4 (december 2007): 437-61. <https://doi.org/10.1007/s11948-007-9042-5>.
- Aubert Bonn, Noémie, en Lex Bouter. 'Research Assessments Should Recognize Responsible Research Practices. Narrative Review of a Lively Debate and Promising Developments'. In *Handbook of Bioethical Decisions. Volume II: Scientific Integrity and Institutional Ethics*, onder redactie van Erick Valdés en Juan Alberto Lecaros, 441-72. Collaborative Bioethics. Cham: Springer International Publishing, 2023. https://doi.org/10.1007/978-3-031-29455-6_27.
- Bernabe, Rosemarie de la Cruz, Ana Sofia Carvalho, Keziah Chanyisa Khayadi Dash, Elina Koivisto, Lilian Kwamboka, Signe Mezinska, Vivian Mbanya, en Maria Strech. 'ROSIE General Guidelines on Responsible Open Science', 30 juni 2023. <https://zenodo.org/records/10046520>.
- CoARA. 'CoARA - Coalition for Advancing Research Assessment'. Geraadpleegd 20 februari 2024. <https://coara.eu/>.
- Dal-Ré, Rafael, Lex M Bouter, Pim Cuijpers, Christian Gluud, en Søren Holm. 'Should Research Misconduct Be Criminalized?' *Research Ethics* 16, nr. 1-2 (januari 2020): 1-12. <https://doi.org/10.1177/1747016119898400>.
- Dijck, José van, en Wim van Saarloos. *Wetenschap in Nederland. Waar een klein land groot in is en moet blijven*. Amsterdam University Press, 2017.
- DORA. 'Home', 1 augustus 2023. <https://sfdora.org/>.
- European Research Council. 'Open Science'. ERC. Geraadpleegd 29 april 2024. <https://erc.europa.eu/manage-your-project/open-science>.
- European Union. 'Council Recommendation (EU) 2022/2415 of 2 December 2022 on the Guiding Principles for Knowledge Valorisation'. *OJ L*. Vol. 317, 2 december 2022. <http://data.europa.eu/eli/reco/2022/2415/oj/eng>.
- Fang, Ferric C., en Arturo Casadevall. 'Competitive Science: Is Competition Ruining Science?' Onder redactie van A. J. Bäuml. *Infection and Immunity* 83, nr. 4 (april 2015): 1229-33. <https://doi.org/10.1128/IAI.02939-14>.
- Haven, Tamarinde L., Bert Molewijk, Lex Bouter, Guy Widdershoven, Fenneke Blom, en Joeri Tjink. 'Can Moral Case Deliberation in Research Groups Help to Navigate Research Integrity Dilemmas? A Pilot Study'. *Research Ethics*, 17 oktober 2023, 17470161231198402. <https://doi.org/10.1177/17470161231198402>.
- Heilbron, Johan. *Wetenschappelijk onderzoek: dilemma's en verleidingen*. 2de editie. Amsterdam: KNAW, 2005.
- Hicks, Diana, Paul Wouters, Ludo Waltman, Sarah de Rijcke, en Ismael Rafols. 'Bibliometrics: The Leiden Manifesto for Research Metrics'. *Nature* 520, nr. 7548 (april 2015): 429-31. <https://doi.org/10.1038/520429a>.
- Horn, Lyn, Sandra Alba, Gowri Gopalakrishna, Sabine Kleinert, Francis Kombe, James V. Lavery, en Retha G. Visagie. 'Cape Town Statement'. WCRIF – The World Conferences on Research Integrity Foundation, 8 februari 2024. <https://www.wcrif.org/guidance/cape-town-statement>.
- Jerak-Zuiderent, Sonja, Jonna Brenninkmeijer, Amade M'charek, en Jeannette Pols. 'Goede wetenschap: Een visie van binnenuit'. Amsterdam: Amsterdam UMC, locatie AMC, 2021. https://pure.uva.nl/ws/files/63928368/2021_sept_Goede_wetenschap_visie_van_binnenuit_ZonMw_project.pdf.
- Kaptein, Muel. *The Living Code: Embedding Ethics into the Corporate DNA*. First edition. London: Routledge, 2017.
- KNAW. *Academische Vrijheid in Nederland*. Amsterdam: Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, 2021.
- . 'Correct citeren, briefadvies KNAW', 2014. https://storage.knaw.nl/2022-06/140402_knaw_briefadvies_citeren.pdf.
- . *Evenwicht in het Wetenschapssysteem: De verhouding tussen ongebonden en strategisch onderzoek*. Amsterdam: KNAW, 2019. <https://www.knaw.nl/publicaties/evenwicht-het-wetenschapssysteem-de-verhouding-tussen-ongebonden-en-strategisch>.
- . 'Kennisveiligheid – KNAW position paper'. Geraadpleegd 20 februari 2024. <https://knaw.nl/publicaties/kennisveiligheid-knaw-position-paper>.
- . *Sociale veiligheid in de Nederlandse wetenschap. Van papier naar praktijk*. Amsterdam: KNAW, 2022. <https://www.knaw.nl/publicaties/sociale-veiligheid-de-nederlandse-wetenschap-van-papier-naar-praktijk-0>.
- KNAW, NFO, NWO, TO2-Federatie, Vereniging Hogescholen, en VSNU. 'Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit'. Application/pdf. Data Archiving and Networked Services (DANS), 2018. <https://doi.org/10.17026/DANS-2CJ-NVWU>.
- KNAW, NWO, en VSNU. 'De Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening', 2014. https://lowi.nl/wp-content/uploads/2019/09/Code-wetenschapsbeoefening_2004-2014.pdf.
- . 'Notitie inzake Wetenschappelijk Wangedrag'. KNAW, 1995.
- KNAW, VSNU, en NWO. 'Notitie Wetenschappelijke Integriteit'. KNAW, NWO, VSNU, 2001. https://www.ou.nl/documents/40554/188658/Notitie_wetenschappelijke_integriteit_LOWI_2001.pdf.
- 'Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit'. Geraadpleegd 26 januari 2024. <https://lowi.nl/>.
- Loprieno, Antonio, en Krista Varantola. 'European Code of Conduct for Research Integrity – Revised Edition 2023', 20 juni 2023.

- Mejlgaard, Niels, Lex M. Bouter, George Gaskell, Panagiotis Kavouras, Nick Allum, Anna-Kathrine Bendtsen, Costas A. Charitidis, e.a. 'Research Integrity: Nine Ways to Move from Talk to Walk'. *Nature* 586, nr. 7829 (oktober 2020): 358-60. <https://doi.org/10.1038/d41586-020-02847-8>.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. 'Betreft: Hooglerarenbeleid, referentie 34095755', 18 oktober 2022.
- . 'Home - Adviescommissie Divers en Inclusief Hoger Onderwijs en Onderzoek'. Webpagina. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 5 februari 2024. <https://www.dihoo.nl/>.
- . 'Nationaal actiplan diversiteit en inclusie in onderwijs en onderzoek'. Rapport. Ministerie van Algemene Zaken, 1 september 2020. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/09/01/nationaal-actieplan-boekje-definitief>.
- . 'Onderzoek naar zelfcensuur in hoger onderwijs en wetenschap Eindrapport'. Kamerstuk. Ministerie van Algemene Zaken, 21 december 2023. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/12/21/2-bijlagen-eindrapport-onderzoek-zelfcensuur-ho-en-wetenschap>.
- Neylon, Cameron. 'Stop Misusing Data When Hiring Academics'. *Nature* 607, nr. 7920 (26 juli 2022): 637-637. <https://doi.org/10.1038/d41586-022-02038-7>.
- 'Overzicht registratie nevenwerkzaamheden hoogleraren Nederlandse universiteiten | Universiteiten van Nederland'. Geraadpleegd 8 maart 2024. <https://www.universiteitenvan-nederland.nl/onderwerpen/personeel/overzicht-registratie-nevenwerkzaamheden-hoogleraren-nederlandse>.
- Pet, Lodewijk. 'Evaluatie van Wetenschappelijke Normen volgens de Nederlandse Gedragscode'. Gepresenteerd bij Commissievergadering evaluatie NGWI, Amsterdam, 12 april 2023.
- Racisme, Staatscommissie tegen Discriminatie en. 'Werkprogramma staatscommissie – Publicatie – Staatscommissie tegen Discriminatie en Racisme'. Publicatie. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 1 februari 2023. <https://www.staatscommissietegendiscriminatieenracisme.nl/publicaties/publicaties/2023/02/02/werkprogramma>.
- Raff, Jordan W. 'The San Francisco Declaration on Research Assessment'. *Biology Open* 2, nr. 6 (17 mei 2013): 533-34. <https://doi.org/10.1242/bio.20135330>.
- Recognition & Rewards. 'Recognition & Rewards Programme', 22 januari 2024. <https://recognitionrewards.nl/>.
- RVO.nl. 'EU-wetgeving: intellectueel eigendom'. Geraadpleegd 20 februari 2024. <https://www.rvo.nl/onderwerpen/eu-wetgeving/intellectueel-eigendom>.
- Schuyt, C. J.M. *Tussen fout en fraude: integriteit en oneerlijk gedrag in het wetenschappelijk onderzoek*. Leiden: Leiden University Press, 2014.
- Siegerink, B., L.A. Pet, F.R. Rosendaal, en M.Y.H.G. Erkens. 'The Argument for Adopting a Jurisprudence Platform for Scientific Misconduct'. *Accountability in Research*, 4 februari 2023, 1-12. <https://doi.org/10.1080/08989621.2023.2172678>.
- Soeharno, Jonathan, en Keimpe Algra, red. *Plagiaat in onderzoek en onderwijs*. VSNU, 2021. https://www.researchgate.net/publication/352091361_PLAGIAAT_IN_ONDERZOEK_EN_ONDERWIJS.
- 'SOPs4RI – Promoting Excellent Research'. Geraadpleegd 8 februari 2024. <https://sops4ri.eu/>.
- STM. 'STM Integrity Hub'. Geraadpleegd 8 februari 2024. <https://www.stm-assoc.org/stm-integrity-hub/>.
- Stoker, Janka, Carel Stolker, en Berteke Waaldijk. 'Krachtig en Kwetsbaar: Academische vrijheid in de praktijk', 28 juni 2023. <https://www.uva.nl/content/nieuws/nieuwsberichten/2023/06/commissie-stolker-geen-institutionele-misstand-academische-vrijheid-wel-actief-bewaken.html>.
- Struiksma, Niko, Joachim Bekkering, Marieke Diekema, en Bieuwe Geertsema. 'Het LOWI ervaren: onderzoek over de advisering door het Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit'. Groningen: Pro Facto, 25 mei 2023. <https://lowi.nl/wp-content/uploads/2023/09/Pro-Facto-rapport-Het-LOWI-ervaren.pdf>.
- Thijssen, Ingrid, Marcel Levi, en Mirjam van Praag. 'Opinie | Bedrijven sponsoren universiteiten en dat is goed'. *NRC*, 14 september 2023. <https://www.nrc.nl/nieuws/2023/09/14/bedrijven-sponsoren-universiteiten-en-dat-is-goed-a4174411>.
- Van Noorden, Richard. 'More than 10,000 Research Papers Were Retracted in 2023 – a New Record'. *Nature* 624, nr. 7992 (21 december 2023): 479-81. <https://doi.org/10.1038/d41586-023-03974-8>.
- Vie, Knut Jørgen. 'Empowering the Research Community to Investigate Misconduct and Promote Research Integrity and Ethics: New Regulation in Scandinavia'. *Science and Engineering Ethics* 28, nr. 6 (december 2022): 59. <https://doi.org/10.1007/s11948-022-00400-6>.
- VSNU, KNAW, NWO. 'Strategy Evaluation Protocol 2021–2027', 2020. https://storage.knaw.nl/2022-06/SEP_2021-2027.pdf.
- VSNU, KNAW, NWO, en NFU. 'Adviesrapport Commissie verkenning herziening gedragscode wetenschapsbeoefening', 2016. <https://www.nwo.nl/sites/nwo/files/documents/Adviesrapport%20commissie%20verkenning%20herziening%20gedragscode%20wetenschapsbeo....pdf>.
- WCRI. 'The World Conferences on Research Integrity'. WCRIF - The World Conferences on Research Integrity Foundation. Geraadpleegd 2 april 2024. <https://www.wcrif.org/>.

BIJLAGE 1: INSTELLINGSBESLUIT

KONINKLIJKE NEDERLANDSE
AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

INSTELLINGSBESLUIT COMMISSIE Evaluatie Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit

De voorzitters van de KNAW, UNL, VH, NWO, NFU en TO2-Federatie, overwegende dat de huidige gedragscode sinds 2018 van kracht is, en het sinds de eerste versie in 2004 goed gebruik is om periodiek te bezien of de gedragscode nog voldoende aansluit bij de eisen die momenteel aan een dergelijke code gesteld worden door wetenschap en maatschappij, besluiten tot het instellen van de adviescommissie Evaluatie Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit (NGWI), hierna te noemen de commissie.

Achtergrond

In 2004 verscheen de eerste versie van de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening die in 2012 en 2014 op een aantal punten is herzien. In 2016 is een verkenning uitgevoerd rond de vraag of de gedragscode in de toenmalige opzet nog voldeed en of deze voldoende aansloot bij de ontwikkeling van internationale gedragscodes. De verkenningcommissie kwam tot de conclusie dat er voldoende redenen waren om de 2014-versie van de gedragscode grondig te herzien. Deze aanbeveling is door de opstellers van de code overgenomen en heeft uiteindelijk geresulteerd in de nu geldende Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit (2018). De verkenningcommissie deed ook de aanbeveling om de gedragscode te beschouwen als een dynamisch document dat van tijd tot tijd moet worden aangepast, bijvoorbeeld vanwege de 'jurisprudentie' van de CWI's en het LOWI en aan de voortschrijdende gedachtenvorming in de internationale context. De instelling van deze commissie geeft uitvoering aan deze aanbeveling.

Tevens geven we met de instelling van deze commissie uitvoering aan het verzoek van de minister van OCW om de gedragscode te evalueren (brief referentie 34095755, 18 oktober 2022). In deze brief vraagt de minister specifiek aandacht voor de normen en zorgplichten ten aanzien van transparantie over onder andere nevenwerkzaamheden en externe financiering en onafhankelijkheid en aan de vraag in hoeverre de gedragscode helpt bij het voorkomen van ongewenste beïnvloeding door opdrachtgevers of derden.

Artikel 1. Taakopdracht

De commissie heeft als taak te evalueren in hoeverre de huidige Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit voldoet aan de eisen die momenteel aan een dergelijke code gesteld worden door wetenschap en maatschappij. En, indien herziening nodig lijkt, concrete aanbevelingen te doen voor verbetering. Specifiek wordt de commissie gevraagd in de verkenning aandacht te besteden aan de volgende vragen:

- Hoe verhoudt de NGWI zich tot recente internationale ontwikkelingen in wetenschappelijke integriteit (zoals bijvoorbeeld de Europese gedragscode wetenschappelijke integriteit)?
- In hoeverre zijn de principes, normen en zorgplichten in de NGWI nog relevant en *up to date* en sluiten ze aan bij de eisen die door de wetenschap en behoeften van de maatschappij aan de gedragscode worden gesteld?
- Wat zijn de ervaringen met de NGWI bij de commissies wetenschappelijke integriteit (of vergelijkbare organen) bij de instellingen en bij het LOWI en in hoeverre geven deze redenen tot aanpassing van de gedragscode?
- Welke knelpunten of aandachtspunten ervaren instellingen bij het uitvoeren van de zorgplichten uit de NGWI, en zijn deze zorgplichten nog toereikend voor het waarborgen van wetenschappelijke integriteit?
- In hoeverre zijn de zorgplichten en normen toereikend en effectief, in het bijzonder de normen die gerelateerd zijn aan transparantie en onafhankelijkheid?
- Hoe functioneert de gedragscode in de praktijk voor verschillende groepen gebruikers? Hoe bruikbaar is het hoofdstuk met normen voor een goede onderzoekspraktijk?

- Hoe wordt de gedragscode ervaren door de ‘nieuwe ondertekenaars’ (bijv. hogescholen, T02-instellingen)? Sluit deze voldoende aan bij de onderzoekspraktijken binnen deze instellingen? Zijn er nog bijzondere aandachtspunten?

De commissie bepaalt haar eigen aanpak en is onafhankelijk. De commissie kan zelf bepalen hoe en waar zij haar informatie verzamelt. Wel wordt de commissie gevraagd om een breed en representatief palet gebruikers van de NGWI te raadplegen om zodoende voldoende inzicht te krijgen in de werking en effectiviteit van de gedragscode in de praktijk.

Artikel 2. Samenstelling en instellingsduur

Tot lid van de commissie worden op persoonlijke titel benoemd:

Voorzitter

Ineke Sluiter, hoogleraar Griekse taal- en letterkunde Universiteit Leiden, oud-president KNAW

Leden

Lex Bouter, emeritus hoogleraar Methodologie en Integriteit Vrije Universiteit Amsterdam en Amsterdam Universities Medical Center

Marijtte van Duijn, hoogleraar Statistiek Rijksuniversiteit Groningen

Aad van der Lugt, hoogleraar Neuroradiologie en hoofd/hals radiologie Erasmus MC, mededirecteur Stroke Centrum

Muel Kaptein, hoogleraar Bedrijfsethiek en integriteit RSM Erasmus Universiteit, partner KPMG

Lotte Krabbenborg, universitair hoofddocent Institute for Science in Society, Radboud Universiteit

Jonathan Soeharno, hoogleraar Rechtspleging in rechtsfilosofisch perspectief Universiteit van Amsterdam, advocaat De Brauw Blackstone Westbroek N.V.

Vinod Subramaniam, voorzitter College van Bestuur Universiteit Twente

Welmoed van der Velde, lector Maritime Law NHL Stenden, plv. voorzitter Tuchtcollege voor de Scheepvaart

Peter Werkhoven, Chief Scientist TNO, hoogleraar Multimodal Interaction in Virtual Environments Utrecht Universiteit

De commissie wordt ingesteld voor de duur van het traject. De commissie biedt het rapport aan de besturen aan voor 1 maart 2024.

De commissie wordt ondersteund door een secretaris van de KNAW.

Artikel 3. Kwaliteit en integriteit

De commissieleden hebben voorafgaand aan de eerste vergadering van de commissie kennis genomen van de [Code ter voorkoming van oneigenlijke beïnvloeding door belangenverstrengeling](#) en dit in een schriftelijke verklaring bevestigd. Deze verklaring zal openbaar worden gemaakt via de website van de KNAW.

Artikel 4. Communicatie

De commissie biedt haar rapport aan aan de besturen van de KNAW, UNL, VH, NWO, NFU en de T02-federatie die op hun beurt OCW hierover informeren. Het rapport van de commissie zal vergezeld van een bestuurlijke reactie van de betrokken instellingen openbaar worden gemaakt.

Artikel 5. Kosten en vergoedingen

De commissieleden ontvangen een reiskostenvergoeding, maar geen andere vergoedingen.

Artikel 6. Geheimhouding

De leden van de commissie nemen geheimhouding in acht ten aanzien van alle informatie die hun bij de uitvoering van dit besluit ter ore komt en waarvan vermoed kan worden dat deze vertrouwelijk is.

Aldus vastgesteld door de president van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen op 30 mei 2023, te Amsterdam namens de voorzitters van KNAW, UNL, VH, NWO, NFU en TO2-Federatie.

Namens het bestuur van de KNAW,

Drs. W. de Koning
Algemeen directeur van de KNAW

BIJLAGE 2: BRIEVEN OCW

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Postbus 16375 2500 BB Den Haag

Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen
T.a.v. prof. dr. A.M. Dogterom
Postbus 19121
1000 GC Amsterdam

Onderzoek en
Wetenschapsbeleid
Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BB Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon
N. Donit
T +31(0)15038110
n.donit@minocw.nl
Onze referentie
34095755

18 OKT. 2022

Datum
Betreft Hooglerarenbeleid

Geachte mevrouw Dogterom,

Naar aanleiding van de berichtgeving van Nieuwsuur over de slechte registratie en mogelijke beïnvloeding door nevenwerkzaamheden van hoogleraren hebben fractieleden van GroenLinks, SP, CDA en het lid Omtzigt Kamervragen gesteld over de naleving en effectiviteit van de Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit (NGWI)¹. Het gaat dan vooral om de normen en zorgplichten ten aanzien van transparantie en onafhankelijkheid. In de beantwoording op deze vragen heb ik aangegeven dat ik met de opstellers van de NGWI² in overleg zal treden en hen zal verzoeken de gedragscode te laten evalueren door een onafhankelijke commissie.

Doel hiervan is het kunnen beoordelen of de betreffende zorgplichten en normen hieruit effectief en te handhaven zijn, waaronder de norm dat onderzoekers open en volledig moeten zijn over de rol van externe belanghebbenden, opdrachtgevers, financiers, mogelijke belangconflicten en relevante nevenwerkzaamheden. De evaluatie gaat in op de vraag in hoeverre beïnvloeding vanuit derden een factor van belang is. Deze evaluatie zal een breder beeld moeten geven over hoe universiteiten, universitair medische centra, hogescholen, instituten van NWO en KNAW en instituten voor toegepast onderzoek omgaan met wetenschappelijke integriteit en nevenfuncties. Via deze weg wil ik u verzoeken een evaluatie hierover dit kalenderjaar met de medeopstellers te starten. Bij voorkeur stel ik in overleg met u een commissie hiervoor in. Een vergelijkbaar verzoek zal ik naar hen sturen.

Naast het gegeven dat een evaluatie inzicht geeft in de werking van de gedragscode en daarmee inzicht in de doeltreffendheid en doelmatigheid daarvan, is de achtergrond van mijn verzoek dat de uitkomst van de evaluatie van de NGWI van belang is om een weging te kunnen maken of wettelijke verankering van enkele normen of zorgplichten uit de deze gedragscode nodig is. Gezien dit belang en met inachtneming van elkaars rollen, wil ik u voorts verzoeken om met

¹ Aanhangsel Handelingen II 2020/22, nrs. 2874, 2875, 2876, 3513, 3514 en 3570

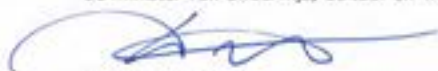
² Universiteiten van Nederland, Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra, Koninklijke Akademie van Wetenschappen, Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek, Vereniging Hogescholen en TO2-federatie

mijn ambtenaren in overleg te treden over de nadere evaluatievragen en samenstelling van een commissie. In december dit jaar zal ik de Tweede Kamer informeren over de voortgang.

Onze referentie
34095735

Met vriendelijke groet,

de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Robbert Dijkgraaf

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

» Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

De Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen
T.a.v. Prof. Dr. M. Dogterom
Postbus 19121
1000 GC Amsterdam

Onderzoek en
Wetenschapsbeleid
Rijnstraat 30
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rjkaoverheid.nl

Onze referentie
38577982

Bijlagen
1

25 MEI 2023

Datum

Betreft Reactie op concept-instellingsbesluit adviescommissie evaluatie
Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit

Geachte mevrouw Dogterom,

Ik heb u op 18 oktober 2022 gevraagd de Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit (NGWI) te evalueren, samen met de andere opstellers van de code (te weten: UNL, VH, NFU, TO2-instellingen). Middels deze brief deel ik mijn reactie op het concept-instellingsbesluit voor het instellen van de adviescommissie die de evaluatie gaat uitvoeren dat u mij heeft doen toekomen.

Ik kan mij goed vinden in de taakopdracht zoals u die heeft omschreven in het concept. De vragen die hierin zijn opgenomen, lijken mij voldoende om tot een antwoord te komen op de vraag in hoeverre de huidige gedragscode voldoet aan de eisen die momenteel aan een dergelijke code gesteld worden door wetenschap en maatschappij.

Verder geef ik u graag nog het volgende mee. In de taakomschrijving lees ik dat u de toereikendheid en effectiviteit van de normen en zorgplichten in de code gaat evalueren en daarbij in het bijzonder aandacht heeft voor de normen die gerelateerd zijn aan transparantie en onafhankelijkheid. Het is goed dat u deze zaken evalueert. Wel onderstreep ik graag nogmaals het belang van mijn vraag in hoeverre de gedragscode helpt bij het voorkomen van ongewenste beïnvloeding door opdrachtgevers of derden. Een integere wetenschapsbeoefening is essentieel voor zowel de kwaliteit van de wetenschap als voor het vertrouwen van de maatschappij in de wetenschap. Het is dan ook belangrijk om te weten wat de rol van de gedragscode is bij het voorkomen van ongewenste beïnvloeding van de wetenschap en inzicht te hebben in de wijze waarop de toepassing van de gedragscode zoveel mogelijk kan worden bevorderd. Mochten hierbij zaken naar voren komen die ik vanuit mijn stelselverantwoordelijkheid kan faciliteren, dan verneem ik die graag op basis van deze evaluatie.

Ook wil ik hier uw aandacht vragen voor de opzet van de evaluatie. Ik lees in het instellingsbesluit dat de commissie gevraagd wordt om een breed en representatief palet gebruikers van de gedragscode te raadplegen. Ik wil hier geen suggesties voor doen, want ik vind het belangrijk dat de commissie

Pagina 1 van 2

onafhankelijk haar werk kan doen. Ik vind het wel belangrijk dat de evaluatie methodologisch zo uitgevoerd wordt dat deze de toets der kritiek kan doorstaan. Deze evaluatie is in mijn perceptie namelijk van groot belang voor het vertrouwen in de werking van deze gedragscode en daarmee het publieke vertrouwen in de wetenschap.

Onze referentie
38577982

Ik begrijp dat het uitvoeren van een dergelijke evaluatie enige tijd behoeft en dat het niet lukt deze voor het einde van dit jaar op te leveren. Ik hecht er belang aan dat de gedragscode grondig en gedegen wordt geëvalueerd. Wel wil ik u verzoeken het evaluatierapport conform de in het concept-instellingsbesluit opgenomen datum van 1 maart 2024 op te leveren. Met oog op recente berichten in de media over de integriteit van wetenschappers vind ik het belangrijk dat deze gedragscode zo snel mogelijk wordt geëvalueerd omdat we daarmee kunnen laten zien dat we het belang van dit thema serieus nemen.

Ik heb er vertrouwen in dat er een adequate commissie wordt samengesteld voor de evaluatie en kijk uit naar het eindrapport. Ik sta daarbij open voor aanbevelingen van de commissie over hoe ik met mijn beleid de werking van de gedragscode in de praktijk kan bevorderen en kan bijdragen aan het borgen van de wetenschappelijke integriteit.

Hoogachtend,

de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Robbert Dijkgraaf

BIJLAGE 3: *TOPIC LIST* VOOR CONSULTATIE

Dit document was met nadruk bedoeld als een *topic list* (checklist) voor bij de consultatie sessies, niet als een lijst vragen die zo letterlijk gesteld werd.

Het document is opgesteld vanuit het instellingsbesluit. Het loopt alle vragen van het instellingsbesluit langs, en geeft aan welke vragen voor welke doelgroepen het meest geschikt zijn.

Bij doelgroepen denken we aan:

- onderzoekers: met aandacht voor een goede verdeling van disciplines en sectoren [alfa, bèta, gamma, medisch, technisch, praktijkonderzoek], carrièrefase, regio, sectoren, gender, afkomst,
- klagers,
- beklaagden,
- CWI's,
- vertrouwenspersonen,
- LOWI,
- instellingen (universiteiten, hbo, umc's, TO2; bestuurders (rectoren, decanen) + beleidsmedewerkers van de verschillende faculteiten en sectoren),
- rijks kennisinstellingen,
- het grotere publiek,
- RvT, RvC,
- Ook CWI van NWO consulteren (NWO als subsidievestrekker),
- de media,
- de industrie, subsidieverstrekters, en uitgevers, al dan niet via de Kenniscoalitie.

HOOFDVRAAG INSTELLINGSBESLUIT:

Voldoet de code aan de eisen van wetenschap en maatschappij?

DOELGROEP: ALLEN

- Wat is er goed aan de code in zijn huidige versie?
- Aan welke nieuwe eisen van wetenschap en maatschappij zouden we specifieke aandacht moeten besteden? Voorbeelden kunnen zijn:
 - Financiering leerstoelen en onafhankelijkheids-principe
 - Bijdrage door AI aan wetenschappelijke stukken
 - Kennisveiligheid (is dit iets voor de code of valt het erbuiten?)
 - Inclusie en gelijkwaardigheid. Voor wie werkt de code goed? Zijn er groepen wetenschappers die meer kwetsbaar zijn dan anderen om doelwit te worden van oneigenlijk gebruik van de code?
 - Voor wie werkt deze code goed in de maatschappij? Zijn er maatschappelijke groepen die minder erkend/gediend worden door deze code?
 - Welke ethische dilemma's kunnen we voorzien in de toekomst? Zowel tussen onderzoekers, als tussen de wetenschap en de maatschappij.
 - Welke (andere) ontwikkelingen zien we waarop we moeten anticiperen als we kijken naar de code?
 - Andere thema's?
- Hoe goed bieden de huidige principes, normen, en zorgplichten al handvatten om met deze aandacht thema's om te gaan? (zie ook subvraag 2)
- Voldoet wat u betreft de huidige versie van de Nederlandse gedragscode en zo niet welke aanpassingen zou u graag zien? (afsluitende vraag)

SUBVRAGEN INSTELLINGSBESLUIT:

1. Hoe verhoudt de code zich tot internationale ontwikkelingen?

DOELGROEP: COMMISSIE-EXPERTS + LITERATUURONDERZOEK

- Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen in het denken over wetenschappelijke integriteit en wat zijn daarvan de consequenties voor een gedragscode WI?
- Welke aanpassingen zijn er in de 2023 versie van de *European Code of Conduct for Research Integrity* gedaan en wat betekenen die voor de Nederlandse gedragscode?

2. In hoeverre zijn de principes, normen, en zorgplichten *up to date*?

DOELGROEP: ALLEN

- In hoeverre is de structuur van de code – met principes, normen en zorgplichten – een goede structuur?
- Waarin is deze structuur een goede structuur?
- Zijn er ook knelpunten en aandachtspunten?
- Welke steun biedt deze code wel?
- Principes: eerlijkheid, zorgvuldigheid, transparantie, onafhankelijkheid, verantwoordelijkheid
 - Wat is de kracht van deze principes?
 - In hoeverre bieden deze principes duidelijke kaders voor de code-gebruikers om wetenschappelijk integriteit te benaderen?
 - Zijn er eisen uit wetenschap of maatschappij die onvoldoende worden gedekt door deze principes? Zo ja, welke?
 - Kent men voorbeelden waarbij de principes niet afdoende waren? Zijn er voorbeelden te bedenken waarbij de principes niet afdoende zouden zijn?
 - Biedt de code afdoende richtlijnen voor de transparante vermelding van nevenwerkzaamheden?
- Normen: Zijn er ontwikkelingen binnen de wetenschap en de maatschappij die tot nieuwe normen zouden moeten leiden? Wat zijn die ontwikkelingen? Of voldoen de huidige normen om de ontwikkelingen hierin op te nemen?
 - Financiering (norm 7): Gelet op de discussies rondom het financieren van leerstoelen, in

hoeverre biedt deze norm handvatten om de financiering van leerstoelen in voldoende mate transparant te maken?

- Gelet op de recente ontwikkelingen van AI, in hoeverre zijn het zorgvuldigheidsprincipe en de normen die betrekking hebben op methode (bv norm 6, 17) voldoende om met AI-bijdrage om te gaan?
- Kunnen er ook normen vervallen?
- In hoeverre zou de NGWI ook kunnen gelden voor onderzoek binnen bedrijven en andere vormen van commercieel onderzoek?
- Zorgplichten:
 - Geeft de gedragscode de instellingen voldoende handvatten om aan hun zorgplichten te voldoen?
 - Volgens deze code kunnen instellingen v.w.b. hun zorgplichten niet het onderwerp zijn van klachten. In hoeverre zou dat wel wenselijk zijn? Of juist niet wenselijk zijn?
 - Is nadere regulering van de zorgplicht wenselijk? Zo ja, in hoeverre? Zou dat ook moeten leiden tot het opnemen van adviezen over maatregelen?
 - In de politieke discussie over de code gaat het veel over de financiering van leerstoelen. In de huidige zorgplichten staat er niets over hoe om te gaan met het vermelden van externe financiering *op instellingsniveau* (bijvoorbeeld financiering van leerstoelen).
 - Is het vermelden van de bron van financiering voor onderzoek alleen de taak van onderzoekers, of hebben instellingen daar ook een rol in te spelen?

3. Wat zijn de ervaringen bij CWI, instellingen, en LOWI met de code?

DOELGROEPEN: CWI, LOWI, BELEIDSMAKERS

- SWOT-analyse
 - Biedt de code voldoende handvatten om met casussen om te gaan?
 - Waarin biedt de code steun?
 - Ontbreekt er iets aan in de praktijk? Zo ja, wat?
 - Wordt de code door klagers ook voor andere doeleinden gebruikt die buiten het doel van de code vallen (wordt de code ook misbruikt?)? Heeft men daar voorbeelden van? Zijn er handvatten om dat misbruik tegen te gaan? Zo nee, waaraan is behoefte?
 - De procedure rond de huidige klachtenregeling

verschilt per instelling. Wat zijn uw ervaringen? Is uniformering wenselijk? Wat zijn de voor- en nadelen daarvan? Is uniformering realistisch?

- In hoeverre zouden CWI's een uitspraak moeten doen over mogelijke disciplinaire maatregelen? Wat zijn de voor- en nadelen?
- Is er sprake van spanning tussen de hoge klachtdrempel en de toetsingsmaatstaf? Zo ja, hoe kijkt u daar tegenaan?
- Wat leren we van CWI- en LOWI-uitspraken? Moeten we die niet kunnen analyseren om tot *mores prudentie* te kunnen komen?
- Zou tekortschieten in de zorgplicht voorwerp van een klachtenprocedure bij het LOWI moeten kunnen zijn?
- Welke ervaringen hebben instellingen met de auditeerbaarheid van NGWI?

4. Welke knelpunten of aandachtspunten ervaren instellingen bij het uitvoeren van de zorgplichten uit de NGWI, en zijn deze zorgplichten nog toereikend voor het waarborgen van wetenschappelijke integriteit?

DOELGROEPEN: BELEIDSMAKERS, BESTUURDERS

- Is er een instellingsvisie op de implementatie van de zorgplichten?
- Hoe wordt de code geïntroduceerd en/of besproken?
- Bij wie en op welk niveau wordt WI belegd?
- Hebben onderzoekers een duidelijke contactpersoon om in gesprek te kunnen gaan over WI als ze vragen hebben?
- Is de code onderwerp van gesprek/discussie op instellingsniveau?
- Is de *span of control* m.b.t. de zorgplicht voorwerp van zelfevaluatie van de instellingen? Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe?
- Wat wordt er nog meer met de code gedaan?

5. In hoeverre zijn de zorgplichten en normen toereikend en effectief, in het bijzonder de normen die gerelateerd zijn aan transparantie en onafhankelijkheid?

DOELGROEPEN: BELEIDSMAKERS, BESTUURDERS, CWI, LOWI

- Wat kan de code wel doen? Wat niet?
- Wat betekent toereikend en effectief in de context van een code? En wat denkt u daarvan?
- Hoe zou de code prominenter aanwezig kunnen zijn

binnen de verschillende onderzoekspraktijken om overtredingen te minimaliseren?

6. Hoe functioneert de gedragscode in de praktijk voor verschillende groepen gebruikers? Hoe bruikbaar is het hoofdstuk met normen voor een goede onderzoekspraktijk?

DOELGROEPEN: ONDERZOEKERS, HET BREDERE PUBLIEK

- Is de code aanwezig in het onderzoeksveld?
 - Hoe leeft de code?
 - Voorbeelden van ervaringen waarin de code een goede rol speelde?
 - Voorbeelden waar de code tekortschiet?
- Is de code voldoende neutraal om voor iedereen bruikbaar te zijn?
 - Spreekt de code alle disciplines en sub-disciplines evenzeer aan?
 - Zijn bepaalde disciplines kwetsbaarder dan anderen om doelwit te worden van oneigenlijk gebruik van de code?
- Hebben we een beeld van hoe vaak de code wordt misbruikt en wat de consequenties daarvan zijn? (Doelgroepen: CWI, LOWI)

7. Hoe wordt de gedragscode ervaren door de 'nieuwe ondertekenaars' (bijv. hogescholen, TO2-instellingen)? Sluit deze voldoende aan bij de onderzoekspraktijken binnen deze instellingen? Zijn er nog bijzondere aandachtspunten?

DOELGROEPEN: ONDERZOEKERS, BELEIDSMAKERS VAN HS EN TO2, CWI'S VAN HS EN TO2

- Hoe leeft de code in het praktijkgericht onderzoek?
- Voorbeelden van ervaringen waarin de code een rol speelde?
- Voorbeelden van waar de code tekortschiet?
- Zijn er knelpunten?
- In hoeverre is de code bij de hogescholen geïmplementeerd?
- Bij de 36 hogeschoolinstellingen wordt heel verschillend omgegaan met implementatie. Wat heeft het hbo nodig om deze code te kunnen implementeren?

